Q. HORATII FLACCI OPERA OMNIA AD OPTIMORUM LIBRORUM...

Quintus Horatius Flaccus, Johann Christian Jahn

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
12 C
15

Q. HORATII FLACCI
OPERA OMNIA

AD OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
RECENSUIT ET ANNOTATIONIBUS
INSTRUXIT
IOA. CHRISTIANUS JAHN.

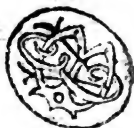
LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI
MDCCCXXIV.

IN COMMISSIS C. H. F. HARTMANNI.

PRAEFATIO.

Cum hanc Horatii editionem susciperem, illud potissimum mihi demandatum est, ut scholarum usui accommodatissimam exhiberem. Quod ut rite exsequerer, non tam illud mihi agendum fuit, ut subsidiis criticis undique conquirendis novam horum carminum recensionem proponerem, quam ut editionem pararem, quae ab iis, quae nunc in scholis circumferuntur, non ita multum distaret, textum tamen daret a lectionibus mendosis, quantum fieri posset, maxime purgatum. Fundamentum huius editionis Caroli Feae recensionem esse volui, remotis tamen lectionibus, quas dederat, haud paucis interpungendique ratione plane mutata. Quamquam enim ille vir ad Horatium edendum paratissimus et permultis subsidiis omnique doctrina instructus accessit et de poeta egregie meritus est; tamen nonnun-

quam ea, quae a prioribus editionibus discreparent, nimis sectatus, melioribus deteriora praetulit. Mireris igitur Iaeckium, qui in editione sua Feam tam temere secutus est, ut etiam menda illius [*increpuit*, *deprehenderis* etc. vid. Both. ad Sat. II, 5, 93.] sedulo repeteret. Praestat in his editio Tauchnitiana, quae ex Feae textu verbo tenus repetita tamen hos locos emendatos dedit. Praeter Feam tamen reliquos praestantissimos quosque Horatii interpretes a me consultos esse, quivis facile perspiciet. In annotationibus autem, quas addidi, hoc maxime sectatus sum, ut mutationum a me factarum rationes redderem, loca difficiliora explicarem, potiores aliorum sententias paucis commemorarem, nonnulla etiam, quae in vulgatis editionibus nondum legerentur, ex libris rarioribus intexerem. Plura congessissem, nisi mihi verendum fuisset, ne pro editionis ratione in nimiam molem notae illae crescerent et sic emtoribus pretium libri nimis augeretur. Hinc etiam factum est, ut nonnulla tacite mutarem et plura, in quibus longiore demonstratione opus fuisset, intacta relinquerem. In interpretatione id maxime spectavi, ut de personis, quas dicunt, Horatianis breviter exponerem. In quibus describendis vulgarem virorum doctorum sententias retuli, quamquam multa habebam, quae nova et meliora proferrem. Etenim beatus Spohnius universam Augustei aevi historiam literariam omneque illius temporis ho-

minum doctorum commercium ita in compertis habebat, ut cum in aliis poetis tum in Horatio singula carmina non singulis annis sed mensibus ac diebus adscriberet, tempora et conditiones, in quibus singula carmina composita essent, accurate indicaret, et quae poetae in carminibus cum leviter tum tecte significaverant, pleraque perspecta haberet. Qui quidem vir, de literis immortaliter meritus meique patronus vere paternus, olim Horatii Satirarum librum primum in scholis academicis, quibus interfui, interpretatus est, et de personis Horatianis plurima, quae interpretes laterent, exposuit. Accedit, quod tanta huius viri erga me fuit benevolentia, ut non solum, quae de his rebus cognosset, ingenue mecum communicaret, sed etiam ea, quae chartis mandasset, in privatum usum mihi committeret. Ex quibus tamen fontibus ne meos hortulos irrigarem, sedulo cavi, nisi quod in Satirarum libro primo invitus et imprudens duobus tribusve locis (I, 4, 29. III, 25.) in eandem, quam ille proposuerat, interpretandi rationem incidi et consulto semel de Cassio poeta sententiam eius retuli, ut viri docti perspicerent, quantum lucis Horatio ex huius viri adversariis exspectandum sit. Quae quidem adversaria procul dubio Celeb. Weicherto, viro in his literis experientissimo et in Horatio omnibusque Augustei aevi poetis maxime versato, tradentur; a quo ut mox in lucem edantur, mecum optabunt plurimi.

Ceterum nihil reliquum est, quam ut meam Horatii editionem qualemcunque viris doctis commendem eosque, velint hoc studiorum meorum specimen benevole excipere, humanissime rogem. Scripsi Grimmae in illustri Moldano Idibus Octobr. MDCCCXXIV.

Jahn.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER PRIMUS.

ODE I.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat, metaque fervidis
Evitata rotis palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad deos;
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo,
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui; mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est, qui nec veteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant, et lituo tubae
Permixtus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Iove frigido
Venator tenerae coniugis immemor,

Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederae praemia frontium
Dîs miscent superis; me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quodsi me lyricis vatibus inseris,
Sublimis feriam sidera vertice.

ODE II.

AD CAESAREM AUGUSTUM.

Iam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit Pater, et rubenti
Dextera sacras iaculatus arces,
Terruit urbem;

Terruit gentes, grave ne rediret
Seculum Pyrrhae nova monstra questae,
Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere montes

Piscium et summa genus haesit ulmo,
Nota quae sedes fuerat palumbis;
Et superiecto pavidae natarunt
Aequore damae.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Litore Etrusco violenter undis,
Ire deiectum monumenta regis
Templaque Vestae,

Iliae dum se nimium querenti
Iactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa, Iove non probante, u-
xorius amnis.

Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persae melius perirent,
Audiet pugnas vitio parentum
Rara iuventus.

Quem vocet divûm populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent

Virgines sanctae minus audientem
    Carmina Vestam?

Cui dabit partes scelus expiandi
Iupiter? Tandem venias, precamur,
Nube candentes humeros amictus
    Augur Apollo;

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Iocus circumvolat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
    Respicis auctor

Heu! nimis longo satiate ludo,
Quem iuvat clamor galeaeque leves
Acer et Mauri peditis cruentum
    Vultus in hostem;

Sive mutata iuvenem figura
Ales in terris imitaris, almae
Filius Maiae, patiens vocari
    Caesaris ultor:

Serus in caelum redeas, diuque
Laetus intersis populo Quirini,
Neve te nostris vitiis iniquum
    Ocior aura

Tollat; hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps,
Neu sinas Medos equitare inultos,
    Te duce, Caesar.

ODE III.

AD NAVEM VIRGILII ATHENAS PROFECTURI.

Sic te diva potens Cypri,
    Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
    Obstrictis aliis praeter Iapyga,
Navis, quae tibi creditum
    Debes Virgilium finibus Atticis;
Reddas incolumen, precor,
    Et serves animae dimidium meae.

Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit praecipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti;
Quo non arbiter Hadriae
Maior, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum et
Infames scopulos Acroceraunia?
Nequidquam deus abscidit
Prudens oceano dissociabili
Terras, si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit;
Post ignem aetheria domo
Subductum macies et nova febrium
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Daedalus aëra
Pennis non homini datis;
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est.
Caelum ipsum petimus stultitia, neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iovem ponere fulmina.

ODE IV.

AD L. SEXTIUM.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,
Trahuntque siccas machinae carinas;
Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni,
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus, imminente Luna,
Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes

Alterno terram quatiunt pede; dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt solutae;
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, sive malit hoedum.
Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turres; o beate Sexti,
Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulaeque Manes,
Et domus exilis Plutonia; quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
Nunc omnis et mox virgines tepebunt.

ODE V.

AD PYRRHAM.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam,

Simplex munditiis? Heu quoties fidem
Mutatosque deos flebit, et aspera
Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens,

Qui nunc te fruitur credulus aurea,
Qui semper vacuam semper amabilem
Sperat, nescius aurae
Fallacis! Miseri, quibus

Intentata nites! Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

ODE VI.

AD M. VIPSANIUM AGRIPPAM.

Scriberis Vario, fortis et hostium
Victor, Maeonii carminis aliti,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit:

Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec saevam Pelopis domum

Conamur, tenues grandia; dum pudor
Imbellisque lyrae musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris et tuas
Culpa deterere ingeni.

Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit, aut pulvere Troico
Nigrum Merionen, aut ope Palladis
Tydiden superis parem?

Nos convivia, nos proelia virginum
Sectis in iuvenes unguibus acrium
Cantamus vacui, sive quid urimur,
Non praeter solitum leves.

ODE VII.

AD MUNATIUM PLANCUM.

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimarisve Corinthi
Moenia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe;
Sunt, quibus unum opus est, intactae Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, et
Undique decerptam fronti praeponere olivam;
Plurimus, in Iunonis honorem,
Aptum dicit equis Argos ditesque Mycenas:
Me nec tam patiens Lacedaemon
Nec tam Larissae percussit campus opimae,
Quam domus Albuneae resonantis

Et praeceps Anio et Tiburni lucus et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila caelo
Saepe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos; sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Quum fugeret, tamen uda Lyaeo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:
„Quo nos cumque feret melior Fortuna parente,
„Ibimus, o socii comitesque.
„Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro;
„Certus enim promisit Apollo,
„Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
„O fortes peioraque passi
„Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas;
„Cras ingens iterab'mus aequor."

ODE VIII.

AD LYDIAM.

Lydia, dic, per omnes
Te deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere; cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat; neque iam livida gestat armis
Brachia, saepe disco,
Saepe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
Funera, ne virilis
Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

ODE IX.

AD THALIARCHUM.

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
Silvae laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto:

Dissolve frigus ligna super foco
Large reponens, atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.

Permitte divis cetera; qui simul
Stravere ventos aequore fervido
Deproeliantes, nec cupressi
Nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge quaerere, et
Quem sors dierum cumque dabit, lucro
Appone, nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas;

Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus et areae,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora,

Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellae risus ab angulo,
Pignusque dereptum lacertis
Aut digito male pertinaci.

ODE X.

HYMNUS AD MERCURIUM.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus et decorae
More palaestrae,

Te canam, magni Iovis et deorum
Nuncium curvaeque lyrae parentem,
Callidum, quidquid placuit, iocoso
Condere furto.

Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Quin et Atridas, duce te, superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignes et iniqua Troiae
Castra fefellit.

Tu pias laetis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

ODE XI.

AD LEUCONOEN.

Tu ne quaesieris scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem dî dederint, Leuconoë; nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Iupiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum; sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas; carpe diem, quam minimum credula postero.

ODE XII.

AD CAESAREM AUGUSTUM.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum? Cuius recinit iocosa
Nomen imago,

Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Haemo,
Unde vocalem temere insequutae
Orphea silvae,

Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus celeresque ventos,

Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus?

Quid prius dicam solitis Parentis
Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare ac terras variisque mundum
Temperat horis;

Unde nil maius generatur ipso,
Nec viget quidquam simile, aut secundum?
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.

Proeliis audax neque te silebo
Liber, et saevis inimica Virgo
Belluis, nec te, metuende certa
Phoebe sagitta.

Dicam et Alciden puerosque Ledae,
Hunc equis illum superare pugnis
Nobilem; quorum simul alba nautis
Stella refulget,

Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti fugiuntque nubes,
Et minax, dî sic voluere, ponto
Unda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum
Pompilî regnum memorem, an superbos
Tarquinî fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.

Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum Paullum, superante Poeno,
Gratus insigni referam Camena,
Fabriciumque:

Hunc, et intonsis Curium capillis
Utilem bello tulit, et Camillum
Saeva paupertas et avitus apto
Cum lare fundus.

Crescit occulto velut arbor aevo
Fama Marcelli; micat inter omnes
Iulium sidus velut inter ignes
Luna minores.

Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data; tu secundo
Caesare regnes.

Ille seu Parthos Latio imminentes
Egerit iusto domitos triumpho,
Sive subiectos Orientis orae
Seras et Indos,

Te minor laetum regat aequus orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

ODE XIII.

AD LYDIAM.

Quum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia, vae meum
Fervens difficili bile tumet iecur.
Tum nec mens mihi nec color
Certa sede manent, humor et in genas
Furtim labitur, arguens
Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicae mero
Rixae, sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die.

ODE XIV.

AD REMPUBLICAM.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus! O quid agis? Fortiter occupa
Portum! Nonne vides, ut
Nudum remigio latus

Et malus celeri saucius Africo
Antennaeque gemunt, ac sine funibus
Vix durare carinae
Possunt imperiosius

Aequor? Non tibi sunt integra lintea,
Non di, quos iterum pressa voces malo.
Quamvis Pontica pinus,
Silvae filia nobilis,

Iactes et genus et nomen inutile;
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas.

ODE XV.

NEREI VATICINIUM DE EXCIDIO TROIAE.

Pastor quum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam;
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera

Nereus fata: „Mala ducis avi domum,
„Quam multo repetet Graecia milite,
„Coniurata tuas rumpere nuptias
„Et regnum Priami vetus.

„Heu heu, quantus equis, quantus adest viris
„Sudor! quanta moves funera Dardanae
„Genti! Iam galeam Pallas et aegida
„Currusque et rabiem parat.

„Nequidquam Veneris praesidio ferox
„Pectes caesariem, grataque feminis
„Imbelli cithara carmina divides;
„Nequidquam thalamo graves

„Hastas et calami spicula Cnossii
„Vitabis strepitumque et celerem sequi
„Aiacem: tamen, heu! serus adulteros
„Cultus pulvere collines.

„Num Laertiaden, exitium tuae
„Gentis, num Pylium Nestora respicis?
„Urgent impavidi te Salaminius
„Teucer, te Sthenelus, sciens

„Pugnae, sive opus est imperitare equis,
„Non auriga piger; Merionen quoque
„Nosces. Ecce furit te reperire atrox
„Tydides melior patre,

„Quem tu, cervus uti vallis in altera
„Visum parte lupum graminis immemor,
„Sublimi fugies mollis anhelitu,
„Non hoc pollicitus tuae.

„Iracunda diem proferet Ilio
„Matronisque Phrygum classis Achillei;
„Post certas hiemes uret Achaius
„Ignis Pergameas domos."

ODE XVI.

AD AMICAM.

O matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
Pones iambis, sive flamma,
Sive mari libet Hadriano.

Non Dindymene, non advtis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber aeque, non acuta
Si geminant Corybantes aera,

Tristes ut irae; quas neque Noricus
Deterret ensis nec mare naufragum
Nec saevus ignis nec tremendo
Iupiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus, addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Irae Thyesten exitio gravi
Stravere, et altis urbibus ultimae
Stetere caussae, cur perirent
Funditus imprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoque pectoris
Tentavit in dulci iuventa
Fervor, et in celeres iambos

Misit furentem; nunc ego mitibus
Mutare quaero tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis animumque reddas.

ODE XVII.

AD TYNDARIDEM.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus, et igneam
Defendit aestatem capellis
Usque meis pluviosque ventos.

Impune tutum per nemus arbutos
Quaerunt latentes et thyma deviae
Olentis uxores mariti,
Nec virides metuunt colubras

Nec Martiales haeduleae lupos;
Utcumque dulci, Tyndari, fistula
Valles et Usticae cubantis
Levia personuere saxa.

Dî me tuentur, dîs pietas mea
Et musa cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu;

Hic in reducta valle Caniculae
Vitabis aestus, et fide Teia
Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen;

Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra, nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Proelia, nec metues protervum

Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes iniiciat manus,
Et scindat haerentem coronam
Crinibus immeritamque vestem.

ODE XVIII.

AD P. QUINCTILIUM VARUM.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et moenia Catili;
Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
At ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata, monet Sithoniis non levis Evius.
Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi; non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam, nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam. Saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana; quae subsequitur caecus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

ODE XIX.

AD GLYCERAM.

Mater saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semeles Puer
Et lasciva Licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glycerae nitor
Splendentis Pario marmore purius;
Urit grata protervitas
Et vultus nimium lubricus adspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit, nec patitur Scythas
Et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quae nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem, hic
Verbenas, pueri, ponite thuraque
Bimi cum patera meri;
Mactata veniet lenior hostia.

ODE XX.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Quum tibi plausus,

Care Maecenas eques, ut paterni
Fluminis ripae simul et iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Caecubam et praelo domitam Caleno
Tu bibes uvam; mea nec Falernae
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

ODE XXI.

HYMNUS AD DIANAM ET APOLLINEM.

Dianam tenerae dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium
Latonamque supremo
Dilectam penitus Iovi.

Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecumque aut gelido prominet Algido
Nigris aut Erymanthi
Silvis aut viridis Cragi;

Vos Tempe totidem tollite laudibus
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra
Fraternaque humerum lyra!

Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

ODE XXII.

AD ARISTIUM FUSCUM.

Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis
Fusce, pharetra;

Sive per Syrtes iter aestuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem;

Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis,
Nec Iubae tellus generat, leonum
Arida nutrix.

Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulae malusque
Iupiter urget;

Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

ODE XXIII.

AD CHLOEN.

Vitas hinnuleo me similis Chloe,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem non sine vano
Aurarum et siluae metu;

Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum
Dimovere lacertae,
Et corde et genibus tremit.

Atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetulusve leo frangere persequor;
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

ODE XXIV.

AD P. VIRGILIUM MARONEM.

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Urget, cui pudor et iustitiae soror
Incorrupta fides, nudaque veritas
Quando ullum inveniet parem?

Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior, quam tibi, Virgili.

Tu frustra pius, heu! non ita creditum
Poscis Quinctilium deos.

Quod si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem;
Non vanae redeat sanguis imagini,
Quam virga semel horrida,

Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum: sed levius fit patientia,
Quidquid corrigere est nefas.

ODE XXV.

AD LYDIAM.

Parcius iunctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris iuvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt, amatque
Ianua limen,

Quae prius multum facilis movebat
Cardines; audis minus et minus iam:
„Me tuo longas pereunte noctes,
„Lydia, dormis?“

Invicem moechos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento;

Quum tibi flagrans amor et libido,
Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum,
Non sine questu,

Laeta quod pubes hedera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hiemis sodali
Dedicet Hebro.

ODE XXVI.

AD MUSAM DE AELIO LAMIA.

Musis amicus tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis, quis sub Arcto
Rex gelidae metuatur orae,
Quid Tiridatem terreat, unice
Securus. O, quae fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiae coronam,
Pimplei dulcis. Nil sine te mei
Prosunt honores; hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro.
Teque tuasque decet sorores.

ODE XXVII.

AD SODALES CONVIVAS.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat: impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? Dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta. ——
Cessat voluntas? Non alia bibam
Mercede. Quae te cumque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus, ingenuoque semper
Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus. —— Ah miser,
Quanta laborabas Charybdi,
Digne puer meliore flamma!

Quae saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

ODE XXVIII.

NAUTA ET IMAGO ARCHYTAE TARENTINI.

NAUTA.

Te maris et terrae numeroque carentis arenae
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quidquam tibi prodest
Aërias tentasse domos animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro?

ARCHYTAS.

Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
Tithonusque remotus in auras
Et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demissum, quamvis, clypeo Troiana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atrae,
Iudice te, non sordidus auctor
Naturae verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiae torvo spectacula Marti,
Exitio est avidum mare nautis:
Mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum
Saeva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare; sic, quodcumque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae, te sospite, multaque merces,
Unde potest, tibi defluat aequo
Ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nociturum

Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita iura vicesque superbae
Te maneant ipsum; precibus non linquar inultis,
Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa; licebit
Iniecto ter pulvere curras.

ODE XXIX.

AD ICCIUM.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis, et acrem militiam paras
Non ante devictis Sabaeae
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas? Quae tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus et Tiberim reverti,
Quum tu coëmtos undique nobiles
Libros Panaeti Socraticam et domum
Mutare loricis Hiberis,
Pollicitus meliora, tendis?

ODE XXX.

AD VENEREM.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.
Fervidus tecum Puer et solutis
Gratiae zonis properentque Nymphae
Et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

ODE XXXI.

AD APOLLINEM.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimae
Sardiniae segetes feraces;

Non aestuosae grata Calabriae
Armenta; non aurum aut ebur Indicum;
Non rura, quae Liris quieta
Mordet aqua taciturnus amnis.

Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem; dives et aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,

Dis carus ipsis, quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Impune: me pascunt olivae,
Me cichorea levesque malvae.

Frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones, et, precor, integra
Cum mente nec turpem senectam
Degere nec cithara carentem.

ODE XXXII.

AD LYRAM.

Poscimur. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures; age, dic latinum,
Barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi,
Qui ferox bello, tamen inter arma
Sive iactatam religarat udo
Litore navim,

Liberum et Musas Veneremque et illi
Semper haerentem Puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.

O decus Phoebi, et dapibus supremi
Grata testudo Iovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti!

ODE XXXIII.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glycerae, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Laesa praeniteat fide.

Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoen; sed prius Appulis
Iungentur capreae lupis,

Quam turpi Pholoe peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Saevo mittere cum ioco.

Ipsum me, melior quum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Hadriae
Curvantis Calabros sinus.

ODE XXXIV.

AD SE IPSUM.

Parcus deorum cultor et infrequens
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare atque iterare cursus

Cogor relictos: namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit equos volucremque currum,

Quo bruta tellus et vaga flumina
Quo Styx et invisi horrida Taenari
Sedes Atlanteusque finis
Concutitur; Valet ima summis
Mutare, et insignem attenuat deus,
Obscura promens; hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit, hic posuisse gaudet.

ODE XXXV.

AD FORTUNAM ANTIATEM.

O diva, gratum quae regis Antium,
Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus vel superbos
Vertere funeribus triumphos,
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus, te dominam aequoris,
Quicumque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythae
Urbesque gentesque et Latium ferox
Regumque matres barbarorum et
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes ad arma
Concitet imperiumque frangat.
Te semper anteit saeva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans ahena, nec severus
Uncus abest liquidumque plumbum.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat,
Utcumque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum et meretrix retro
Periura cedit; diffugiunt cadis
Cum faece siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.

Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos, et iuvenum recens
Examen, Eois timendum
Partibus Oceanoque rubro.

Heu heu, cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum iuventus

Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum!

ODE XXXVI.

IN HONOREM PLOTII NUMIDAE.

Et thure et fidibus iuvat
Placare et vituli sanguine debito
Custodes Numidae deos;
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula
Quam dulci Lamiae, memor
Actae non alio rege puertiae
Mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota,
Neu promtae modus amphorae,
Neu morem in Salium sit requies pedum,
Neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide,
Neu desint epulis rosae,
Neu vivax apium, neu breve lilium!
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos; nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

ODE XXXVII.

AD SODALES.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales;

Antehac nefas depromere Caecubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas
Funus et imperio parabat

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum; quidlibet impotens
Sperare fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem

Vix una sospes navis ab ignibus,
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar, ab Italia volantem

Remis adurgens, — accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae — daret ut catenis

Fatale monstrum; quae generosius
Perire quaerens, nec muliebriter
Expavit ensem, nec latentes
Classe cita reparavit oras;

Ausa et iacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,

Deliberata morte ferocior;
Saevis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

ODE XXXVIII.

AD PUERUM MINISTRUM.

Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexae philyra coronae;

Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.

Simplici myrto nihil adlabores
Sedulus curo; neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arta
Vite bibentem.

ODE XXXIX.

AD IUL. FLORUM.

Carmen spurium.

Discolor grandem gravat uva ramum;
Instat autumnus; glacialis anno
Mox hiems volvente aderit, capillis
Horrida canis.

Iam licet nymphas trepide fugaces
Insequi lento pede detinendas,
Et labris captae simulantis iram
Oscula figi.

Iam licet vino madidos vetusto
De die laetum recitare carmen;
Flore, si te des, hilarem licebit
Sumere noctem.

Iam vide curas aquilone sparsas.
Mens viri fortis sibi constat, utrum
Serius leti citiusne tristis
Advolat hora.

ODE XL.

AD LIBRUM SUUM.

Carmen spurium.

Dulci libello nemo sodalium
Forsan meorum carior exstitit;
De te merenti quid fidelis
Officium domino rependis?

Te Roma cautum territat ardua?
Depone vanos invidiae metus,
Urbisque, fidens dignitati,
Per plateas animosus audi.

En, quo furentes Eumenidum choros
Disiecit almo fulmine Iupiter!
Huic ara stabit; fama cantu
Perpetuo celebranda crescet!

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER SECUNDUS.

ODE I.

AD C. ASINIUM POLLIONEM.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique caussas et vitia et modos,
Ludumque Fortunae gravesque
Principum amicitias et arma

Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus aleae,
Tractas, et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Paullum severae Musa tragoediae
Desit theatris; mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

Insigne maestis praesidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiae,
Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures; iam litui strepunt;
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque vultus.

Audire magnos iam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.

Iuno et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Retulit inferias Iugurthae.

Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia proelia
Testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

Qui gurges aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?
Quae caret ora cruore nostro?

Sed ne, relictis, Musa procax, iocis,
Ceae retractes munera neniae,
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

ODE II.

AD C. SALLUSTIUM CRISPUM.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

Vivet extento Proculeius aevo,
Notus in fratres animi paterni;
Illum agit penna metuente solvi
Fama superstes.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus iungas, et uterque Poenus
Serviat uni.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi caussa morbi
Fugerit venis et aquosus albo
Corpore languor.

Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, numero beatum

Eximit Virtus, populumque falsis
Dedocet uti
Vocibus; regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

ODE III.

AD Q. DELLIUM.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,
Seu maestus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni;
Qua pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amoenae ferre iube rosae,
Dum res et aetas et sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coemtis saltibus et domo
Villaque, flavus quam Tiberis lavit;
Cedes, et exstructis in altum
Divitiis potietur heres.
Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper et infima
De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur; omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura, et nos in aeternum
Exsilium impositura cymbae.

ODE IV.

AD XANTHIAM PHOCEUM.

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu: prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;

Movit Aiacem Telamone natum
Forma captivae dominum Tecmessae;
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,

Barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore, et ademptus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Graiis.

Nescias an te generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes;
Regium certe genus et Penates
Maeret iniquos.

Crede, non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.

Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo; fuge suspicari,
Cuius octavum trepidavit aetas
Claudere lustrum.

ODE V.

AD AMATOREM LALAGES.

Nondum subacta ferre iugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.

Circa virentes est animus tuae
Campos iuvencae, nunc fluviis gravem
Solantis aestum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto

Praegestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvae; iam tibi lividos
Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.

Iam te sequetur; currit enim ferox
Aetas, et illi, quos tibi dempserit,
Apponet annos; iam proterva
Fronte petet Lalage maritum,

Dilecta, quantum non Pholoe fugax,
Non Chloris; albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari Cnidiusque Gyges;

Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum solutis
Crinibus ambiguoque vultu.

ODE VI.

AD SEPTIMIUM.

Septimi Gades aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda,

Tibur Argeo positum colono
Sit meae sedes utinam senectae,
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque!

Unde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galaesi
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet; ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro;

Ver ubi longum tepidasque praebet
Iupiter brumas, et amicus Aulon

Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.

Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces; ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

ODE VII.

AD POMPEIUM GROSPHUM.

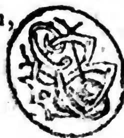
O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiae duce,
Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis Italoque caelo,

Pompei meorum prime sodalium,
Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos?

Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula,
Quum fracta virtus, et minaces
Turpe solum tetigere mento.

Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre;
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit aestuosis.

Ergo obligatam redde Iovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea, nec
Parce cadis tibi destinatis;

Oblivioso levia Massico
Ciboria exple, funde capacibus
Unguenta de conchis! Quis udo
Deproperare apio coronas

Curatve myrto? Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? Non ego sanius
Bacchabor Edonis; recepto
Dulce mihi furere est amico.

ODE VIII.

AD BARINEN.

Ulla si iuris tibi peierati
Poena, Barine, nocuisset umquam,
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui,

Crederem; sed tu simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, iuvenumque prodis
Publica cura.

Expedit matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis
Signa cum caelo gelidaque divos
Morte carentes.

Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphae, ferus et Cupido,
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.

Adde quod pubes tibi crescit omnis,
Servitus crescit nova; nec priores
Impiae tectum dominae relinquunt,
Saepe minati.

Te suis matres metuunt iuvencis,
Te senes parci miseraeque nuper
Virgines nuptae, tua ne retardet
Aura maritos.

ODE IX.

AD VALGIUM.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros aut mare Caspium
Vexant inaequales procellae
Usque; nec Armeniis in oris,

Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant
Et foliis viduantur orni:

Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi vespero
Surgente decedunt amores
Nec rapidum fugiente solem.

At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos, nec impubem parentes
Troilon aut Phrygiae sorores

Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum; et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris, et rigidum Niphaten

Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vortices,
Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

ODE X.

AD LICINIUM MURENAM.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo, neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem
Diligit; tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.

Saepius ventis agitatur ingens
Pinus; excelsae graviore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
Iupiter, idem

Summovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem

Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.

Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

ODE XI.

AD QUINCTIUM HIRPINUM.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Hadria
Divisus obiecto, remittas
Quaerere, nec trepides in usum

Poscentis aevi pauca: fugit retro
Levis iuventas et decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.

Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes sic temere, et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti? Dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha?

Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? Eburna dic age cum lyra
Maturet, in comtum Lacaenae
More comas religata nodum!

ODE XII.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Nolis longa ferae bella Numantiae,
Nec dirum Hannibalem, nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine mollibus
Aptari citharae modis,

Nec saevos Lapithas et nimium mero
Hylaeum domitosque Herculea manu
Telluris iuvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus

Saturni veteris; tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
Regum colla minacium;

Me dulcis dominae Musa Licymniae
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos et bene mutuis
Fidum pectus amoribus;

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus sacro
Dianae celebris die.

Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
Permutare velis crine Licymniae,
Plenas aut Arabum domos;

Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili saevitia negat,
Quae poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet?

ODE XIII.

IN ARBOREM, CUIUS CASU REPENTINO PAENE OPPRESSUS FUERAT.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque, primum, et sacrilega manu

Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi;

Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha,

Et quidquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.

Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum est, in horas: navita Bosporum
Poenus perhorrescit, neque ultra
Caeca timet aliunde fata;

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi; catenas Parthus et Italum
Robur: sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentes.

Quam paene furvae regna Proserpinae,
Et iudicantem vidimus Aeacum,
Sedesque discretas piorum, et
Aeoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
Dura fugae mala, dura belli.

Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbrae dicere; sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.

Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?

Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono,
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

ODE XIV.

AD POSTUMUM.

Heu heu, fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet indomitaeque morti;

Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi

Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicumque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.

Frustra cruento Marte carebimus
Fractisque rauci fluctibus Hadriae,
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:

Visendus ater flumine languido
Cocytus errans, et Danai genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris;

Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Te praeter invisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.

Absumet heres Caecuba dignior
Servata centum clavibus, et mero
Tinget pavimentum superbis
Pontificum potiore coenis.

ODE XV.

IN SUI SECULI LUXUM.

Iam pauca aratro iugera regiae
Moles relinquent, undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu, platanusque caelebs

Evincet ulmos; tum violaria et
Myrtus et omnis copia narium
Spargent olivetis odorem,
Fertilibus domino priori;

Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque norma.

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum; nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton,

Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu iubentes et deorum
Templa novo decorare saxo.

ODE XVI.

AD POMPEIUM GROSPHUM.

Otium divos rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis;

Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura venale neque auro.

Non enim gazae neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis et curas laqueata circum
Tecta volantes.

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.

Quid brevi fortes iaculamur aevo
Multa? Quid terras alio calentes

Sole mutamus? Patriae quis exsul
Se quoque fugit?

Scandit aeratas vitiosa naves
Cura, nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis et agente nimbos
Ocior Euro.

Laetus in praesens animus, quod ultra est,
Oderit curare, et amara lento
Temperet risu. Nihil est ab omni
Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus;
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.

Te greges centum Siculaeque circum
Mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro
Murice tinctae

Vestiunt lanae; mihi parva rura, et
Spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

ODE XVII.

AD C. CILNIUM MAECENATEM AEGROTUM.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec dis amicum est, nec mihi, te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

Ah! te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus aeque, nec superstes
Integer? Ille dies utramque

Ducet ruinam! Non ego perfidum
Dixi sacramentum; ibimus, ibimus,
Utcumque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.

Me nec Chimaerae spiritus igneae,
Nec, si resurgat, centimanus Gyges
Divellet umquam: sic potenti
Iustitiae placitumque Parcis.

Seu Libra, seu me Scorpius adspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae;

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Iovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque Fati

Tardavit alas, quum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum;
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum

Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas,
Aedemque votivam memento;
Nos humilem feriemus agnam.

ODE XVIII.

AD AVARUM.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultima recisas
Africa, neque Attali
Ignotus heres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestae purpuras clientae;
At fides et ingeni
Benigna vena est, pauperemque dives
Me petit: nihil supra
Deos lacesso, nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
Novaeque pergunt interire Lunae:

Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus, et, sepulcri
Immemor, struis domos,
Marisque Baiis obstrepentis urges
Summovere litora,
Parum locuples continente ripa.
Quid, quod usque proximos
Revellis agri terminos, et ultra
Limites clientium
Salis avarus? Pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et uxor et vir sordidosque natos.
Nulla certior tamen,
Rapacis Orci fine, destinata
Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis? Aequa tellus
Pauperi recluditur
Regumque pueris, nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit auro captus; hic superbum
Tantalum atque Tantali
Genus coercet, hic levare functum
Pauperem laboribus
Vocatus atque non vocatus audit.

ODE XIX.

HYMNUS AD BACCHUM.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem — credite, posteri! —
Nymphasque discentes et aures
Capripedum Satyrorum acutas.

Evoe, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Laetatur! Evoe, parce Liber,
Parce, gravi metuende thyrso!

Fas pervicaces est mihi Thyiadas,
Vinique fontem, lactis et uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare mella;

Fas et beatae coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disiecta non leni ruina,
Thracis et exitium Lycurgi.

Tu flectis amnes, tu mare barbarum;
Tu separatis uvidus in iugis
Nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crines.

Tu, quum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala,

Quamquam choreis aptior et iocis
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnae ferebaris; sed idem
Pacis eras mediusque belli.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

ODE XX.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Non usitata, non tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera
Vates, neque in terris morabor
Longius, invidiaque maior

Urbes relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas:
„Dilecte!" Maecenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor unda.

Iam iam residunt cruribus asperae
Pelles, et album mutor in alitem
Superna; nascunturque leves
Per digitos humerosque plumae.

Iam Daedaleo ocior Icaro
Visam gementis litora Bospori

Syrtesque Gaetulas canorus
Ales Hyperboreosque campos.

Me Colchus et, qui dissimulat metum
Marsae cohortis, Dacus et ultimi
Noscent Geloni; me peritus
Discet Hiber Rhodanique potor.

Absint inani funere neniae
Luctusque turpes et querimoniae;
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte supervacuos honores.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER TERTIUS.

ODE I.

DE VARIIS HOMINUM STUDIIS.

Odi profanum vulgus, et arceo:
Favete linguis: carmina non prius
  Audita Musarum sacerdos
    Virginibus puerisque canto.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iovis,
  Clari Giganteo triumpho,
    Cuncta supercilio moventis.

Est ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis; hic generosior
  Descendat in campum petitor;
    Moribus hic meliorque fama

Contendat; illi turba clientium
Sit maior: aequa lege necessitas
  Sortitur insignes et imos;
    Omne capax movet urna nomen.

Destrictus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes
  Dulcem elaborabunt saporem,
    Non avium citharaeque cantus

Somnum reducent: somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
  Fastidit umbrosamque ripam,
    Non Zephyris agitata Tempe.

Desiderantem, quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec saevus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Haedi,

Non verberatae grandine vineae
Fundusque mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces aequora sentiunt,
Iactis in altum molibus; huc frequens
Caementa demittit redemtor
Cum famulis, dominusque terrae

Fastidiosus: sed Timor et Minae
Scandunt eodem, quo dominus; neque
Decedit aerata triremi, et
Post equitem sedet atra Cura.

Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus, nec Falerna
Vitis Achaemeniumque costum,

Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

ODE II.

AD PUEROS.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat, et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta,

Vitamque sub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex moenibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens et adulta virgo

Suspiret: „Heu heu, ne rudis agminum
„Sponsus lacessat regius asperum

„Tactu leonem, quem cruenta
„Per medias rapit ira caedes!“

Dulce et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis iuventae
Poplitibus timidoque tergo.

Virtus, repulsae nescia sordidae,
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis aurae.

Virtus, recludens immeritis mori
Caelum, negata tentat iter via,
Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.

Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanae, sub isdem
Sit trabibus, fragilemve mecum

Solvat phaselum: saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum;
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede poena claudo.

ODE III.

AD CAESAREM AUGUSTUM.

Iustum ac tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster,

Dux inquieti turbidus Hadriae,
Nec fulminantis magna manus Iovis;
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.

Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus arces attigit igneas,
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes. Hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,

Gratum eloquuta consiliantibus
Iunone divis: „Ilion, Ilion
„Fatalis incestusque iudex
„Et mulier peregrina vertit

„In pulverem, ex quo destituit deos
„Mercede pacta Laomedon, mihi
„Castaeque damnatum Minervae
„Cum populo et duce fraudulento.

„Iam nec Lacaenae splendet adulterae
„Famosus hospes, nec Priami domus
„Periura pugnaces Achivos
„Hectoreis opibus refringit,

„Nostrisque ductum seditionibus
„Bellum resedit: protinus et graves
„Iras et invisum nepotem,
„Troica quem peperit sacerdos,

„Marti redonabo; illum ego lucidas
„Inire sedes, ducere nectaris
„Succos, et adscribi quietis
„Ordinibus patiar deorum.

„Dum longus inter saeviat Ilion
„Romamque pontus; qualibet exsules
„In parte regnanto beati:
„Dum Priami Paridisque busto

„Insultet armentum, et catulos ferae
„Celent inultae; stet Capitolium
„Fulgens, triumphatisque possit
„Roma ferox dare iura Medis;

„Horrenda late nomen in ultimas
„Extendat oras, qua medius liquor
„Secernit Europen ab Afro,
„Qua tumidus rigat arva Nilus;

„Aurum irrepertum et sic melius situm,
„Quum terra celat, spernere fortior
„Quam cogere, humanos in usus
„Omne sacrum rapiente dextra,

„Quicumque mundo terminus obstitit,
„Hunc tangat armis, visere gestiens,
„Qua parte debacchentur ignes,
„Qua nebulae pluviique rores.

„Sed bellicosis fata Quiritibus
„Hac lege dico, ne nimium pii
„Rebusque fidentes avitae
„Tecta velint reparare Troiae.

„Troiae renascens alite lugubri
„Fortuna tristi clade iterabitur,
„Ducente victrices catervas
„Coniuge me Iovis et sorore.

„Ter si resurgat murus aheneus
„Auctore Phoebo, ter pereat meis
„Excisus Argivis, ter uxor
„Capta virum puerosque ploret!“

Non haec iocosae conveniunt lyrae:
Quo, Musa, tendis? Desine pervicax
Referre sermones deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

ODE IV.

AD CALLIOPEN.

Descende caelo et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharaque Phoebi.

Auditis, an me ludit amabilis
Insania? Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt et aurae.

Me fabulosae Vulture in Appulo
Altricis extra limen Apuliae
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes

Texere; mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsae nidum Acherontiae

Saltusque Bantinos et arvum
Pingue tenent humilis Forenti;

Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis, ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,
Non sine dis animosus infans.

Vester, Camenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Baiae.

Vestris amicum fontibus et choris
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.

Utcumque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum
Tentabo et urentes arenas
Litoris Assyrii viator;

Visam Britannos hospitibus feros
Et laetum equino sanguine Coneanum;
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.

Vos Caesarem altum militia, simul
Fessas cohortes reddidit oppidis,
Finire quaerentem labores,
Pierio recreatis antro.

Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis, almae. Scimus ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes, regnaque tristia,
Divosque mortalesque turbas
Imperio regit unus aequo.

Magnum illa terrorem intulerat Iovi
Fidens iuventus horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo:

Sed quid Typhoeus et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhoetus evulsisque truncis
Enceladus iaculator audax

Contra sonantem Palladis aegida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Vulcanus, hinc matrona Iuno, et
Numquam humeris positurus arcum,

Qui rore puro Castaliae lavit
Crines solutos, qui Lyciae tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

Vis consilî expers mole ruit sua;
Vim temperatam dî quoque provehunt
In maius; îdem odere vires
Omne nefas animo moventes.

Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integrae
Tentator Orion Dianae,
Virginea domitus sagitta.

Iniecta monstris Terra dolet suis,
Maeretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit
Impositam celer ignis Aetnam;

Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiae additus
Custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae.

ODE V.

IN LAUDEM CAESARIS AUGUSTI.

Caelo tonantem credidimus Iovem
Regnare; praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
Imperio gravibusque Persis.

Milesne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus vixit, et hostium —

Pro curia inversique mores! —
Consenuit socerorum in armis

Sub rege Medo Marsus et Appulus,
Anciliorum et nominis et togae
Oblitus aeternaeque Vestae,
Incolumi Iove et urbe Roma?

Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis conditionibus
Foedis, et exemplo trahentis
Perniciem veniens in aevum,

Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. „Signa ego Punicis
„Adfixa delubris, et arma
„Militibus sine caede," dixit,

„Derepta vidi; vidi ego civium
„Retorta tergo brachia libero,
„Portasque non clausas, et arva
„Marte coli populata nostro.

„Auro repensus scilicet acrior
„Miles redibit! Flagitio additis
„Damnum: neque amissos colores
„Lana refert medicata fuco,

„Nec vera virtus, quum semel excidit,
„Curat reponi deterioribus.
„Si pugnat extricata densis
„Cerva plagis, erit ille fortis

„Qui perfidis se credidit hostibus,
„Et Marte Poenos proteret altero,
„Qui lora restrictis lacertis
„Sensit iners timuitque mortem.

„Hic, unde vitam sumeret inscius,
„Pacem duello miscuit: o pudor!
„O magna Carthago, probrosis
„Altior Italiae ruinis!"

Fertur pudicae coniugis osculum
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum,

Donec labantes consilio Patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque maerentes amicos
Egregius properaret exsul.

Atqui sciebat, quae sibi barbarus
Tortor pararet; non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos
Et populum reditus morantem,

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros
Aut Lacedaemonium Tarentum.

ODE VI.

AD ROMANOS.

Delicta maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
Aedesque labentes deorum et
Foeda nigro simulacra fumo.

Dîs te minorem quod geris, imperas;
Hinc omne principium, huc refer exitum:
Dî multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.

Iam bis Monaeses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros, et adiecisse praedam
Torquibus exiguis renidet.

Paene occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus et Aethiops,
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.

Fecunda culpae secula nuptias
Primum inquinavere et genus et domos;
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, et fingitur artibus

Iam nunc, et incestos amores
De tenero meditatur ungui;

Mox iuniores quaerit adulteros
Inter mariti vina; neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis,

Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor,
Seu navis Hispanae magister,
Dedecorum pretiosus emtor.

Non his iuventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Hannibalemque durum;

Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severae
Matris ad arbitrium recisos

Portare fustes, sol ubi montium
Mutaret umbras, et iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.

Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum, peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

ODE VII.

AD ASTERIEN.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii,
Thyna merce beatum,
Constantis iuvenem fide

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Caprae sidera, frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.

Atqui sollicitae nuncius hospitae,
Suspirare Chloen, et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.

Ut Proetum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.

Narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;
Et peccare docentes
Fallax historias movet;

Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat, cave;

Quamvis non alius flectere equum sciens
Aeque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.

Prima nocte domum claude, neque in vias
Sub cantu querulae despice tibiae,
Et te saepe vocanti
Duram difficilis mane.

ODE VIII.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Martiis caelebs quid agam Calendis,
Quid velint flores et acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,

Docte sermones utriusque linguae?
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.

Hic dies anno redeunte festus
Corticem adstrictum pice demovebit

Amphorae, fumum bibere institutae
Consule Tullo.

Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum, et vigiles lucernas
Perfer in lucem; procul omnis esto
Clamor, et ira.

Mitte civiles super urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen;
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis;

Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber, sera domitus catena;
Iam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Negligens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere;
Dona praesentis cape laetus horae, et
Linque severa.

ODE IX.

AD LYDIAM.

HORATIUS.

Donec gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidae
Cervici iuvenis dabat;
Persarum vigui rege beatior.

LYDIA.

Donec non alia magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloen;
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

HORATIUS.

Me nunc Thressa Chloe regit,
Dulces docta modos et citharae sciens,
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.

LYDIA.

Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.

HORATIUS.

Quid si prisca redit Venus,
Diductosque iugo cogit aheneo?
Si flava excutitur Chloe,
Reiectaeque patet ianua Lydiae?

LYDIA.

Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice et improbo
Iracundior Hadria;
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

ODE X.

IN LYCEN.

Extremum Tanain si biberes, Lyce
Saevo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante fores obiicere incolis
Plorares Aquilonibus.

Audis, quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nives
Puro numine Iupiter?

Ingratam Veneri pone superbiam;
Ne, currente retro, funis eat, rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.

O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat; supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior aesculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.

Non hoc semper erit liminis aut aquae
Caelestis patiens latus.

ODE XI.

AD MERCURIUM.

Mercuri — nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo —
Tuque testudo, resonare septem
Callida nervis,

Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures;

Quae, velut latis equa trima campis,
Ludit exsultim metuitque tangi,
Nuptiarum expers et adhuc protervo
Cruda marito.

Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere, et rivos celeres morari;
Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulae,

Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.

Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito, stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum poenas, et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo
Seraque fata,

Quae manent culpas etiam sub Orco.
Impiae — nam quid potuere maius? —
Impiae sponsos potuere duro
Perdere ferro!

Una de multis face nuptiali
Digna periurum fuit in parentem
Splendide mendax et in omne virgo
Nobilis aevum,

„Surge," quae dixit iuveni marito,
„Surge, ne longus tibi somnus, unde
„Non times, detur; socerum et scelestas
„Falle sorores,

„Quae, velut nactae vitulos leaenae,
„Singulos, heu heu! lacerant; ego illis
„Mollior nec te feriam, neque intra
„Claustra tenebo.

„Me pater saevis oneret catenis,
„Quod viro clemens misero peperci;
„Me vel extremos Numidarum in agros
„Classe releget:

„I, pedes quo te rapiunt et aurae,
„Dum favet nox et Venus; i secundo
„Omine, et nostri memorem sepulcro
„Sculpe querelam."

ODE XII.

AD NEOBULEN.

Miserarum est neque amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere, aut exanimari, metuentes
Patruae verbera linguae.

Tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
Operosaeque Minervae studium aufert, Neobule,
Liparei nitor Hebri.

Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno,
Neque segni pede victus;

Catus idem per apertum fugientes agitato
Grege cervos iaculari, et celer arto latitantem
Fruticeto excipere aprum.

ODE XIII.

AD FONTEM BANDUSIAE.

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus
Cras donaberis hoedo,
Cui frons turgida cornibus

Primis et venerem et proelia destinat
Frustra; nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere, tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Praebes et pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphae desiliunt tuae.

ODE XIV.

AD POPULUM ROMANUM.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Caesar, Hispana repetit penates
Victor ab ora.

Unico gaudens mulier marito
Prodeat iustis operata divis,
Et soror clari ducis, et decorae
Supplice vitta

Virginum matres iuvenumque nuper
Sospitum. Vos o pueri et puellae
Iam virûm expertes male nominatis
Parcite verbis.

Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas; ego nec tumultum,

Nec mori per vim metuam, tenente
Caesare terras.

I, pete unguentum, puer, et coronas
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si quae potuit vagantem
Fallere testa.

Dic et argutae properet Neaerae
Myrrheum nodo cohibere crinem;
Si per invisum mora ianitorem
Fiet, abito:

Lenit albescens animos capillus
Litium et rixae cupidos protervae;
Non ego hoc ferrem calidus iuventa
Consule Planco.

ODE XV.

IN CHLORIM.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiae fige modum tuae
Famosisque laboribus;
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoen satis,
Et te, Chlori, decet; filia rectius
Expugnat iuvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivae similem ludere capreae;
Te lanae prope nobilem
Tonsae Luceriam, non citharae decent,
Nec flos purpureus rosae,
Nec poti, vetulam, faece tenus cadi.

ODE XVI.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Inclusam Danaen turris ahenea
Robustaeque fores et vigilum canum

Tristes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris;

Si non Acrisium, virginis abditae
Custodem pavidum Iupiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens
Converso in pretium deo.

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum

Demersa exitio; diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit aemulos
Reges muneribus; munera navium
Saevos illaqueant duces.

Crescentem sequitur cura pecuniam
Maiorumque fames. iure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.

Quanto quisque sibi plura negaverit,
Ab dîs plura feret. Nil cupientium
Nudus castra peto, et transfuga divitum
Partes linquere gestio,

Contemtae dominus splendidior rei,
Quam si, quidquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

Purae rivus aquae, silvaque iugerum
Paucorum, et segetis certa fides meae,
Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit sorte beatior.

Quamquam nec Calabrae mella ferunt apes,
Nec Laestrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis;

Importuna tamen pauperies abest,
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa. Bene est, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

ODE XVII.

AD AELIUM LAMIAM.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo, —
Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos et nepotum
Per memores genus omne fastos;

Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Marícae
Litoribus tenuisse Lirim

Late tyrannus — cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur

Annosa cornix. Dum potes, aridum
Compone lignum; cras Genium mero
Curabis et porco bimestri
Cum famulis operum solutis.

ODE XVIII.

AD FAUNUM.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
Aequus alumnis;

Si tener pleno cadit hoedus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.

Ludit herboso pecus omne campo,
Quum tibi Nonae redeunt Decembres;
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus;

Inter audaces lupus errat agnos;
Spargit agrestes tibi silva frondes;
Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

ODE XIX.

AD TELEPHUM.

Quantum distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Aeaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio;
Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum, et quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da Lunae propere novae,
Da noctis mediae, da, puer, auguris
Murenae: tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates; tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis iuncta sororibus.
Insanire iuvat: cur Berecyntiae
Cessant flamina tibiae?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco!
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero
Tempestiva petit Rhode;
Me lentus Glycerae torret amor meae.

ODE XX.

AD PYRRHUM.

Non vides, quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
Dura post paullo fugies inaudax
   Proelia raptor,

Quum per obstantes iuvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi praeda cedat
   Maior, an illi.

Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, haec dentes acuit timendos,
Arbiter pugnae posuisse nudo
   Sub pede palmam

Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
   Raptus ab Ida.

ODE XXI.

AD AMPHORAM.

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas sive geris iocos,
   Seu rixam et insanos amores,
      Seu facilem, pia testa, somnum;

Quocumque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
   Descende, Corvino iubente,
      Promere languidiora vina.

Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
   Narratur et prisci Catonis
      Saepe mero caluisse virtus.

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
   Curas et arcanum iocoso
      Consilium retegis Lyaeo;

Tu spem reducis mentibus anxiis
Viresque, et addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices neque militum arma.

Te Liber et, si laeta aderit, Venus
Segnesque nodum solvere Gratiae
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

ODE XXII.

AD DIANAM.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantes utero puellas
Ter vocata audis adimisque leto,
Diva triformis;

Imminens villae tua pinus esto,
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

ODE XXIII.

AD PHIDYLEN.

Caelo supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle,
Si thure placaris et horna
Fruge Lares avidaque porca;

Nec pestilentem sentiet Africum
Fecunda vitis, nec sterilem seges
Robiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.

Nam, quae nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, Pontificum secures

Cervice tinget: te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto.
Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica.

ODE XXIV.

IN AVAROS.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiae
Caementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos; non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythae,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt et rigidi Getae,
Immetata quibus iugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus
Aequali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit virum
Coniux, nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus et metuens alterius viri
Certo foedere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.
O quisquis volet impias
Caedes et rabiem tollere civicam;
Si quaeret PATER VRBIVM
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam
Clarus postgenitis; quatenus, heu nefas!

Virtutem incolumen odimus,
Sublatam ex oculis quaerimus invidi.
Quid tristes querimoniae,
Si non supplicio culpa reciditur,
Quid leges, sine moribus
Vanae, proficiunt; si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreae finitimum latus
Durataeque solo nives
Mercatorem abigunt; horrida callidi
Vincunt aequora navitae;
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deserit arduae?
Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat et turba faventium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas et lapides aurum et inutile,
Summi materiem mali,
Mittamus; scelerum si bene poenitet.
Eradenda cupidinis
Pravi sunt elementa, et tenerae nimis
Mentes asperioribus
Formandae studiis. Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Graeco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea;
Quum periura patris fides
Consortem, socium fallat, et hospitem,
Indignoque pecuniam
Heredi properet. Scilicet improbae
Crescunt divitiae; tamen
Curtae nescio quid semper abest rei.

ODE XXV.

AD BACCHUM.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum? Quae nemora aut quos agor in specus,
Velox mente nova? Quibus
Antris egregii Caesaris audiar

Aeternum meditans decus
  Stellis inserere et consilio Iovis?
Dicam insigne, recens, adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in iugis
Exsomnis stupet Evias,
  Hebrum prospiciens et nive candidam
Thracen ac pede barbaro
  Lustratam Rhodopen; ac mihi devio
Ripas et vacuum nemus
  Mirari libet. O Naiadum potens,
Baccharumque valentium
  Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
  Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O Lenaee, sequi deum
  Cingentem viridi tempora pampino.

ODE XXVI.

AD VENEREM.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria;
  Nunc arma defunctumque bello
    Barbiton hic paries habebit,

Laevum marinae qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite lucida
  Funalia et vectes et arcus
    Oppositis foribus minaces.

O, quae beatam, diva, tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive,
  Regina, sublimi flagello
    Tange Chloen semel arrogantem.

ODE XXVII.

AD GALATEAM.

Impios parrae recinentis omen
Ducat et praegnans canis, aut ab agro

Rava decurrens lupa Lanivino
Fetaque vulpes;

Rumpat et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittae
Terruit mannos: ego cui timebo
Providus auspex,

Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

Sis licet felix, ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas,
Teque nec laevus vetet ire picus,
Nec vaga cornix;

Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. Ego, quid sit ater
Hadriae, novi, sinus, et quid albus
Peccet Iapyx.

Hostium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis Austri et
Aequoris nigri fremitum et trementes
Verbere ripas.

Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum et
Debitae Nymphis opifex coronae,
Nocte sublustri nihil astra praeter
Vidit et undas.

Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, „Pater, o relictum
„Filiae nomen, pietasque," dixit,
„Victa furore,

„Unde, quo veni? Levis una mors est
„Virginum culpae. Vigilansne ploro
„Turpe commissum, an vitiis carentem
„Ludit imago

„Vana, quae porta fugiens eburna
„Somnium ducit? Meliusne fluctus
„Ire per longos fuit, an recentes
„Carpere flores?

„Si quis infamem mihi nunc iuvencum
„Dedat iratae! Lacerare ferro, et
„Frangere enitar modo multum amati
„Cornua monstri.

„Impudens liqui patrios Penates,
„Impudens Orcum moror. O deorum
„Si quis haec audis, utinam inter errem
„Nuda leones!

„Antequam turpis macies decentes
„Occupet malas, teneraeque succus
„Defluat praedae, speciosa quaero
„Pascere tigres!

„Vilis Europe, pater urget absens;
„Quid mori cessas? Potes hac ab orno
„Pendulum zona bene te sequuta
„Laedere collum.

„Sive te rupes et acuta leto
„Saxa delectant: age, te procellae
„Crede veloci; nisi herile mavis
„Carpere pensum

„Regius sanguis, dominaeque tradi
„Barbarae pellex.“ Aderat querenti
Perfidum ridens Venus et remisso
Filius arcu.

Mox, ubi lusit satis, „Abstineto,“
Dixit, „irarum calidaeque rixae,
„Quum tibi invisus laceranda reddet
„Cornua taurus.

„Uxor invicti Iovis esse nescis.
„Mitte singultus, bene ferre magnam
„Disce fortunam; tua sectus orbis
„Nomina ducet.“

ODE XXVIII.

AD LYDEN.

Festo quid potius die
  Neptuni faciam? Prome reconditum
Lyde strenua Caecubum,
  Munitaeque adhibe vim sapientiae.
Inclinare meridiem
  Sentis, ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
  Cessantem Bibuli consulis amphoram?
Nos cantabimus invicem
  Neptunum et virides Nereidum comas:
Tu curva recines lyra
  Latonam et celeris spicula Cynthiae;
Summo carmine, quae Cnidon
  Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Iunctis visit oloribus,
  Dicetur, merita Nox quoque nenia.

ODE XXIX.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
  Cum flore, Maecenas, rosarum, et
    Pressa tuis balanus capillis

Iamdudum apud me est: eripe te morae;
Ne semper udum Tibur et Aesulae
  Declive contempleris arvum et
    Telegoni iuga parricidae.

Fastidiosam desere copiam et
Molem propinquam nubibus arduis;
  Omitte mirari beatae
    Fumum et opes strepitumque Romae.

Plerumque gratae divitibus vices,
Mundaeque parvo sub lare pauperum
  Coenae sine aulaeis et ostro
    Sollicitam explicuere frontem.

Iam clarus occultum Andromedae pater
Ostendit ignem; iam Procyon furit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos;

Iam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quaerit et horridi
Dumeta Silvani, caretque
Ripa vagis taciturna ventis:

Tu, civitatem quis deceat status,
Curas, et urbi sollicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento

Componere aequus; cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos

Stirpesque raptas et pecus et domos
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Quum fera diluvies quietos

Irritat amnes. Ille potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem
Dixisse: „Vixi: cras vel atra
„Nube polum pater occupato,

„Vel sole puro; non tamen irritum,
„Quodcumque retro est, efficiet, neque
„Diffinget infectumque reddet,
„Quod fugiens semel hora vexit.

„Fortuna saevo laeta negotio et
„Ludum insolentem ludere pertinax
„Transmutat incertos honores,
„Nunc mihi nunc alii benigna:

„Laudo manentem; si celeres quatit
„Pennas, resigno quae dedit, et mea
„Virtute me involvo, probamque
„Pauperiem sine dote quaero.

„Non est meum, si mugiat Africis
„Malus procellis, ad miseras preces
„Decurrere, et votis pacisci,
„Ne Cypriae Tyriaeque merces

„Addant avaro divitias mari:
„Tum me biremis praesidio scaphae
„Tutum per Aegaeos tumultus
„Aura feret geminusque Pollux."

ODE XXX.

AD MELPOMENEN.

Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ pyramidum altius,
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam: usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit populorum ex humili potens,
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quaesitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER QUARTUS.

ODE I.

AD VENEREM.

Intermissa, Venus, diu
Rursus bella moves? Parce, precor, precor!
Non sum qualis eram bonae
Sub regno Cinarae. Desine dulcium
Mater saeva Cupidinum,
Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis; abi,
Quo blandae iuvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum
Paulli, purpureis ales oloribus,
Comissabere Maximi,
Si torrere iecur quaeris idoneum.
Namque et nobilis et decens
Et pro sollicitis non tacitus reis
Et centum puer artium
Late signa feret militiae tuae,
Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream sub trabe Cypria.
Illic plurima naribus
Duces thura, lyraeque et Berecyntiae
Delectabere tibiae
Mixtis carminibus non sine fistula;
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum

Laudantes pede candido
In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
Iam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur, heu! Ligurine, cur
Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
Iam captum teneo, iam volucrem sequor
Te per gramina Martii
Campi, te per aquas, dure, volubiles.

ODE II.

AD IULUM ANTONIUM.

Pindarum quisquis studet aemulari,
Iule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet, immensusque ruit profundo
Pindarus ore,

Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis;

Seu deos regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta
Morte Centauri, cecidit tremendae
Flamma Chimaerae;

Sive, quos Elea domum reducit
Palma caelestes, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat;

Flebili sponsae iuvenemve raptum
Plorat, et vires animumque moresque
Aureos educit in astra, nigroque
Invidet Orco.

Multa Dircaeum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus; ego, apis Matinae
More modoque

Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus uvidique
Tiburis ripas, operosa parvus
Carmina fingo.

Concines maiore poëta plectro
Caesarem, quandoque trahet feroces
Per Sacrum Clivum, merita decorus
Fronde, Sygambros;

Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.

Concines laetosque dies et urbis
Publicum ludum super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum,

Tum meae, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars, et, „O Sol
Pulcher, o laudande!“ canam recepto
Caesare felix.

Tuque dum procedis: „Io triumphe!“
Non semel dicemus: „Io triumphe!“
Civitas omnis, dabimusque divis
Thura benignis.

Te decem tauri totidemque vaccae;
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis iuvenescit herbis
In mea vota,

Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunae referentis ortum,

Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus.

ODE III.

AD MELPOMENEN.

Quem tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris;
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio;
Sed quae Tibur aquae fertile perfluunt,
Et spissae nemorum comae
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romae, principis urbium,
Dignatur suboles inter amabiles
Vatum ponere me choros,
Et iam dente minus mordeor invido.
O, testudinis aureae
Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

ODE IV.

AD ROMAM URBEM.

Qualem ministrum fulminis alitem, —
Cui rex deorum regnum in aves vagas
Permisit, expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flavo —

Olim iuventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,
Vernique, iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus

Venti paventem, mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnae;

Qualemve laetis caprea pascuis
Intenta fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente novo peritura, vidit:

Videre Raetis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; — quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi

Dextras obarmet, quaerere distuli,
Nec scire fas est omnia; — sed diu
Lateque victrices catervae
Consiliis iuvenis revictae

Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.

Fortes creantur fortibus et bonis;
Est in iuvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam;

Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant;
Utcumque defecere mores,
Indecorant bene nata culpae.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
Devictus et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,

Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas

Ceu flamma per taedas vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.

Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
Vastata Poenorum tumultu
Fana deos habuere rectos,

Dixitque tandem perfidus Hannibal:
„Cervi, luporum praeda rapacium,
„Sectamur ultro, quos opimus
„Fallere et effugere est triumphus.

„Gens, quae cremato fortis ab Ilio
„Iactata Tuscis aequoribus sacra
„Natosque maturosque patres
„Pertulit Ausonias ad urbes,

„Duris ut ilex tonsa bipennibus
„Nigrae feraci frondis in Algido,
„Per damna, per caedes, ab ipso
„Ducit opes animumque ferro.

„Non hydra secto corpore firmior
„Vinci dolentem crevit in Herculem,
„Monstrumve summisere Colchi
„Maius Echioniaeve Thebae.

„Merses profundo, pulchrior evenit;
„Luctere, multa proruet integrum
„Cum laude victorem, geretque
„Proelia coniugibus loquenda.

„Carthagini iam non ego nuntios
„Mittam superbos; occidit, occidit
„Spes omnis et fortuna nostri
„Nominis Hasdrubale interemto.

„Nil Claudiae non perficient manus,
„Quas et benigno numine Iupiter
„Defendit, et curae sagaces
„Expediunt per acuta belli.“

ODE V.

AD CAESAREM AUGUSTUM.

Divis orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu;
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto consilio, redi.

Lucem redde tuae, dux bone, patriae;
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent.

Ut mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,

Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore dimovet;
Sic, desideriis icta fidelibus,
Quaerit patria Caesarem.

Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navitae,
Culpari metuit Fides,

Nullis polluitur casta domus stupris,
Mos et lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperae,
Culpam poena premit comes.

Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fetus, incolumi Caesare? quis ferae
Bellum curet Hiberiae?

Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina redit laetus, et alteris
Te mensis adhibet deum;

Te multa prece, te prosequitur mero
Diffuso pateris, et Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris,
Et magni memor Herculis.

Longas o utinam, dux bone, ferias
Praestes Hesperiae, dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Quum sol oceano subest.

ODE VI.

HYMNUS AD APOLLINEM ET DIANAM.

Dive, quem proles Niobea magnae
Vindicem linguae, Tityosque raptor
Sensit, et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,

Ceteris maior tibi miles impar,
Filius quamquam Thetidos marinae
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax, —

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.

Ille non, inclusus equo Minervae
Sacra mentito, male feriatos
Troas et laetam Priami choreis
Falleret aulam;

Sed palam captis gravis, heu nefas! heu!
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo,

Ni, tuis victus Venerisque gratae
Vocibus, divûm pater annuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros. —

Doctor Argivae fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniae defende decus Camenae,
Levis Agyieu.

Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis nomenque dedit poetae.

Virginum primae puerique claris
    Patribus orti,

Deliae tutela deae fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique
    Pollicis ictum,

Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum celeremque pronos
    Volvere menses.

Nupta iam dices: „Ego dis amicum,
„Seculo festas referente luces,
„Reddidi carmen, docilis modorum
    „Vatis Horati."

ODE VII.

AD L. MANLIUM TORQUATUM.

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
    Arboribusque comae;
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
    Flumina praetereunt;
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
    Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus et almum
    Quae rapit hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris; ver proterit aestas,
    Interitura, simul
Pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
    Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant caelestia Lunae;
    Nos, ubi decidimus,
Quo pater Aeneas, quo dives Tullus et Ancus,
    Pulvis et umbra sumus.
Quis scit, an adiiciant hodiernae crastina summae
    Tempora di superi?
Cuncta manus avidas fugient heredis, amico
    Quae dederis animo.
Quum semel occideris, et de te splendida Minos
    Fecerit arbitria;

Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas:
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum,
Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

ODE VIII.

AD C. MARCIUM CENSORINUM.

Donarem pateras grataque commodus
Censorine, meis aera sodalibus,
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum; neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere nunc deum.
Sed non haec mihi vis, non tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneris.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus, non celeres fugae
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,
Non incendia Carthaginis impiae
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabrae Pierides: neque,
Si chartae sileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori;
Caelo Musa beat. Sic Iovis interest
Optatis epulis impiger Hercules;
Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates;

Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ODE IX.

AD M. LOLLIUM PALICANUM.

Ne forte credas interitura, quae,
Longe sonantem natus ad Aufidum,
Non ante vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.

Non, si priores Maeonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricae latent
Ceaeque et Alcaei minaces
Stesichorique graves Camenae;

Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit aetas; spirat adhuc amor,
Vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

Non sola comtos arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata regalesque cultus
Et comites, Helene Lacaena;

Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus

Dicenda Musis proelia; non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus puerisque primus:

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.

Paullum sepultae distat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores

Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens et secundis
Temporibus dubiisque rectus;

Vindex avarae fraudis, et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniae,
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus

Iudex honestum praetulit utili,
Reiecit alto dona nocentium
Vultu, per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.

Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati,
Peiusque leto flagitium timet.
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

ODE X.

AD LIGURINUM.

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
Insperata tuae quum veniet pluma superbiae,
Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam;
Dices, heu! quoties te speculo videris alterum:
„Quae mens est hodie; cur eadem non puero fuit,
„Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?“

ODE XI.

AD PHYLLIDEM.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,

Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederae vis

Multa, qua crines religata fulges;
Ridet argento domus; ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno;

Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtae pueris puellae;
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.

Ut tamen noris, quibus advoceris
Gaudiis: Idus tibi sunt agendae,
Qui dies mensem Veneris marinae
Findit Aprilem,

Iure sollemnis mihi sanctiorque
Paene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus affluentes
Ordinat annos.

Telephum, quem tu petis, occupavit,
Non tuae sortis iuvenem, puella
Dives et lasciva, tenetque grata
Compede vinctum.

Terret ambustus Phaëthon avaras
Spes, et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,

Semper ut te digna sequare, et, ultra
Quam licet sperare nefas putando,
Disparem vites. Age iam, meorum
Finis amorum, —

Non enim posthac alia calebo
Femina — condisce modos, amanda
Voce quos reddas; minuentur atrae
Carmine curae.

ODE XII.

AD VIRGILIUM.

Iam veris comites, quae mare temperant,
Impellunt animae lintea Thraciae;
Iam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis et Cecropiae domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.

Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula,
Delectantque deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.

Adduxere sitim tempora, Virgili;
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuvenum nobilium cliens,
Nardo vina mereberis.

Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax:

Ad quae si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni; non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.

Verum pone moras et studium lucri,
Nigrorumque memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consiliis brevem:
Dulce est desipere in loco.

ODE XIII.

IN LYCEN VETULAM.

Audivere, Lyce, di mea vota, di
Audivere, Lyce: fis anus, et tamen

Vis formosa videri,
Ludisque et bibis impudens,

Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas. Ille virentis et
Doctae psallere Chiae
Pulchris excubat in genis:

Importunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Dentes te, quia rugae
Turpant et capitis nives.

Nec Coae referunt iam tibi purpurae,
Nec clari lapides tempora, quae semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.

Quo fugit Venus, heu! quove color? decens
Quo motus? Quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores,
Quae me surpuerat mihi,

Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinarae breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem

Cornicis vetulae temporibus Lycen,
Possent ut iuvenes visere fervidi
Multo non sine risu
Dilapsam in cineres facem.

ODE XIV.

AD CAESAREM AUGUSTUM.

Quae cura Patrum, quaeve Quiritium
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque fastos

Aeternet, o, qua sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum,

Quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper,

Quid Marte posses? Milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Breunosque veloces et arces
Alpibus impositas tremendis

Deiecit acer plus vice simplici;
Maior Neronum mox grave proelium
Commisit, immanesque Raetos
Auspiciis pepulit secundis;

Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigarit ruinis, —
Indomitas prope qualis undas

Exercet Auster, Pleiadum choro
Scindente nubes, — impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes.

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni praefluit Appuli,
Quum saevit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris;

Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu,
Primosque et extremos metendo
Stravit humum, sine clade victor,

Te copias, te consilium et tuos
Praebente divos: nam tibi, quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,

Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.

Te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae!

Te, fontium qui celat origines,
Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit oceanus Britannis,

Te non paventis funera Galliae,
Duraeque tellus audit Hiberiae;
Te caede gaudentes Sygambri
Compositis venerantur armis.

ODE XV.

CAESARIS AUGUSTI LAUDES.

Phoebus volentem proelia me loqui
Victas et urbes increpuit lyra,
Ne parva Tyrrhenum per aequor
Vela darem. Tua, Caesar, aetas

Fruges et agris retulit uberes,
Et signa nostro restituit Iovi,
Derepta Parthorum superbis
Postibus, et vacuum duellis

Ianum Quirinum clausit, et ordinem
Rectum evaganti frena licentiae
Iniecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes,

Per quas Latinum nomen et Italae
Crevere vires famaque et imperi
Porrecta maiestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.

Custode rerum Caesare, non furor
Civilis aut vis eximet otium,
Non ira, quae procudit enses,
Et miseras inimicat urbes.

Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia, non Getae,
Non Seres infidive Persae,
Non Tanain prope flumen orti;

Nosque et profestis lucibus et sacris
Inter iocosi munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris
Rite deos prius apprecati,

Virtute functos more patrum duces,
Lydis remixto carmine tibiis,
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

Q. HORATII FLACCI

E P O D O N

L I B E R.

O D E I.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita sit superstite
Iucunda; si contra, gravis?
Utrumne iussi persequemur otium
Non dulce, ni tecum simul;
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros?
Feremus, et te vel per Alpium iuga
Inhospitalem et Caucasum,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo
Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
Qui maior absentes habet:
Ut adsidens implumibus pullis avis
Serpentium adlapsus timet
Magis relictis; non, ut adsit, auxili
Latura plus praesentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuae spem gratiae;
Non ut iuvencis illigata pluribus
Aratra nitantur mea,

Pecusve Calabris ante sidus fervidum
  Lucana mutet pascuis,
Neque ut superni villa candens Tusculi
  Circaea tangat moenia:
Satis superque me benignitas tua
  Ditavit; haud paravero,
Quod aut avarus, ut Chremes, terra premam,
  Discinctus aut perdam ut nepos.

ODE II.

ORATIO ALPHII.

„Beatus ille, qui procul negotiis,
  „Ut prisca gens mortalium,
„Paterna rura bobus exercet suis,
  „Solutus omni foenore;
„Neque excitatur classico miles truci,
  „Neque horret iratum mare,
„Forumque vitat et superba civium
  „Potentiorum limina.
„Ergo aut adulta vitium propagine
  „Altas maritat populos;
„Aut in reducta valle mugientium
  „Prospectat errantes greges,
„Inutilesque falce ramos amputans,
  „Feliciores inserit;
„Aut pressa puris mella condit amphoris;
  „Aut tondet infirmas oves:
„Vel quum decorum mitibus pomis caput
  „Autumnus agris extulit,
„Ut gaudet insitiva decerpens pyra,
  „Certantem et uvam purpurae,
„Qua muneretur te, Priape, et te, pater
  „Silvane, tutor finium!
„Libet iacere modo sub antiqua ilice,
  „Modo in tenaci gramine.
„Labuntur altis interim ripis aquae;
  „Queruntur in silvis aves,
„Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
  „Somnos quod invitet leves.
„At quum tonantis annus hibernus Iovis
  „Imbres nivesque comparat,

„Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
„Apros in obstantes plagas;
„Aut amite levi rara tendit retia,
„Turdis edacibus dolos;
„Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
„Iucunda captat praemia.
„Quis non malarum, quas amor curas habet,
„Haec inter obliviscitur?
„Quod si pudica mulier in partem iuvet
„Domum atque dulces liberos,
„Sabina qualis aut perusta solibus
„Pernicis uxor Appuli,
„Sacrum vetustis exstruat lignis focum
„Lassi sub adventum viri,
„Claudensque textis cratibus laetum pecus
„Distenta siccet ubera,
„Et horna dulci vina promens dolio
„Dapes inemtas apparet:
„Non me Lucrina iuverint conchylia,
„Magisve rhombus, aut scari,
„Si quos Eois intonata fluctibus
„Hiems ad hoc vertat mare;
„Non Afra avis descendat in ventrem meum,
„Non attagen Ionicus
„Iucundior, quam lecta de pinguissimis
„Oliva ramis arborum,
„Aut herba lapathi prata amantis et gravi
„Malvae salubres corpori,
„Vel agna festis caesa Terminalibus,
„Vel hoedus ereptus lupo.
„Has inter epulas, ut iuvat pastas oves
„Videre properantes domum;
„Videre fessos vomerem inversum boves
„Collo trahentes languido;
„Positosque vernas, ditis examen domus,
„Circum renidentes Lares!“
Haec ubi loquutus foenerator Alphius,
Iam iam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam;
Quaerit Calendis ponere.

ODE III.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni saevit in praecordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?
Ut, Argonautas praeter omnes candidum
Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum iuga
Perunxit hoc Iasonem;
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus umquam siderum insedit vapor
Siticulosae Apuliae;
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.
At, si quid umquam tale concupiveris,
Iocose Maecenas, precor,
Manum puella savio opponat tuo,
Extrema et in sponda cubet.

ODE IV.

IN CNEIUM POMPEIUM CNEI LIBERTUM MENAM.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Videsne, Sacram metiente te Viam
Cum bis trium ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio?

Sectus flagellis hic Triumviralibus,
Praeconis ad fastidium
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit,
Sedilibusque magnus in primis eques,
Othone contemto, sedet.
Quid attinet, tot ora navium gravi
Rostrata duci pondere
Contra latrones atque servilem manum,
Hoc, hoc tribuno militum?

ODE V.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

„At, o deorum quidquid in caelo regit
„Terras et humanum genus,
„Quid iste fert tumultus, et quid omnium
„Vultus in unum me truces?
„Per liberos te, si vocata partubus
„Lucina veris adfuit,
„Per hoc inane purpurae decus precor,
„Per improbaturum haec Iovem,
„Quid ut noverca me intueris, aut uti
„Petita ferro bellua?"
Ut haec trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora;
Canidia, brevibus implicata viperis
Crines et incomtum caput,
Iubet sepulcris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebres
Et uncta turpis ova ranae sanguine
Plumamque nocturnae strigis
Herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta ieiunae canis
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis,
Echinus, aut currens aper.

Abacta nulla Veia conscientia,
   Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus,
   Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatae dapis
   Inemori spectaculo,
Quum promineret ore, quantum exstant aqua
   Suspensa mento corpora;
Exsucca uti medulla et aridum iecur
   Amoris esset poculum,
Interminato quum semel fixae cibo
   Intabuissent pupulae.
Non defuisse masculae libidinis
   Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis
   Et omne vicinum oppidum,
Quae sidera excantata voce Thessala
   Lunamque caelo deripit.
Hic irresectum saeva dente livido
   Canidia rodens pollicem,
Quid dixit, aut quid tacuit? „O rebus meis
   „Non infideles arbitrae,
„Nox et Diana, quae silentium regis,
   „Arcana quum fiunt sacra,
„Nunc, nunc adeste! Nunc in hostiles domos
   „Iram atque numen vertite!
„Formidolosae dum latent silvis ferae
   „Dulci sopore languidae,
„Senem, quod omnes rideant, adulterum
   „Latrent Suburanae canes,
„Nardo perunctum, quale non perfectius
   „Meae laborarint manus. —
„Quid accidit? Cur dira barbarae minus
   „Venena Medeae valent,
„Quibus superbam fugit ulta pellicem,
   „Magni Creontis filiam,
„Quum palla, tabo munus imbutum, novam
   „Incendio nuptam abstulit?
„Atqui nec herba nec latens in asperis
   „Radix fefellit me locis.
„Indormit unctis omnium cubilibus
   „Oblivione pellicum.
„Ah, ah, solutus ambulat veneficae
   „Scientioris carmine!

„Non usitatis, Vare, potionibus,
„O multa fleturum caput,
„Ad me recurres, nec vocata mens tua
„Marsis redibit vocibus.
„Maius parabo, maius infundam tibi
„Fastidienti poculum
„Priusque caelum sidet inferius mari,
„Tellure porrecta super,
„Quam non amore sic meo flagres, uti
„Bitumen atris ignibus.“
Sub haec puer iam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis impias;
Sed, dubius unde rumperet silentium,
Misit Thyesteas preces:
„Venena magnum fas nefasque, non valent
„Convertere humanam vicem?
„Diris agam vos; dira detestatio
„Nulla expiatur victima.
„Quin, ubi perire iussus exspiravero,
„Nocturnus occurram furor,
„Petamque vultus umbra curvis unguibus,
„Quae vis deorum est Manium,
„Et inquietis adsidens praecordiis
„Pavore somnos auferam.
„Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
„Contundet obscaenas anus;
„Post insepulta membra different lupi
„Et Exquilinae alites,
„Neque hoc parentes, heu mihi superstites!
„Effugerit spectaculum.“

ODE VI.

IN CASSIUM SEVERUM.

Quid immerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus aut fulvus Lacon,
Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
Quaecumque praecedet fera:

Tu, quum timenda voce complesti nemus,
 Proiectum odoraris cibum.
Cave, cave: namque in malos asperrimus
 Parata tollo cornua,
Qualis Lycambae spretus infido gener,
 Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiverit,
 Inultus ut flebo puer?

ODE VII.

AD POPULUM ROMANUM.

Quo, quo, scelesti, ruitis, aut cur dexteris
 Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
 Fusum est Latini sanguinis,
Non, ut superbas invidae Carthaginis
 Romanus arces ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
 Sacra catenatus Via;
Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
 Urbs haec periret dextera?
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
 Umquam nisi in dispar, feris.
Furorne caecus, an rapit vis acrior,
 An culpa? Responsum date!
Tacent, et albus ora pallor inficit,
 Mentesque perculsae stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt
 Scelusque fraternae necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
 Sacer nepotibus cruor.

ODE VIII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Rogare longo putidam te seculo,
 Vires quid enervet meas,
Quum sit tibi dens ater, et rugis vetus
 Frontem senectus exaret,

Hietque turpis inter aridas nates
  Podex velut crudae bovis!
Sed incitat me pectus et mammae putres,
  Equina quales ubera;
Venterque mollis et femur tumentibus
  Exile suris additum.
Esto beata; funus atque imagines
  Ducant triumphales tuum,
Nec sit marita, quae rotundioribus
  Onusta baccis ambulet.
Quid, quod libelli Stoici inter sericos
  Iacere pulvillos amant,
Illiterati num minus nervi rigent,
  Minusve languet fascinum,
Quod ut superbo provoces ab inguine,
  Ore adlaborandum est tibi?

ODE IX.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes,
  Victore laetus Caesare,
Tecum sub alta, — sic Iovi gratum — domo,
  Beate Maecenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
  Hac Dorium, illis barbarum;
Ut nuper, actus quum freto Neptunius
  Dux fugit ustis navibus,
Minatus urbi vincla, quae detraxerat
  Servis amicus perfidis.
Romanus, heu, heu! — posteri negabitis —
  Emancipatus feminae,
Fert vallum et arma miles, et spadonibus
  Servire rugosis potest,
Interque signa turpe militaria
  Sol adspicit conopium!
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
  Galli, canentes Caesarem;
Hostiliumque navium portu latent
  Puppes sinistrorsum citae.
Io triumphe! tu moraris aureos
  Currus et intactas boves?

Io triumphe! nec Iugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africano, cui super Carthaginem
Virtus sepulcrum condidit!
Terra marique victus hostis Punico
Lugubre mutavit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos
Et Chia vina, aut Lesbia,
Vel, quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Caecubum:
Curam metumque Caesaris rerum iuvat
Dulci Lyaeo solvere.

ODE X.

IN MAEVIUM POETAM.

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus!
Niger rudentes Eurus, inverso mari,
Fractosque remos differat!
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices;
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit;
Quietiore nec feratur aequore,
Quam Graia victorum manus,
Quum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem!
O quantus instat navitis sudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
Preces et aversum ad Iovem,
Ionius udo quum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod si praeda curvo litore
Porrecta mergos iuveris;

Libidinosus immolabitur caper
Et agna Tempestatibus.

ODE XI.

AD PECTIUM.

Pecti, nihil me, sicut antea, iuvat
Scribere versiculos amore perculsum gravi,
Amore, qui me praeter omnes expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu me, per urbem — nam pudet tanti mali —
Fabula quanta fui! Conviviorum et poenitet,
In quis amantem et languor et silentium
Arguit, et latere petitus imo spiritus.
„Contrane lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium?“ querebar applorans tibi;
Simul calentis inverecundus deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
„Quod si meis inaestuet praecordiis
„Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
„Fomenta, vulnus nil malum levantia;
„Desinet imparibus certare summotus pudor.“
Ubi haec severus te palam laudaveram;
Iussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos heu! mihi postes, et heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet;
Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia, nec contumeliae graves;
Sed alius ardor aut puellae candidae,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

ODE XII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas

Mittis, nec firmo iuveni neque naris obesae?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus.
Qui sudor vietis et quam malus undique membris
Crescit odor, quum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare; nec illi
Iam manet humida creta colorque
Stercore fucatus crocodili, iamque subando
Tenta cubilia tectaque rumpit;
Vel mea quum saevis agitat fastidia verbis:
„Inachia langues minus, ac me;
„Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
„Mollis opus. Pereat male, quae te
„Lesbia, quaerenti taurum, monstravit inertem,
„Quum mihi Cous adesset Amyntas,
„Cuius in indomito constantior inguine nervus,
„Quam nova collibus arbor inhaeret,
„Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
„Cui properabantur? Tibi nempe;
„Ne foret aequales inter conviva, magis quem
„Diligeret mulier sua quam te.
„O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
„Agna lupos capreaeque leones!"

ODE XIII.

AD AMICUM.

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc silvae
Threicio Aquilone sonant: rapiamus amici
Occasionem de die; dumque virent genua,
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move consule pressa meo;
Cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat, et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus;
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
„Invicte mortalis, dea nate puer Thetide,
„Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
„Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;

„Unde tibi reditum certo subtemine Parcae
„Rupere, nec mater domum caerula te revehet.
„Illic omne malum vino cantuque levato,
„Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.“

ODE XIV.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Maecenas, occidis saepe rogando:
Deus, deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teïum,
Qui persaepe cava testudine flevit amorem
Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser. Quod si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina, neque uno
Contenta, Phryne macerat.

ODE XV.

AD NEAERAM.

Nox erat, et caelo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu, magnorum numen laesura deorum,
In verba iurabas mea,
Arctius, atque hedera procera adstringitur ilex,
Lentis adhaerens brachiis,
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
Turbarit hibernum mare,
Intonsosque agitarit Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute, Neaera!
Nam, si quid in Flacco viri est,

Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quaeret iratus parem;
Nec semel offensae cedet constantia formae,
Si certus intrarit dolor.
At tu, quicumque es felicior atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea;
Heu heu, translatos alio moerebis amores,
Ast ego vicissim risero.

ODE XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera caerulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Hannibal;
Impia perdemus devoti sanguinis aetas,
Ferisque rursus occupabitur solum!
Barbarus heu! cineres insistet victor, et urbem
Eques sonante verberabit ungula;
Quaeque carent ventis et solibus, ossa Quirini —
Nefas videre — dissipabit insolens!
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quaeritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
Velut profugit exsecrata civitas,
Agros atque Lares patrios habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis,
Ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet, an melius quis habet suadere? — Secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in haec: simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas;

Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus proruperit Apenninus,
Novaque monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo,
Credula nec flavos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus aequora.
Haec, et quae poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia!
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate litora!
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret usque vinea;
Germinat et numquam fallentis termes olivae,
Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cava manant ex ilice; montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera,
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Neque intumescit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur: ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis,
Utrumque rege temperante caelitum.
Nulla nocent pecori contagia; nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
Laboriosa nec cohors Ulixei.
Iupiter illa piae secrevit litora genti,
Ut inquinavit aere tempus aureum,
Aerea dehinc ferro duravit secula; quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

ODE XVII.

AD CANIDIAM VENEFICAM.

HORATIUS.

Iam iam efficaci do manus scientiae,
Supplex et oro regna per Proserpinae,
Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa caelo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve turbinem!
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliae addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulixei
Volente Circa membra; tunc mens et sonus
Relapsus atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque poenarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus.
Fugit iuventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida,
Tuis capillus albus est odoribus,
Nullum ab labore me reclinat otium;
Urget diem nox et dies noctem, neque est
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nenia.
Quid amplius vis? O mare! o terra! ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Furens in Aetna flamma; tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quae finis aut quod me manet stipendium?
Effare; iussas cum fide poenas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencos, sive mendaci lyra

Voles sonari: „Tu *pudica*, tu *proba*
„Perambulabis astra sidus aureum."
Infamis Helenae Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Ademta vati reddidere lumina;
Et tu — potes nam — solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres!
Tibi hospitale pectus et purae manus,
Tuusque venter partumeius, et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera.

CANIDIAE RESPONSIO.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis,
Et, Exquilini Pontifex venefici,
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent;
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Novis ut usque suppetas laboribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignae Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Iovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere,
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet insolentiae.
An, quae movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum;
Plorem artis in te nil agentis exitum?

Q. HORATII FLACCI
CARMEN SECULARE
AD APOLLINEM ET DIANAM.

Phoebe silvarumque potens Diana,
Lucidum caeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
   Tempore sacro,

Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dis, quibus septem placuere colles,
   Dicere carmen.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
   Visere maius.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari,
   Seu Genitalis.

Diva, producas subolem, Patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis, prolisque novae feraci
   Lege marita:

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro totiesque grata
   Nocte frequentes.

Vosque, veraces cecinisse, Parcae,
Quod semel dictum, stabilisque rerum
Terminus servet, bona iam peractis
   Iungite fata.

Fertilis frugum pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona;
Nutriant fetus et aquae salubres
  Et Iovis aurae.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis, audi,
  Luna, puellas.

Roma si vestrum est opus, Iliaeque
Litus Etruscum tenuere turmae,
Iussa pars mutare Lares et urbem
  Sospite cursu,

Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriae superstes
Liberum munivit iter, daturus
  Plura relictis,

Dî, probos mores docili iuventae,
Dî, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
  Et decus omne.

Quaeque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Impetret bellante prior, iacentem
  Lenis in hostem.

Iam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures;
Iam Scythae responsa petunt, superbi
  Nuper, et Indi.

Iam Fides et Pax et Honos Pudorque
Priscus et neglecta redire Virtus
Audet, apparetque beata pleno
  Copia cornu.

Augur et fulgente decorus arcu
Phoebus acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levat arte fessos
  Corporis artus,

Si Palatinas videt aequus aras,
Remque Romanam Latiumque felix
Alterum in lustrum meliusque semper
  Proroget aevum;

Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
  Applicet aures!

Haec Iovem sentire deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae,
  Dicere laudes.

Q. HORATII FLACCI

SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu Ratio dederit seu Fors obiecerit, illa
Contentus vivat, laudet diversa sequentes?
„O fortunati mercatores!“ gravis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contra mercator, navim iactantibus Austris:
„Militia est potior. Quid enim? Concurritur; horae
„Momento aut cita mors venit aut victoria laeta.“
Agricolam laudat iuris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc — adeo sunt multa — loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi,
Quo rem deducam. Si quis deus, „En ego,“ dicat,
„Iam faciam quod vultis; eris tu, qui modo miles,
„Mercator; tu, consultus modo, rusticus; hinc vos,
„Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia!
„Quid statis?“ —— nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid caussae est, merito quin illis Iupiter ambas
Iratus buccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut praebeat aurem?
Praeterea... Ne sic, ut qui iocularia, ridens
Percurram; quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat; ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima?
Sed tamen amoto quaeramus seria ludo.

Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic campo miles, nautaeque per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula — nam exemplo est — magni formica laboris
Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri;
Quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quaesitis patiens. ¶ Quum te neque fervidus aestus
Demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter:
Quid iuvat, immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
¶ Quodsi comminuas, vilem redigatur ad assem.
¶ At, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum;
Non tuus hoc capiet venter plus, ac meus: ut si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturae fines viventi, iugera centum, an
Mille aret? ¶ At suave est ex magno tollere acervo.
¶ Dum ex parvo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna
Vel cyatho, et dicas: „Magno de flumine malim,
„Quam ex hoc fonticulo tantumdem sumere.“ Eo fit,
Plenior ut si quos delectet copia iusto,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis. ——
At bona pars hominum decepta cupidine falso,
„Nil satis est,“ inquit, „quia tanti, quantum habeas, sis.“ ——
Quid facias illi? Iubeas miserum esse, libenter
Quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: „Populus me sibilat, at mihi plaudo
„Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.“
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina .... Quid rides? Mutato nomine de te

Fabula narratur: congestis undique saccis
Indormis inhians, et tamquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.
Nescis quo valeat nummus, quem praebeat usum.
Panis ematur, olus, vini sextarius; adde,
Quis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc iuvat? Horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum. —
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te adfixit; habes qui
Adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet, ac natis reddat carisque propinquis? —
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellae.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo praestet, quem non merearis, amorem?
An, si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
Infelix operam perdas; ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis?
Denique sit finis quaerendi, quumque habeas plus,
Pauperiem metuas minus, et finire laborem
Incipias, parto, quod avebas, ne facias quod
Nummidius quidam. Non longa est fabula: dives
Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non umquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
¶ Quid mi igitur suades? ut vivam Maenius? aut sic,
Ut Nomentanus? ¶ Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere: non ego, avarum
Quum veto te fieri, vappam iubeo ac nebulonem.
Est inter Tanain quiddam socerumque Viselli.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum. —
Illuc, unde abii, redeo. Nemon' ut avarus
Se probet, ac potius laudet diversa sequentes;
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat; neque se maiori pauperiorum
Turbae comparet, hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:

Ut, quum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Praeteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore, vita
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus. —
Iam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

SATIRA II.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolae,
Mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
Maestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus erat. Contra hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem propellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Praeclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis:
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappae famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in foenore nummis:
Quinas hic capiti mercedes exsecat, atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget;
Nomina sectatur, modo sumta veste virili,
Sub patribus duris tironum. „Maxime,“ quis non,
„Iupiter!“ exclamat, simul atque audivit? ¶ At in se
Pro quaestu sumtum facit hic. ¶ Vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus, ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem miserum gnato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quaerat: „Quo res haec pertinet?“
Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscaenum subductis usque facetus.
Pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum.
Nil medium est. Sunt, qui nolint tetigisse nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste;
Contra alius nullam nisi olenti in fornice stantem.

Quidam notus homo quum exiret fornice, „Macte
„Virtute esto," inquit sententia dia Catonis;
„Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
„Huc iuvenes aequum est descendere, non alienas
„Permolere uxores." — „Nolim laudarier," inquit,
„Sic me," mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operae pretium, procedere recte
Qui moechos non vultis, ut omni parte laborent,
Utque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque haec rara, cadat dura inter saepe pericla.
Hic se praecipitem tecto dedit; ille flagellis
Ad mortem caesus; fugiens hic decidit acrem
Praedonum in turbam; dedit hic pro corpore nummos;
Hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferro. „Iure," omnes; Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda!
Libertinarum dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui moechatur. At hic si,
Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse, daret quantum satis esset, nec sibi damno
Dedecorique foret; verum hoc se amplectitur uno,
Hoc amat et laudat: „Matronam nullam ego tango:"
Ut quondam Marsaeus, amator Originis, ille,
Qui patrium mimae donat fundumque laremque,
„Nil fuerit mi," inquit, „cum uxoribus umquam alienis."
Verum est cum mimis, est cum meretricibus; unde
Fama malum gravius, quam res trahit. An tibi abunde
Personam satis est, non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? Bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicumque. Quid inter-
est in matrona, ancilla peccesne togata?
Villius in Fausta Sullae gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, poenas dedit usque superque
Quam satis est, pugnis caesus ferroque petitus,
Exclusus fore, quum Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret haec animus: „Quid vis tibi? Numquid ego a te
„Magno prognatum deposco consule cunnum
„Velatumque stola, mea quum conferbuit ira?"
Quid responderet? . . „Magno patre nata puella est."

At quanto meliora monet pugnantiaque istis
Dives opis natura suae; tu si modo recte
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere! Tuo vitio rerumne labores,
Nil referre putas? Quare, ne poeniteat te,
Desine matronas sectarier, unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos
Sit licet, o Cerinthe, tuo tenerum est femur aut crus
Rectius; atque etiam melius persaepe togatae est.
Adde huc quod mercem sine fucis gestat; aperte,
Quod venale habet, ostendit; nec, si quid honesti est,
Iactat habetque palam, quaerit quo turpia celet.
Regibus hic mos est: ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt, ne, si facies, ut saepe, decora
Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem,
Quod pulchrae clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte: ne corporis optima Lyncei
Contemplere oculis, Hypsaea caecior illa,
Quae mala sunt, spectes. O crus! o brachia! —— Verum
Depygis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
Matronae praeter faciem nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata — nam te
Hoc facit insanum —; multaetibi tum officient res,
Custodes, lectica, ciniflones, parasitae,
Ad talos stola demissa et circumdata palla,
Plurima, quae invideant pure apparere tibi rem.
Altera nil obstat; Cois tibi pene videre est
Ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi;
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier ante
Quam mercem ostendi? *Leporem venator ut alta*
In nive sectetur, positum sic tangere nolit,
Cantat; et apponit: „*Meus est amor huic similis; nam*
„*Transvolat in medio posita, et fugientia captat.*“
Hiscine versiculis speras tibi posse dolores
Atque aestus curasque graves e pectore pelli?
Nonne, cupidinibus statuat natura modum quem,

Quid latura sibi quid sit dolitura negatum,
Quaerere plus prodest, et inane abscindere soldo?
Num, tibi quum fauces urit sitis, aurea quaeris
Pocula; num esuriens fastidis omnia praeter
Pavonem rhombumque? Tument tibi quum inguina; num, si
Ancilla aut verna est praesto puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego; namque parabilem amo Venerem, facilemque.
Illam „Post paullo" . . . „Sed pluris" . . . „Si exierit vir" . . .
Gallis; hanc Philodemus ait sibi, quae neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, quum est iussa venire.
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa
Nec magis alba velit, quam dat natura, videri.
Haec, ubi supposuit dextrum corpus mihi laevo,
Ilia et Aegeria est, do nomen quodlibet illi;
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat,
Ianua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet,
Cruribus haec metuat, doti deprensa, egomet mi.
Discincta tunica fugiendum est ac pede nudo;
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est; Fabio vel iudice vincam.

SATIRA III.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut numquam inducant animum cantare rogati,
Iniussi numquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quidquam proficeret; si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret: „Io Bacche!" modo summa
Voce, modo hac, resonat quae chordis quatuor ima.
Nil aequale homini fuit illi, saepe velut qui
Currebat fugiens hostem, persaepe velut qui
Iunonis sacra ferret; habebat saepe ducentos,
Saepe decem servos, modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens; modo: „Sit mihi mensa tripes et

„Concha salis puri et toga, quae defendere frigus,
„Quamvis crassa, queat.“ Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat; nil fuit umquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi: „Quid tu?
„Nullane habes vitia?“ Immo alia haud fortasse minora.
Maenius absentem Novium quum carperet; „Heus tu,“
Quidam ait, „ignoras te, an ut ignotum dare nobis
Verba putas?“ —— „Egomet mi ignosco,“ Maenius inquit.
Stultus et improbus hic amor est dignusque notari.
Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paullo, minus aptus acutis
Naribus horum hominum; rideri possit eo, quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus haeret: at est bonus, ut meliorvir
Non alius quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc praevertamur, amatorem quod amicae
Turpia decipiunt caecum vitia, aut etiam ipsa haec
Delectant, veluti Balbinum polypus Hagnae.
Vellem in amicitia sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit, vitium non fastidire. Strabonem
Appellat *paetum* pater; et *pullum*, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc, *varum*, distortis cruribus; illum
Balbutit *scaurum*, pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit: *frugi* dicatur. Ineptus,
Et iactantior hic paullo est: *concinnus amicis*
Postulat ut videatur. At est truculentior atque
Plus aequo liber: *simplex fortis*que habeatur.
Caldior est: *acres* inter numeretur. Opinor,

Haec res et iungit, iunctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus; atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit, multum est demissus homo: illi
Tardo cognomen *pingui* damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum:
Quum genus hoc inter vitae versetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi crimina, pro bene sano
Ac non incauto *fictum astutum*que vocamus.
Simplicior quis et est, qualem me saepe libenter
Obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone: „*molestus,*
„*Communi sensu plane caret,*" inquimus. Heu, heu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut aequum est,
Quum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce —
Si modo plura mihi bona sunt — inclinet; amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius: aequum est,
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
Cetera item nequeunt stultis haerentia; cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac, res
Ut quaeque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit ius,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Maius peccatum est! Paullum deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habeare insuavis; acerbus
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor aeris,
Qui nisi, quum tristes misero venere Calendae,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto iugulo historias captivus ut audit.
Comminxit lectum potus mensave catillum,
Evandri manibus tritum deiecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit, aut si
Prodiderit commissa fide, sponsumve negarit?
Quis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Quum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,

Atque ipsa utilitas, iusti prope mater et aequi.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quae post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere; dehinc absistere bello,
Oppida coeperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Caussa; sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior caedebat, ut in grege taurus.
Iura inventa metu iniusti, fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis;
Nec vincet ratio hoc, tandumdem ut peccet idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti
Et qui nocturnus sacra divûm legerit. Adsit
Regula, peccatis quae poenas irroget aequas;
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula caedas meritum maiora subire
Verbera, non vereor; quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus et solus formosus et est rex;
Cur optas, quod habes? ¶ Non nosti, quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: „Sapiens crepidas sibi numquam
Nec soleas fecit, sutor tamen est sapiens?“ ¶ Quî?
¶ Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis clausaque taberna,
Sutor erat sapiens operis; sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. ¶ Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri; quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator ineptum

Praeter Crispinum sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetae
Atque alii, quorum comoedia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus aut fur,
Quod moechus foret aut sicarius aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce sequutus
Mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
Emunctae naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam ut multum, nil moror. —— Ecce,
Crispinus minimo me provocat: „Accipe, si vis,
„Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,
„Custodes; videamus, uter plus scribere possit."
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis;
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius ultro
Delatis capsis et imagine; quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis ob hanc rem,
Quod sunt quos genus hoc minime iuvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media erue turba,
Aut ab avaritia, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum;
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius aere;
Hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio; quin per mala praeceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem:
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
¶ Foenum habet in cornu, longe fuge: dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico;

Et quodcumque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacuque
Et pueros et anus. Agedum, pauca accipe contra.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poetas,
Excerpam numero: neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
Magna sonaturum, des nominis huius honorem.
Idcirco quidam, comoedia necne poema
Esset, quaesivere; quod acer spiritus ac vis,
Nec verbis nec rebus inest, nisi quod pede certo
Differt sermoni sermo merus. At pater ardens
Saevit, quod meretrice nepos insanus, amica
Filius uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et — magnum quod dedecus — ambulet ante
Noctem cum facibus. Numquid Pomponius istis
Audiret leviora; pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis,
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
Quo personatus pacto pater. His, ego quae nunc,
Olim quae scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, praeponens ultima primis;
Non, ut si solvas „*Postquam Discordia tetra*
Belli ferratos postes portasque refregit,“
Invenias etiam disiecti membra poetae?
Hactenus haec: alias iustum sit necne poema,
Nunc illud tantum quaeram, meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis,
Magnus uterque timor latronibus; at bene si quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Coelî Byrrhique latronum,
Non ego sim Caprî neque Sulcî: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
Quîs manus insudet vulgi Hermogenisque Tigellî;
Nec recitem cuiquam nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes;
Suave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc iuvat, haud illud quaerentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. „Laedere gaudes,“

Inquis, „et hoc studio pravus facis.“ ¶ Unde petitum
Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat risus hominum famamque dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit; hic niger est, hunc tu, Romane, caveto.
Saepe tribus lectis videas coenare quaternos,
E quibus unus avet quavis adspergere cunctos
Praeter eum, qui praebet aquam; post hunc quoque potus,
Condita quum verax aperit praecordia Liber.
Hic tibi comis et urbanus liberque videtur,
Infesto nigris; ego si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis iniecta Petillî
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos:
„Me Capitolinus convictore usus amicoque
„A puero est, caussaque mea permulta rogatus
„Fecit, et, incolumis, laetor, quod vivit in urbe;
„Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
„Fugerit.“ Hic nigrae succus loliginis, haec est
Aerugo mera; quod vitium procul abfore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliquid vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte iocosius; hoc mihi iuris
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem, exemplis vitiorum quaeque notando.
Quum me hortaretur, parce, frugaliter atque
Viverem uti contentus eo, quod mî ipse parasset:
„Nonne vides, Albî ut male vivat filius, utque
„Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
„Perdere quis velit.“ A turpi meretricis amore
Quum deterreret: „Scetani dissimilis sis.“
Ne sequerer moechas, concessa quum Venere uti
Possem, „Deprensi non bella est fama Trebonî,“
Aiebat. „Sapiens, vitatu quidque petitu
„Sit melius, caussas reddet tibi; mî satis est, si
„Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
„Dum custodis eges, vitam famamque tueri
„Incolumem possum; simul ac duraverit aetas
„Membra animumque tuum, nabis sine cortice.“ Sic me
Formabat puerum dictis, et sive iubebat,

Ut facerem quid: „Habes auctorem, quo facias hoc,“ —
Unum ex iudicibus selectis obiiciebat, —
Sive vetabat: „An hoc inhonestum et inutile factu
„Necne sit, addubites, flagret rumore malo quum
„Hic atque ille?“ Avidos vicinum funus ut aegros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria saepe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quaecumque ferunt, mediocribus et quis
Ignoscas vitiis teneor; fortassis et isthinc
Largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
Consilium proprium; neque enim, quum lectulus, aut me
Porticus excepit, desum mihi. „Rectius hoc est!“...
„Hoc faciens vivam melius!“... „Sic dulcis amicis
„Occurram!“... „Hoc quidam non belle: numquid ego illi
„Imprudens olim faciam simile?“... Haec ego mecum
Compressis agito labris; ubi quid datur oti,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum: cui si concedere nolis;
Multa poetarum veniet manus, auxilio quae
Sit mihi, — nam multo plures sumus — ac veluti te
Iudaei cogemus in hanc concedere turbam.

SATIRA V.

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico, rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus; inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Praecinctis unum: minus est gravis Appia tardis.
Hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, coenantes haud animo aequo
Exspectans comites. Iam nox inducere terris
Umbras, et caelo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris convicia nautae
Ingerere: „Huc appelle!“... „Trecentos inseris!“... „Ohe

„Iam satis est!" Dum aes exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. Mali culices ranaeque palustres
Avertunt somnos. Absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta atque viator
Certatim; tandem fessus dormire viator
Incipit, ac missae pastum retinacula mulae
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Iamque dies aderat, nil quum procedere lintrem
Sentimus; donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
Fuste dolat; quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha;
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Maecenas optimus, atque
Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere . . . interea Maecenas advenit atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius ad unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco praetore libenter
Linquimus, insani ridentes praemia scribae,
Praetextam et latum clavum prunaeque vatillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murena praebente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima; namque
Plotius et Varius Sinuessae Virgiliusque
Occurrunt, animae, quales neque candidiores
Terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.
O qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quae villula, tectum
Praebuit, et parochi, quae debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt:
Lusum it Maecenas, dormitum ego Virgiliusque;
Namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
Hinc nos Cocceii recipit plenissima villa,
Quae super est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirrhi
Musa velim memores, et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messi clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat: ab his maioribus orti
Ad pugnam venere. Prior Sarmentus: „Equi te

„Esse feri similem, dico.“ Ridemus, et ipse
Messius: „Accipio,“ caput et movet; „O, tua cornu
„Ni foret exsecto frons,“ inquit, „quid faceres, quum
„Sic mutilus minitaris?“ At illi foeda cicatrix
Setosam laevi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat;
Nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrhus ad haec: donasset iamne catenam
Ex voto Laribus, quaerebat; scriba quod esset,
Deterius nihilo dominae ius esse. Rogabat
Denique, cur umquam fugisset, cui satis una
Farris libra foret, gracili sic tamque pusillo?
Prorsus iucunde coenam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
Paene, macros, arsit, dum turdos versat in igni;
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos coenam servosque timentes
Tum rapere atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, et quos
Numquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem exspecto; somnus tamen aufert
Intentum veneri; tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant ventremque supinum.
Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est. Venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator:
Nam Canusi lapidosus, aquae non ditior urna
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit maestus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter et factus corruptius imbri.
Postera tempestas melior, via peior ad usque
Bari moenia piscosi; dein Gnatia, lymphis
Iratis exstructa, dedit risusque iocosque,
Dum, flamma sine thura liquescere limine sacro,
Persuadere cupit. Credat Iudaeus Apella,

Non ego; namque deos didici securum agere aevum,
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto caeli demittere tecto.
Brundisium longae finis chartaeque viaeque est.

SATIRA VI.

Non, quia, Maecenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te,
Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent,
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Quum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus; persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tulli atque ignobile regnum
Multos saepe viros nullis maioribus ortos
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos;
Contra Laevinum, Valeri genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
Non umquam pretio pluris licuisse, notante
Iudice, quo nosti, populo, qui stultus honores
Saepe dat indignis et famae servit ineptus,
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe longeque remotos?
Namque esto, populus Laevino mallet honorem
Quam Decio mandare novo; censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus,
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tilli,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quae minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
Audit continuo: „Quis homo hic?“ et: „Quo patre natus?“
Ut, si qui aegrotet quo morbo Barrus, haberi
Ut cupiat formosus, eat quacumque, puellis
Iniiciat curam quaerendi singula, quali
Sit facie, sura, quali pede, dente, capillo;
Sic qui promittit, cives, urbem sibi curae,

Imperium fore et Italiam et delubra deorum,
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quaerere cogit.
¶ Tune, Syri, Damae, aut Dionysi filius, audes
Deiicere e saxo cives, aut tradere Cadmo?
¶ At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus. ¶ Hoc tibi Paullus
Et Messala videris? At hic, si plostra ducenta
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit
Cornua quod vincatque tubas; saltem tenet hoc nos.
¶ Nunc ad me redeo libertino patre natum,
Quem rodunt omnes libertino patre natum;
Nunc, quia sim tibi, Maecenas, convictor, at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est; quia non, ut forsit honorem
Iure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,
Praesertim cautum dignos adsumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possim, casu quod te sortitus amicum;
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca loquutus, —
Infans namque pudor prohibebat plura profari —
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, iubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta, — velut si
Egregio inspersos reprehendas corpore naevos, —
Si neque avaritiam neque sordes aut mala lustra
Obiiciet vere quisquam mihi, purus et insons —
Ut me collaudem — si et vivo carus amicis;
Caussa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Laevo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes Idibus aera;
Sed puerum est ausus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator

Semet prognatos: vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re praeberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? Pudicum —
Qui primus virtutis honos — servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi;
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer: neque ego essem questus; at hoc nunc
Laus illi debetur et a me gratia maior.
Nil me poeniteat sanum patris huius; eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox, et ratio: nam, si natura iuberet
A certis annis aevum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscumque parentes;
Optaret sibi quisque, meis contentus honestos
Fascibus et sellis nollem mihi sumere, demens
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus, haud umquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuo maior quaerenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; plures calones atque caballi
Pascendi, ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo vel, si libet, usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos;
Obiiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tilli,
Quum Tiburte via praetorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes oenophorumque.
Hoc ego commodius quam tu, praeclare senator,
Millibus atque aliis vivo. Quacumque libido est,
Incedo solus; percontor quanti olus ac far;
Fallacem circum vespertinumque pererro
Saepe forum; adsisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum.
Coena ministratur pueris tribus, et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echinus
Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se-

Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam iaceo; post hanc vagor, aut ego, lecto
Aut scripto quod me tacitum iuvet; ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Haec est
Vita solutorum misera ambitione gravique;
His me consolor victurum suavius, ac si
Quaestor avus pater atque meus patruusque fuisset.

SATIRA VII.

Proscripti Regis Rupilî pus atque venenum
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas,
Durus homo atque odio qui posset vincere Regem,
Confidens tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis praecurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
Convenit; — hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit: inter
Hectora Priamidem animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
Non aliam ob caussam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit; duo si discordia vexet inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco, discedat pigrior, ultro
Muneribus missis — Bruto praetore tenente
Ditem Asiam, Rupilî et Persî par pugnat, uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius. In ius
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit caussam; ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem,
Solem Asiae Brutum appellat, stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse; ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Praenestinus salso multoque fluenti

Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator et invictus, cui saepe viator
Cessisset, magna compellans voce cuculum.
At Graecus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: „Per magnos, Brute, deos te
„Oro, qui reges consuesti tollere, cur non
„Hunc Regem iugulas? Operum hoc, mihi crede, tuorum est."

SATIRA VIII.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse deum. Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coercet
Obscaenoque ruber porrectus ab inguine palus,
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis eiecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca;
Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurrae Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat, heredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Exquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum;
Quum mihi non tantum furesque feraeque, suëtae
Hunc vexare locum, curae sunt atque labori,
Quantum carminibus quae versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis passoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem; pallor utrasque
Fecerat horrendas adspectu. Scalpere terram
Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam
Coeperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quae poenis compesceret inferiorem;

Cerea suppliciter stabat servilibus, ut quae
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, saevam
Altera Tisiphonen. Serpentes atque videres
Infernas errare canes, lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum, atque in me veniat mictum atque cacatum
Iulius et fragilis Pediatia furque Voranus.
Singula quid memorem: quo pacto alterna loquentes
Umbrae cum Sagana resonarent triste et acutum,
Utque lupi barbam variae cum dente colubrae
Abdiderint furtim terris, et imagine cerea
Largior arserit ignis, et ut non testis inultus
Obruerim voces Furiarum et facta duarum?
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus; at illae currere in urbem.
Canidiae dentes, altum Saganae caliendrum
Excidere atque herbas atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque iocoque videres.

SATIRA IX.

Ibam forte Via Sacra, sic ut meus est mos
Nescio quid meditans nugarum, totus in illis;
Accurrit quidam, notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu: „Quid agis, dulcissime rerum?“
¶ „Suaviter, ut nunc est,“ inquam, „et cupio omnia, quae vis.“
Quum adsectaretur: „Num quid vis? occupo.“ ¶ At ille,
„Noris nos,“ inquit; „docti sumus.“ ¶ Hic ego, „Pluris
„Hoc,“ inquam, „mihi eris.“ Misere discedere quaerens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero, quum sudor ad imos
Manaret talos. „O te, Bolane, cerebri
„Felicem!“ aiebam tacitus, quum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. ¶ Ut illi
Nil respondebam, „Misere cupis,“ inquit, „abire;
„Iamdudum video; sed nil agis; usque tenebo;
„Persequar. Hinc, quo nunc iter est tibi?“ ¶ „Nil opus est te
„Circumagi: quendam volo visere non tibi notum;

„Trans Tiberim longe cubat is, prope Caesaris hortos.“
¶ „Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.“
¶ Demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. ¶ Incipit ille:
„Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
„Non Varium facies; nam quis me scribere plures,
„Aut citius possit versus? quis membra movere
„Mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.“
¶ Interpellandi locus hic erat: „Est tibi mater,
„Cognati, quis te salvo est opus?“ ¶ „Haud mihi quisquam;
„Omnes composui.“ ¶ „Felices! Nunc ego resto!
„Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
„Quod puero cecinit divina mota anus urna:
„*Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,*
„*Nec laterum dolor aut tussis, nec tarda podagra;*
„*Garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces,*
„*Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas.*“
¶ Ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei
Praeterita, et casu tunc respondere vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
„Si me amas,“ inquit, „paullum hic ades.“ ¶ „Inteream, si
„Aut valeo stare, aut novi civilia iura;
„Et propero quo scis.“ ¶ „Dubius sum, quid faciam,“ inquit,
„Tene relinquam, an rem.“ ¶ „Me, sodes.“ ¶ „Non faciam,“ ille,
Et praecedere coepit; ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. ¶ „Maecenas quomodo tecum?“
Hinc repetit; „paucorum hominum et mentis bene sanae;
„Nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
„Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
„Hunc hominem velles si tradere. Dispeream, ni
„Summosses omnes.“ ¶ „Non isto vivitur illic,
„Quo tu rere, modo: domus hac nec purior ulla est,
„Nec magis his aliena malis; nil mi officit umquam,
„Ditior hic aut est quia doctior; est locus uni
„Cuique suus.“ ¶ „Magnum narras, vix credibile!“ ¶ „Atqui
„Sic habet.“ ¶ „Accendis, quare cupiam magis illi
„Proximus esse.“ ¶ „Velis tantummodo: quae tua virtus,

„Expugnabis; et est qui vinci possit, eoque
„Difficiles aditus primos habet.“ ¶ „Haud mihi deero;
„Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
„Exclusus fuero, desistam; tempora quaeram;
„Occurram in triviis; deducam! Nil sine magno
„Vita labore dedit mortalibus.“ ¶ Haec dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus. „Unde venis?“ et
„Quo tendis?“ rogat, et respondet. Vellere coepi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare; meum iecur urere bilis.
¶ „Certe nescio quid secreto velle loqui te
„Aiebas mecum.“ ¶ „Memini bene, sed meliori
„Tempore dicam; hodie tricesima sabbata: vin' tu
„Curtis Iudaeis oppedere?“ ¶ „Nulla mihi,“ inquam,
„Relligio est.“ ¶ „At mi: sum paullo infirmior, unus
„Multorum. Ignosces; alias loquar.“ ¶ Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi! Fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius, et, „Quo tu turpissime?“ magna
Inclamat voce, et: „Licet antestari?“ Ego vero
Appono auriculam. Rapit in ius; clamor utrinque,
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo pervincam, qui male factos
Emendare parat versus, hoc lenius ille,
Est quo vir melior, longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris et funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Ut redeam illuc.
Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucilî: quis tam Lucilî fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera; nam sic
Et Laberî mimos, ut pulchra poemata, mirer.

Ergo non satis est, risu diducere rictum
Auditoris; — et est quaedam tamen hic quoque virtus; —
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures;
Et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso,
Defendente vicem modo rhetoris atque poetae,
Interdum urbani, parcentis viribus atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comoedia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit, neque simius iste,
Nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum.
¶ At magnum fecit, quod verbis Graeca Latinis
Miscuit. ¶ O seri studiorum, quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? ¶ At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.
¶ Quum versus facias, te ipsum percontor, an et quum
Dura tibi peragenda rei sit caussa Petilli,
Scilicet oblitus patriaeque patrisque, Latine
Quum Pedius caussas exsudet Poplicola atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atque ego quum Graecos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
„In silvam non ligna feras insanius, ac si
„Magnas Graecorum malis implere catervas."
Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; haec ego ludo,
Quae neque in aede sonent certantia, iudice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes Davoque Chremeta
Eludente senem comis garrire libellos
Unus vivorum, Fundani; Pollio regum
Facta canit, pede ter percusso; forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenae.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor; neque ego illi detrahere ausim
Haerentem capiti cum multa laude coronam. ——
At dixi, fluere hunc lutulentum, saepe ferentem

Plura quidem tollenda relinquendis. —— Age, quaeso,
Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî,
Non ridet versus Ennî gravitate minores,
Quum de se loquitur, non ut maiore reprensis?
Quid vetat et nosmet Lucilî scripta legentes
Quaerere, num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius, ac si quis, pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem coenatus; Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amni
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanus, fuerit limatior idem,
Quam rudis et Graecis intacti carminis auctor
Quamque poetarum seniorum turba; sed ille,
Si foret hoc nostrum fato delatus in aevum,
Detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur, et in versu faciendo
Saepe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Saepe stylum vertas, iterum quae digna legi sint,
Scripturus; neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam *satis est equitem mihi plaudere*, ut audax,
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius, aut cruciet, quod
Vellicet absentem Demetrius, aut quod ineptus
Fannius Hermogenis laedat conviva Tigellî?
Plotius et Varius, Maecenas Virgiliusque,
Valgius et probet haec Octavius optimus atque
Fuscus, et haec utinam Viscorum laudet uterque.
Ambitione relegata te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre, simulque
Vos, Bibuli et Servi, simul his te, candide Furni,
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens praetereo; quibus haec, sint qualiacumque,
Arridere velim, doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.
I, puer, atque meo citus haec subscribe libello.

Q. HORATII FLACCI

SATIRARUM

LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

Horat. Sunt, quibus in satira videor nimis acer, et ultra
Legem tendere opus; sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat, similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, praescribe. *Trebat.* Quiescas. *Horat.* Ne faciam, inquis,
Omnino versus? *Trebat.* Aio. *Horat.* Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire. *Trebat.* Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
Praemia laturus. *Horat.* Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Trebat. Attamen et iustum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius. *Horat.* Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem;
Cui male si palpere, recalcitret undique tutus.
Trebat. Quanto rectius hoc, quam tristi laedere versu
Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem;
Quum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit.

Horat. Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti numerusque lucernis;
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
Pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba
Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris, neque, si male cesserat, umquam
Decurrens alio, neque si bene; quo fit, ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis — vetus est ut fama — Sabellis;
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultro
Quemquam animantem, et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus; quem cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Iupiter, ut pereat positum robigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! At ille,
Qui me commorit, — melius non tangere, clamo —
Flebit et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam,
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum,
Grande malum Turius, si quid se iudice certes:
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.
Dente lupus, cornu taurus, petit unde, nisi intus
Monstratum? Scaevae vivacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera; — mirum,
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos; —
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circumvolat alis;
Dives, inops, Romae, seu fors ita luserit, exsul,
Quisquis erit vitae, scribam, color. *Trebat.* O puer, ut sis
Vitalis, metuo, et, maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat. *Horat.* Quid? quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Laelius et, qui

Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi, aut laeso doluere Metello,
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit populumque tributim,
Scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis.
Quin ubi se a vulgo et scena in secreta remorant
Virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli;
Nugari cum illo et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
Infra Lucili censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et fragili quaerens illidere dentem,
Offendet solido —— nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. *Trebat.* Equidem nihil hinc diffingere possum;
Sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est
Iudiciumque. *Horat.* Esto, si quis mala; sed bona si quis
Iudice condiderit, laudatur Caesare? si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?
Trebat. Solventur risu tabulae, tu missus abibis.

SATIRA II.

Quae virtus et quanta, boni, sit vivere parvo, —
Nec meus hic sermo est, sed quae praecepit Ofellus
Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva; —
Discite non inter lances mensasque nitentes,
Quum stupet insanis acies fulgoribus, et quum
Acclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus iudex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel — si Romana fatigat
Militia adsuetum graecari; seu pila velox
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit — pete cedentem aëra disco . . .
Quum labor extuderit fastidia; siccus, inanis
Sperne cibum vilem, nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. Foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis

Latrantem stomachum bene leniet. Unde, putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quaere
Sudando: pinguem vitiis albumque neque ostrea,
Nec scarus aut poterit peregrina iuvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone velis quin
Hoc potius quam gallina tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda:
Tamquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris ista,
Quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet. Esto:
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus an alto
Captus hiet, pontesne inter iactatus an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video; quo pertinet ergo,
Proceros odisse lupos? Quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breve pondus:
Ieiunus raro stomachus vulgaria temnit.
„Porrectum magno magnum spectare catino
„Vellem," ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos
Praesentes, Austri, coquite horum obsonia! Quamquam
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Aegrum sollicitat stomachum, quum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum; nam vilibus ovis
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni praeconis erat acipensere mensa
Infamis. Quid? tum rhombos minus aequora alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido;
Donec vos auctor docuit praetorius. Ergo
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana iuventus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofello
Iudice; nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhaeret,
Quinquennes oleas est et silvestria corna,
Ac nisi mutatum parcit defundere vinum, et,
Cuius odorem olei nequeas perferre, — licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret — cornu ipse bilibri

Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur, et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis angit.
Mundus erit, qui non offendat sordibus, atque
In neutram partem cultûs miser. Hic neque servis,
Albuti senis exemplo, dum munia didit,
Saevus erit; nec, sic ut simplex Naevius, unctam
Convivis praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quae quantaque secum
Afferat. In primis valeas bene: nam variae res
Ut noceant homini, credas, memor illius escae,
Quae simplex olim tibi sederit: at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis;
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Coena desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque praegravat una,
Atque affigit humo divinae particulam aurae.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus praescripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam;
Sive diem festum rediens advexerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus, ubique
Accedent anni, et tractari mollius aetas
Imbecilla volet: tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus praesumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant; non quia nasus
Illis nullus erat, sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
Occupat humanam? Grandes rhombi patinaeque
Grande ferunt una cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, quum deerit egenti
As, laquei pretium. „Iure,“ inquit, „Trausius istis
„Iurgatur verbis; ego vectigalia magna
„Divitiasque habeo tribus amplas regibus.“ Ergo,
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, carae
Non aliquid patriae tanto emetiris acervo?

Uni nimirum tibi rectae semper erunt res.
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fides sibi certius; hic, qui
Pluribus adsuerit mentem corpusque superbum,
An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?

Quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello
Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum,
„Non ego," narrantem, „temere edi luce profesta
„Quidquam praeter olus fumosae cum pede pernae.
„At mihi seu longum post tempus venerat hospes,
„Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
„Vicinus; bene erat non piscibus urbe petitis,
„Sed pullo atque haedo; tum pensilis uva secundas
„Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.
„Post hoc ludus erat culpa potare magistra;
„Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
„Explicuit vino contractae seria frontis.
„Saeviat atque novos moveat Fortuna tumultus;
„Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos,
„O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
„Nam proprie telluris herum natura neque illum,
„Nec me, nec quemquam statuit: nos expulit ille;
„Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris,
„Postremum expellet certe vivacior heres.
„Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
„Dictus erat: nulli proprius; sed cedet in usum
„Nunc mihi, nunc alii. Quocirca vivite fortes,
„Fortiaque adversis opponite pectora rebus!"

SATIRA III.

Damasippus. Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? Ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis! incipe! Nil est.

Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries dîs atque poetis.
Atqui vultus erat multa et praeclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro;
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras virtute relicta?
Contemnere, miser! Vitanda est improba Siren
Desidia, aut, quidquid vita meliore parasti,
Ponendum aequo animo. *Horat.* Dî te, Damasippe, deaeque
Verum ob consilium donent tonsore! Sed unde
Tam bene me nosti? *Dam.* Postquam omnis res mea Ianum
Ad Medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis; olim nam quaerere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus aere,
Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum;
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. *Hor.* Novi,
Et miror morbi purgatum te illius. Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Traiecto lateris miseri capitisve dolore;
Ut lethargicus hic quum fit pugil et medicum urget?
Dum ne quid simile huic, esto ut libet. *Dam.* O bone, ne te
Frustrere: insanis et tu, stultique prope omnes,
Si quid Stertinius veri crepat, unde ego mira
Descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam, male re gesta, quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, et, „Cave faxis
„Te quidquam indignum! Pudor,“ inquit, „te malus angit,
„Insanos qui inter vereare insanus haberi.
„Primum nam inquiram, quid sit *furere:* hoc si erit in te
„Solo; nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
„Quem mala stultitia et quemcumque inscitia veri
„Caecum agit, *insanum* Chrysippi porticus et grex
„Autumat. Haec populos, haec magnos formula reges,

„Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
„Desipiant omnes aeque ac tu, qui tibi nomen
„*Insano* posuere. Velut silvis, ubi passim
„Palantes error certo de tramite pellit,
„Ille sinistrorsum hic dextrorsum abit, unus utrique
„Error sed variis illudit partibus; hoc te
„Crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille,
„Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
„Stultitiae nihilum metuenda timentis, ut ignes,
„Ut rupes fluviosque in campo obstare queratur;
„Alterum et huic varum et nihilo sapientius ignes
„Per medios fluviosque ruentis; clamet amica,
„Mater, honesta soror cum cognatis, pater, uxor:
„„Hic fossa est ingens, hic rupes maxima; serva!"
„Non magis audierit, quam Fufius ebrius olim,
„Quum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
„„*Mater, te appello!*" clamantibus. Huic ego vulgus
„Errori similem cunctum insanire docebo.
„Insanit veteres statuas Damasippus emendo;
„Integer est mentis Damasippi creditor? Esto:
„„Accipe quod numquam reddas mihi," si tibi dicam;
„Tune insanus eris si acceperis, an magis excors
„Reiecta praeda, quam praesens Mercurius fert?
„Scribe decem a Nerio —— non est satis, adde Cicutae
„Nodosi tabulas centum, mille adde catenas;
„Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
„Quum rapies in ius malis ridentem alienis;
„Fiet aper, modo avis, modo saxum et, quum volet, arbor.
„Si male rem gerere, insani est, contra bene, sani;
„Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli
„Dictantis, quod tu numquam rescribere possis.
„Audire atque togam iubeo componere, quisquis
„Ambitione mala aut argenti pallet amore,
„Quisquis luxuria tristive superstitione
„Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
„Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
„Danda est hellebori multo pars maxima avaris;
„Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
„Heredes Staberi summam incidere sepulcro,
„Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
„Damnati populo paria atque epulum arbitrio Arri,
„Frumenti quantum metit Africa. „Sive ego prave,
„„Seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi." Credo,

„Hoc Staberî prudentem animum vidisse. ¶ Quid ergo
„Sensit, quum summam patrimonî insculpere saxo
„Heredes voluit? ¶ Quoad vixit, credidit ingens
„Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius, ut, si
„Fortè minus locuples uno quadrante perisset,
„Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
„Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
„Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
„Clarus erit, fortis, iustus —— ¶ Sapiensne? ¶ Etiam, et rex,
„Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
„Speravit magnae laudi fore. Quid simile isti
„Graecus Aristippus, qui servos proiicere aurum
„In media iussit Libya, quia tardius irent
„Propter onus segnes? Uter est insanior horum? ——
„Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
„Si quis emat citharas, emtas comportet in unum,
„Nec studio citharae nec Musae deditus ulli;
„Si scalpra et formas non sutor; nautica vela
„Aversus mercaturis; delirus et amens
„Undique dicatur merito. Quî discrepat istis,
„Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
„Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
„Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
„Porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
„Audeat esuriens dominus contingere granum,
„Ac potius foliis parcus vescatur amaris;
„Si positis intus Chii veterisque Falerni
„Mille cadis —— nihil est, tercentum millibus, acre
„Potet acetum; age, si et stramentis incubet unde-
„octoginta annos natus, cui stragula vestis,
„Blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca;
„Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
„Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
„Filius aut etiam haec libertus ut ebibat heres,
„Dîs inimice senex, custodis? —— Ne tibi desit?
„Quantulum enim summae curtabit quisque dierum,
„Ungere si caules oleo meliore caputque
„Coeperis impexa foedum porrigine? Quare,
„Si quidvis satis est, periuras, surripis, aufers
„Undique? Tun' sanus? Populum si caedere saxis
„Incipias, servosve tuos, quos aere pararis;
„Insanum te omnes pueri clamentque puellae:
„Quum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,

„Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,
„Nec ferro ut demens genitricem occidis Orestes.
„An tu reris eum occisa insanisse parente,
„Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
„In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
„Quin, ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
„Nil sane fecit, quod tu reprehendere possis;
„Non Pyladen ferro violare aususve sororem
„Electram, tantum maledicit utrique vocando
„Hanc Furiam, hunc aliud, iussit quod splendida bilis.
„Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
„Qui Veientanum festis potare diebus
„Campana solitus trulla vappamque profestis,
„Quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres
„Iam circum loculos et claves laetus ovansque
„Curreret. Hunc medicus multum celer atque fidelis
„Excitat hoc pacto: mensam poni iubet atque
„Effundi saccos nummorum, accedere plures
„Ad numerandum: hominem sic erigit; addit et illud:
„„Ni tua custodis, avidus iam haec auferet heres.
„„*Opim.* Men' vivo? *Medic.* Ut vivas igitur, vigila. Hoc age! *Opim.* Quid vis?
„„*Medic.* Deficient inopem venae te, ni cibus atque
„„Ingens accedit stomacho fultura ruenti.
„„Tu cessas? Agedum, sume hoc ptisanarium oryzae!
„„*Opim.* Quanti emtae? *Medic.* Parvo. *Opim.* Quanti ergo? *Medic.* Octussibus. *Opim.* Heu heu,
„„Quid refert, morbo an furtis pereamque rapinis?" —
„¶ Quisnam igitur sanus? ¶ Qui non stultus. ¶ Quid avarus?
„¶ Stultus, et insanus. ¶ Quid, si quis non sit avarus,
„Continuo sanus? ¶ Minime. ¶ Cur, Stoice? ¶ Dicam.
„Non est cardiacus — Craterum dixisse putato —
„Hic aeger: recte est igitur surgetque? Negabit,
„Quod latus aut renes morbo tentantur acuto.
„Non est periurus neque sordidus; immolet aequis
„Hic porcum Laribus: verum ambitiosus et audax
„Naviget Anticyram. Quid enim differt, barathrone
„Dones quidquid habes, an numquam utare paratis?
„Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
„Antiquo censu, natis divisse duobus
„Fertur, et haec moriens pueris dixisse vocatis
„Ad lectum: „Postquam te talos, Aule, nucesque
„„Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi,

,,,,Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem;
,,,,Extimui, ne vos ageret vesania discors,
,,,,Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
,,,,Quare per divos oratus uterque penates,
,,,,Tu cave ne minuas, tu ne maius facias id,
,,,,Quod satis esse putat pater et natura coercet.
,,,,Praeterea ne vos titillet gloria, iure
,,,,Iurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve
,,,,Vestrum praetor, is intestabilis et sacer esto.
,,,,In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
,,,,Latus ut in Circo spatiere et aëneus ut stes,
,,,,Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis;
,,,,Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
,,,,Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?" ——
,,,,*M.* Ne quis humasse velit Aiacem, Atrida, vetas cur?
,,,,*A.* Rex sum. *M.* Nil ultra quaero plebeius. *A.* Et aequam
,,,,Rem imperito; ac si cui videor non iustus, inulto
,,,,Dicere, quod sentit, permitto. *M.* Maxime regum,
,,,,Di tibi dent capta classem deducere Troia.
,,,,Ergo consulere, et mox respondere licebit?
,,,,*A.* Consule. *M.* Cur Aiax heros ab Achille secundus
,,,,Putescit, toties servatis clarus Achivis,
,,,,Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
,,,,Per quem tot iuvenes patrio caruere sepulcro?
,,,,*A.* Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulixem
,,,,Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
,,,,*M.* Tu quum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
,,,,Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa;
,,,,Rectum animi servas? Quorsum....? *M.* Insanus quid enim Aiax
,,,,Fecit, quum stravit ferro pecus? Abstinuit vim
,,,,Uxore et gnato: mala multa precatus Atridis,
,,,,Non ille aut Teucrum aut ipsum violavit Ulixem....
,,,,*A.* Verum ego, ut haerentes adverso litore naves
,,,,Eriperem, prudens placavi sanguine divos.
,,,,*M.* Nempe tuo, furiose. *A.* Meo, sed non furiosus.
,,,,*M.* Qui species alias veri scelerisque tumultu
,,,,Permixtas capiet, commotus habebitur; atque
,,,,Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
,,,,Aiax quum immeritos occidit, desipit, agnos:
,,,,Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
,,,,Stas animo, et purum est vitio tibi, quum tumidum est, cor?"

„Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
„Huic vestem, ut gnatae, paret, ancillas paret, aurum,
„Rufam aut Pusillam appellet, fortique marito
„Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat ius
„Praetor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
„Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
„Integer est animi? Ne dixeris. Ergo ubi prava
„Stultitia, hic summa est insania: qui sceleratus,
„Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
„Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis. —
„Nunc age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum:
„Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
„Hic simul accepit patrimoni mille talenta,
„Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
„Unguentarius ac Tusci turba impia vici,
„Cum scurris fartor, cum Velabro omne Macellum
„Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes,
„Verba facit leno: „„Quidquid mihi, quidquid et horum
„„Cuique domi est, id crede tuum, et vel nunc pete vel cras.“
„Accipe, quid contra iuvenis responderit aequus:
„„In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
„„Cenem ego! Tu pisces hiberno ex aequore vellis!
„„Segnis ego indignus qui tantum possideam: aufer!
„„Sume tibi decies! Tibi tantumdem! Tibi triplex,
„„Unde uxor media currit de nocte vocata!“
„Filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
„Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto
„Diluit insignem baccam: qui sanior, ac si
„Illud idem in rapidum flumen iaceretve cloacam?
„Quincti progenies Arri, par nobile fratrum,
„Nequitia et nugis pravorum et amore gemellum,
„Luscinias soliti impenso prandere coemtas,
„Quorsum abeant? sanin' creta, an carbone notandi?
„Aedificare casas, plostello adiungere mures,
„Ludere par impar, equitare in arundine longa
„Si quem delectet barbatum; amentia verset:
„Si puerilius his ratio esse evincet amare,
„Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
„Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
„Sollicitus plores; quaero, faciasne quod olim
„Mutatus Polemo, ponas insignia morbi,
„Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
„Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,

„Postquam est impransi correptus voce magistri?
„Porrigis irato puero quum poma, recusat;
„„„Sume, Catelle,“ negat; si non des, optat: amator
„Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat an non,
„Quo rediturus erat non arcessitus, et haeret
„Invisis foribus? „Ne nunc, quum me vocat ultro,
„„„Accedam? an potius mediter finire dolores?
„„„Exclusit; revocat. Redeam? Non, si obsecret.“ ——
Ecce
„Servus, non paullo sapientior: „O here, quae res
„„„Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
„„„Tractari non vult. In amore haec sunt mala, bellum,
„„„Pax rursum: haec si quis tempestatis prope ritu
„„„Mobilia et caeca fluitantia sorte laboret
„„„Reddere certa sibi; nihilo plus explicet ac si
„„„Insanire paret certa ratione modoque.“
„Quid, quum Picenis excerpens semina pomis
„Gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
„Quid, quum balba feris annoso verba palato,
„Aedificante casas qui sanior? Adde cruorem
„Stultitiae, atque ignem gladio scrutare modo, inquam.
„Hellade percussa Marius quum praecipitat se,
„Cerritus fuit? an commotae crimine mentis
„Absolves hominem, et sceleris damnabis eundem,
„Ex more imponens cognata vocabula rebus?
„Libertinus erat, qui circum compita siccus
„Lautis mane senex manibus currebat, et, „Unum, —
„„„Quid tam magnum?“ addens — „unum me surpite morti;
„„„Dis etenim facile est,“ orabat; sanus utrisque
„Auribus atque oculis; mentem nisi litigiosus
„Exciperet dominus, quum venderet. Hoc quoque vulgus
„Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
„„„Iupiter, ingentes qui das adimisque dolores,“
„Mater ait pueri menses iam quinque cubantis,
„„„Frigida si puerum quartana relinquerit, illo
„„„Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
„„„In Tiberi stabit.“ Casus medicusve levarit
„Aegrum ex praecipiti, mater delira necabit
„In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
„Quone malo mentem concussa? timore deorum.“
Haec mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet, atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Horat. Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris,
Qua me stultitia — quoniam non est genus unum —
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Dam. Quid? caput abscissum manibus quum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Horat. Stultum me fateor — liceat concedere veris —
Atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
Aegrotare putes animi vitio. *Dam.* Accipe: primum
Aedificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore maiorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
An quodcumque facit Maecenas, te quoque verum est,
Tantum dissimilem et tanto certare minorem?
Absentis ranae pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit. Illa rogare:
Quantane? Num tantum, sufflans se, magna fuisset?
¶ „Maior." ¶ „Dimidio?" — Num tanto?" ¶ Quum magis atque
Se magis inflaret, „Non, si te ruperis," inquit,
„Par eris." Haec a te non multum abludit imago.
Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino;
Quae si quis sanus facit, et sanus facies tu.
Non dico horrendam rabiem.... *Horat.* Iam desine! *Dam.* Cultum
Maiorem censu.... *Horat.* Teneas, Damasippe, tuis te!
Dam. Mille puellarum, puerorum mille furores....
Horat. O maior tandem parcas, insane, minori!

SATIRA IV.

Horat. Unde et quo Catius? *Cat.* Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis praeceptis, qualia vincant
Pythagoran Anytique reum doctumque Platona.
Horat. Peccatum fateor, quum te sic tempore laevo
Interpellarim; sed des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
Sive est naturae hoc, sive artis, mirus utroque.
Cat. Quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem,

Utpote res tenues, tenui sermone peractas.
Horat. Ede hominis nomen, simul et, Romanus, an hospes.
Cat. Ipsa memor praecepta canam, celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris et ut magis alba rotundis,
Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano qui siccis crevit in agris
Dulcior, irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam musto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est, aliis male creditur. Ille salubres
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quae legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet; leni praecordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mitulus et viles pellent obstantia conchae,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia Lunae,
Sed non omne mare est generosae fertile testae;
Murice Baiano melior Lucrina peloris,
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
Nec sibi coenarum quivis temere adroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est, cara pisces avertere mensa
Ignarum, quibus est ius aptius et quibus assis
Languidus in cubitum iam se conviva reponet.
Umber et iligna nutritus glande rotundas
Curvet aper lances carnem vitantis inertem;
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.
Fecundi leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quae natura et foret aetas,
Ante meum nulli patuit quaesita palatum;
Sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam;
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si caelo supponas vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,

Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet faece Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ovo,
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea, nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho; perna magis ac magis hillis
Flagitat immorsus refici, quin omnia malit,
Quaecumque immundis fervent allata popinis.
Est operae pretium, duplicis pernoscere iuris
Naturam. Simplex e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero muriaque decebit
Non alia, quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
Pressa Venafranae quod bacca remisit olivae.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo;
Nam facie praestant. Venucula convenit ollis,
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego faecem primus et halec,
Primus et invenior piper album cum sale nigro
Incretum puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum frusta ligurrit,
Sive gravis veteri craterae limus adhaesit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes,
Oblitum, quanto curam sumtumque minorem
Haec habeant, tanto reprehendi iustius illis,
Quae nisi divitibus nequeant contingere mensis?
Horat. Docte Cati, per amicitiam divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
Nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantumdem iuveris. Adde
Vultum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit; at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos
Atque haurire queam vitae praecepta beatae.

SATIRA V.

Ulixes. Hoc quoque, Tiresia, praeter narrata petenti
Responde, quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? *Tires.* Iamne doloso
Non satis est Ithacam revehi patriosque penates
Adspicere? *Ulix.* O nulli quidquam mentite, vides ut
Nudus inopsque domum redeam, te vate, neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Tir. Quando pauperiem, missis ambagibus, horres,
Accipe qua ratione queas ditescere. Turdus
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives;
Qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Ulix. Utne tegam spurco Damae latus? haud ita Troiae
Me gessi, certans semper melioribus. *Tir.* Ergo
Pauper eris. *Ulix.* Fortem hoc animum tolerare iubebo;
Et quondam maiora tuli. Tu protinus, unde
Divitias aerisque ruam, dic augur, acervos.
Tir. Dixi equidem et dico: captes astutus ubique
Testamenta senum, neu, si vafer unus et alter
Insidiatorem praeroso fugerit hamo,
Aut spem deponas aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim;
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
Qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
Defensor; fama civem caussaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave coniux.
„Quinte," puta, „aut Publi," — gaudent praenomine molles
Auriculae — „tibi me virtus tua fecit amicum;
„Ius anceps novi, caussas defendere possum;
„Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
„Contemtum cassa nuce pauperet; haec mea cura est,
„Ne quid tu perdas, neu sis iocus." Ire domum atque
Pelliculam curare iube; fi cognitor ipse,
Persta atque obdura, seu *rubra Canicula findet*
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius *hibernas cana nive conspuet Alpes.*

„Nonne vides," aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet, „ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!"
Plures adnabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui praeterea validus male filius in re
Praeclara sublatus aletur; ne manifestum
Caelibis obsequium nudet te, leniter in spem
Adrepe officiosus, ut et scribare secundus
Heres et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perraro haec alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere et tabulas a te removere memento,
Sic tamen ut limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu; solus multisne coheres,
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
Ulix. Num furis, an prudens ludis me obscura canendo?
Tir. O Laertiade, quidquid dicam, aut erit aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Ulix. Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
Tir. Tempore, quo iuvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Aenea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicae, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque,
Ut legat, orabit; multum Nasica negatas
Accipiet tandem et tacitus leget, invenietque
Nil sibi legatum praeter plorare suisque.
Illud ad haec iubeo: mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius; laudes, lauderis ut absens.
Adiuvat hoc quoque, sed vincit longe, prius ipsum
Expugnare caput. Scribet mala carmina vecors:
Laudato. Scortator erit: cave te roget; ultro
Penelopam facilis potiori trade. *Ulix.* Putasne,
Perduci poterit tam frugi tamque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim, magnum donandi parca, iuventus,
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinae:
Sic tibi Penelope frugi est, quae si semel uno
De sene gustarit tecum partita lucellum,
Ut canis a corio numquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est: anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver

Unctum oleo largo nudis humeris tulit heres,
Scilicet elabi si posset mortua; credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito,
Neu desis operae, neve immoderatus abundes;
Difficilem et morosum offendet garrulus; ultro
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare; mone, si increbuit aura,
Cautus uti velet carum caput; extrahe turba
Oppositis humeris; aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari: donec „Ohe iam!"
Ad caelum manibus sublatis dixerit, urge, et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Quum te servitio longo curaque levarit,
Et certum vigilans „Quartae esto partis Ulixes"
Audieris „heres;" „Ergo nunc Dama sodalis
„Nusquam est? unde mihi tam fortem tamque fidelem?"
Sparge subinde et, si paullum potes, illacrimare; est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum arbitrio sine sordibus exstrue; funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte coheredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua seu fundi sive domus sit
Emtor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina; vive valeque.

SATIRA VI.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons
Et paullum silvae super his foret. Auctius atque
Di melius fecere; bene est; nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis.
Si neque maiorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem;
Si veneror stultus nihil horum: „O si angulus ille
„Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!"
„O si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi,
„Thesauro invento qui mercenarius agrum
„Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
„Hercule!"—; si, quod adest, gratum iuvat; hac prece te oro:

Pingue pecus domino facias et cetera praeter
Ingenium, utque soles, custos mihi maximus adsis!
Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris Musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster
Autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Unde homines operum primos vitaeque labores
Instituunt — sic dis placitum —, tu carminis esto
Principium. Romae sponsorem me rapis. „Eia,
„Ne prior officio quisquam respondeat, urge!"
Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Postmodo quod mî obsit, clare certumque loquuto;
Luctandum in turba et facienda iniuria tardis.
„Quid vis, insane, et quas res agis?" improbus urget
Iratis precibus, „tu pulses omne, quod obstat,
„Ad Maecenatem memori si mente recurras."
Hoc iuvat et melli est, non mentiar; at simul atras
Ventum est Exquilias, aliena negotia centum
Per caput et circa saliunt latus. „Ante secundam
„Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras." —
„De re communi scribae magna atque nova te
„Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti." —
„Imprimat his, cura, Maecenas signa tabellis!"
Dixeris „Experiar;" — „Si vis, potes," addit et instat.
Septimus octavo proprior iam fugerit annus,
Ex quo Maecenas me coepit habere suorum
In numero, duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens, et cui concredere nugas
Hoc genus: „Hora quota est?" — „Thrax est Gallina Syro par?" —
„Matutina parum cautos iam frigora mordent." —
Et quae rimosa bene deponuntur in aure
Per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
Invidiae noster. Ludos spectaverat una,
Luserat in Campo: „Fortunae filius!" omnes.
Frigidus a rostris manat per compita rumor:
Quicumque obvius est, me consulit: „O bone, — nam te
„Scire, deos quoniam propius contingis, oportet —
„Num quid de Dacis audisti?" ¶ „Nil equidem." ¶ „Ut tu
„Semper eris derisor!" ¶ „At omnes dî exagitent me,
„Si quidquam." ¶ „Quid? militibus promissa Triquetra
„Praedia Caesar, an est Itala tellure daturus?"

Iurantem me scire nihil, mirantur, ut unum
Scilicet egregii mortalem altique silenti.
Perditur haec inter misero lux non sine votis:
O rus, quando ego te adspiciam, quandoque licebit,
Nunc veterum libris nunc somno et inertibus horis
Ducere sollicitae iucunda oblivia vitae?
O quando faba Pythagorae cognata simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes coenaeque deûm, quibus ipse meique
Ante Larem proprium vescor vernasque procaces
Pasco libatis dapibus! Prout cuique libido est,
Siccat inaequales calices conviva solutus
Legibus insanis, seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit laetius. Ergo
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec, male necne Lepos saltet; sed, quod magis ad nos
Pertinet et nescire malum est, agitamus, utrumne
Divitiis homines an sint virtute beati;
Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos;
Et quae sit natura boni summumque quid eius.
Cervius haec inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: „Olim
„Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
„Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
„Asper et attentus quaesitis, ut tamen artum
„Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille
„Sepositi ciceris nec longae invidit avenae,
„Aridum et ore ferens acinum semesaque lardi
„Frusta dedit, cupiens varia fastidia coena
„Vincere tangentis male singula dente superbo;
„Quum pater ipse domus palea porrectus in horna
„Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
„Tandem urbanus ad hunc „Quid te iuvat," inquit, „amice,
„„Praerupti nemoris patientem vivere dorso?
„„Vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?
„„Carpe viam, mihi crede, comes; terrestria quando
„„Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
„„Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
„„Dum licet, in rebus iucundis vive beatus,
„„Vive memor, quam sis aevi brevis." Haec ubi dicta
„Agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
„Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes

„Moenia nocturni subrepere. Iamque tenebat
„Nox medium caeli spatium, quum ponit uterque
„In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
„Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
„Multaque de magna superessent fercula coena,
„Quae procul exstructis inerant hesterna canistris.
„Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
„Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes
„Continuatque dapes, necnon verniliter ipsis
„Fungitur officiis, praelambens omne quod affert.
„Ille cubans gaudet mutata sorte bonisque
„Rebus agit laetum convivam, quum subito ingens
„Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
„Currere per totum pavidi conclave, magisque
„Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
„Personuit canibus. Tum rusticus „Haud mihi vita
„„Est opus hac," ait, „et valeas; me silva cavusque
„„Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.""

SATIRA VII.

Dav. Iamdudum ausculto, et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. *Horat.* Davusne? *Dav.* Ita, Davus, amicum
Mancipium domino et frugi, quod sit satis, hoc est,
Ut vitale putes. *Horat.* Age, libertate Decembri,
Quando ita maiores voluerunt, utere; narra.
Dav. Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urget
Propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. Saepe notatus
Cum tribus anellis, modo laeva Priscus inani,
Vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas;
Aedibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste;
Iam moechus Romae, iam mallet doctus Athenis
Vivere; Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit; quanto constantior isdem
In vitiis, tanto levius miser ac prior ille,
Qui iam contento, iam laxo fune laborat.

Horat. Non dices hodie, quorsum haec tam putida tendant,
Furcifer? *Dav.* Ad te, inquam. *Horat.* Quo pacto, pessime? *Dav.* Laudas
Fortunam et mores antiquae plebis, et idem,
Si quis ad illa deus subito te agat, usque recuses,
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, et heres
Nequidquam coeno cupiens evellere plantam.
Romae rus optas; absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad coenam, laudas securum olus ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Iusserit ad se
Maecenas serum sub lumina prima venire
Convivam; „Nemon' oleum fert ocius? ecquis
„Audit?" cum magno blateras clamore furisque.
Mulvius et scurrae, tibi non referenda precati,
Discedunt. „Etenim fateor me," dixerit ille,
„Duci ventre levem, nasum nidore supinor,
„Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino;
„Tu quum sis quod ego et fortassis nequior, ultro
„Insectere velut melior, verbisque decoris
„Obvolvas vitium?" Quid, si me stultior ipso
Quingentis emto drachmis deprenderis? Aufer
Me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
Dum, quae Crispini docuit me ianitor, edo.
Te coniux aliena capit, meretricula Davum;
Peccat uter nostrûm cruce dignius? Acris ubi me
Natura intendit, sub clara nuda lucerna
Quaecumque excepit turgentis verbera caudae,
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum;
Dimittit neque famosum neque sollicitum, ne
Ditior aut formae melioris meiat eodem.
Tu quum proiectis insignibus, annulo equestri
Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna;
Non es, quod simulas? Metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri, virgis ferroque necari
Auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput? Estne marito
Matronae peccantis in ambo iusta potestas?

In corruptorem vel iustior? Illa tamen se
Non habitu mutatve loco, peccatve superne,
Quum te formidet mulier neque credat amanti;
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem et vitam et cum corpore famam.
Evasti; credo, metues doctusque cavebis:
Quaeres, quando iterum paveas iterumque perire
Possis, o toties servus! Quae bellua ruptis
Quum semel effugit, reddit se prava catenis?
„Non sum moechus," ais; neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Praetereo sapiens argentea: tolle periclum,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
Imposita haud unquam misera formidine privet?
Adde super, dictis quod non levius valeat: nam,
Sive vicarius est, qui servo paret — uti mos
Vester ait — seu conservus; tibi quid sum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus,
Quem neque pauperies neque mors neque vincula terrent,
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, et in se ipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari,
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his ut proprium quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier, vexat foribusque repulsum
Perfundit gelida, rursus vocat; eripe turpi
Colla iugo, „Liber, liber sum," dic age! Non quis:
Urget enim dominus mentem non lenis, et acres
Subiectat lasso stimulos versatque negantem.
Vel quum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Qui peccas minus atque ego, quum Fulvi Rutubaeque
Aut Placideiani contento poplite miror
Proelia rubrica picta aut carbone, velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum iudex et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus atque animus coenis responsat opimis?

Obsequium ventris mihi perniciosius est cur?
Tergo plector enim. Qui tu impunitior illa,
Quae parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtiva mutat strigili; qui praedia vendit,
Nil servile gulae parens habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere, teque ipsum vitas fugitivus et erro,
Iam vino quaerens, iam somno fallere curam;
Frustra: nam comes atra premit sequiturque fugacem.
Hor. Unde mihi lapidem? *Dav.* Quorsum est opus? *Hor.* Unde sagittas?
Dav. Aut insanit homo, aut versus facit. *Hor.* Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

SATIRA VIII.

Horat. Ut Nasidieni iuvit te coena beati?
Nam mihi quaerenti convivam dictus here illic
De medio potare die. *Fundan.* Sic, ut mihi nunquam
In vita fuerit melius. *Hor.* Da, si grave non est,
Quae prima iratum ventrem placaverit esca.
Fund. In primis Lucanus aper; leni fuit Austro
Captus, ut aiebat coena pater; acria circum
Rapula, lactucae, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, halec, faecula Coa.
His ubi sublatis puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcunque iaceret inutile quodque
Posset coenantes offendere; ut Attica virgo
Cum sacris Cereris procedit fuscus Hydaspes
Caecuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
Hic herus: „Albanum, Maecenas, sive Falernum
„Te magis appositis delectat, habemus utrumque."
Hor. Divitias miseras! Sed quis coenantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
Fund. Summus ego et prope me Viscus Thurinus et infra,

Si memini, Varius, cum Servilio Balatrone
Vibidius, quas Maecenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito: nam cetera turba,
Nos, inquam, coenamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum;
Ut vel continuo patuit, quum passeris atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit, melimela rubere minorem
Ad lunam delecta; quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
„Nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti;"
Et calices poscit maiores. Vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis ut acres
Potores, vel quod maledicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, sequutis omnibus; imi
Convivae lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter murena natantes
In patina porrecta. Sub hoc herus, „Haec gravida," inquit,
„Capta est, deterior post partum carne futura.
„His mixtum ius est: oleo, quod prima Venafri
„Pressit cella; garo de succis piscis Hiberi;
„Vino quinquenni, verum citra mare nato,
„Dum coquitur — cocto Chium sic convenit, ut non
„Hoc magis ullum aliud —; pipere albo non sine aceto,
„Quod Methymnaeam vitio mutaverit uvam.
„Erucas virides, inulas ego primus amaras
„Monstravi incoquere; illutos Curtillus echinos,
„Ut melius muria, quam testa marina remittit."
Interea suspensa graves aulaea ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri,
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur; Rufus posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret: „Heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
„Te deus? ut semper gaudes illudere rebus

„Humanis!“ Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
„Haec est conditio vivendi,“ aiebat, „eoque
„Responsura tuo numquam est par fama labori.
„Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
„Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
„Ne male conditum ius apponatur, ut omnes
„Praecincti recte pueri comtique ministrent?
„Adde hos praeterea casus, aulaea ruant si,
„Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
„Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
„Adversae nudare solent, celare secundae.“
Nasidienus ad haec: „Tibi dî, quaecunque preceris,
„Commoda dent; ita vir bonus es convivaque comis:“
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres
Stridere secreta divisos aure susurros.
Hor. Nullos his mallem ludos spectasse; sed illa
Redde, age, quae deinceps risisti. *Fund.* Vibidius dum
Quaerit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dantur pocula, dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte
Emendaturus fortunam: deinde sequuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis sparsi sale multo non sine farre,
Pinguibus et ficis pastum iecur anseris albae,
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit. Tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni et sine clune palumbes,
Suaves res, si non caussas narraret earum et
Naturas dominus, quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset peior serpentibus Afris.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.
AD CAIUM CILNIUM MAECENATEM.

Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
Spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo?
Non eadem est aetas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
„Solve senescentem mature sanus equum, ne
„Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat!"
Nunc itaque et versus et cetera ludicra pono;
Quid verum atque decens, curo et rogo, et omnis in hoc sum;
Condo et compono, quae mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio et mersor civilibus undis,
Virtutis verae custos rigidusque satelles;
Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor,
Et mihi res, non me rebus subiungere conor.
Ut nox longa quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus, ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum;
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quae spem
Consiliumque morantur agendi gnaviter id, quod

Aeque pauperibus prodest, locupletibus aeque,
Aeque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis.
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus:
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes: sunt certa piacula, quae te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturae patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere, et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quae maxima credis
Esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore;
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea, quae stulte miraris et optas,
Discere et audire et meliori credere non vis?
Quis circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmae?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
„O cives, cives, quaerenda pecunia primum est;
„Virtus post nummos!“ Haec Ianus summus ab imo
Prodocet, haec recinunt iuvenes dictata senesque,
Laevo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores et lingua fidesque,
Sed quadringentis sex septem millia desunt;
Plebs eris: at pueri ludentes, „Rex eris,“ aiunt,
„Si recte facies.“ Hic murus aheneus esto:
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex an puerorum est
Nenia, quae regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui „Rem facias, rem,
„Si possis, recte, si non, quocunque modo rem,
„Ut propius spectes lacrimosa poemata Pupi;“
An qui, fortunae te responsare superbae

Liberum et erectum, praesens hortatur et aptat?
Quodsi me populus Romanus forte roget, cur
Non ut porticibus sic iudiciis fruar isdem,
Nec sequar et fugiam, quae diligit ipse vel odit;
Olim quod vulpes aegroto cauta leoni
Respondit, referam: „Quia me vestigia terrent,
„Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.“
Bellua multorum es capitum; nam quid sequar, aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica; sunt, qui
Crustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant;
Multis occulto crescit res foenore. Verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri:
Idem eadem possunt horam durare probantes?
„Nullus in orbe sinus Baiis praelucet amoenis“
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium: „Cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri!“ Lectus genialis in aula est:
Nil ait esse prius, melius nil caelibe vita;
Si non est, iurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? Ride! Mutat coenacula, lectos,
Balnea, tonsores, conducto navigio aeque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curatus inaequali tonsore capillos
Occurro, rides; si forte subucula pexae
Trita subest tunicae, vel si toga dissidet impar,
Rides; — quid, mea quum pugnat sententia secum,
Quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit,
Aestuat et vitae disconvenit ordine toto,
Diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis;
Insanire putas sollemnia me neque rides,
Nec medici credis nec curatoris egere
A praetore dati, rerum tutela mearum
Quum sis et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici?
Ad summam: sapiens uno minor est Iove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
Praecipue sanus, nisi quum pituita molesta est.

EPISTOLA II.

AD LOLLIUM.

Troiani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romae, Praeneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia Barbariae lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet aestus.
Antenor censet belli praecidere caussam;
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden;
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere atque libidine et ira
Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulixem,
Qui domitor Troiae multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit, latumque per aequor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces et Circae pocula nosti;
Quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis, et excors
Vixisset canis immundus vel amica luto sus.
Nos numerus sumus et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopae, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus aequo operata iuventus,
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies et
Ad strepitum citharae cessatum ducere curam.
Ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones;
Ut te ipsum serves, non expergisceris? Atqui
Si nolis sanus, curres hydropicus; et ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quae laedunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?

Dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude;
Incipe. Qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus exspectat, dum defluat amnis; at ille
Labitur et labetur in omne volubilis aevum.
Quaeritur argentum puerisque beata creandis
Uxor, et incultae pacantur vomere silvae.
Quod satis est cui contingit, nil amplius optet.
Non domus et fundus, non aeris acervus et auri
Aegroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas: valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus et res,
Ut lippum pictae tabulae, fomenta podagram,
Auriculas citharae collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis acescit.
Sperne voluptates, nocet emta dolore voluptas.
Semper avarus eget, certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis;
Invidia Siculi non invenere tyranni
Maius tormentum. Qui non moderabitur irae,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum poenas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est, animum rege, qui nisi paret,
Imperat; hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire, viam qua monstret eques; venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quodsi cessas aut strenuus anteis,
Nec tardum opperior nec praecedentibus insto.

EPISTOLA III.

AD IULIUM FLORUM.

Iuli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiae campi collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? hoc quoque curo.

Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in aevum?
Quid Titius Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus et rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa,
An tragica desaevit et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit, monitus multumque monendus,
Privatas ut quaerat opes et tangere vitet
Scripta, Palatinus quaecunque recepit Apollo;
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus? Ipse quid audes?
Quae circumvolitas agilis thyma? Non tibi parvum
Ingenium, non incultum est et turpiter hirtum;
Seu linguam caussis acuis seu civica iura
Respondere paras seu condis amabile carmen,
Prima feres hederae victricis praemia. Quodsi
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te caelestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriae volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curae,
Quantae conveniat, Munatius, an male sarta
Gratia nequidquam coit et rescinditur? — At vos
Seu calidus sanguis seu rerum inscitia vexat
Indomita cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis indigni fraternum rumpere foedus,
Pascitur in vestrum reditum votiva iuvenca.

EPISTOLA IV.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat,
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore: di tibi formam,
Di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula maius alumno,

Qui sapere et fari possit, quae sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter et iras
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet, quae non sperabitur hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis
Nec modica coenare times olus omne patella,
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes arcesse, vel imperium fer.
Iamdudum splendet focus et tibi munda supellex.
Mitte leves spes et certamina divitiarum
Et caussam Moschi: cras, nato Caesare, festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Aestivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
Parcus ob heredis curam nimiumque severus
Adsidet insano; potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes iubet esse ratas, ad proelia trudit inertem,
Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.
Fecundi calices quem non fecere disertum,
Contracta quem non in paupertate solutum?
Haec ego procurare et idoneus imperor et non
Invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares, ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te, ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet, ut coeat par
Iungaturque pari. Butram tibi Septiciumque,
Et nisi coena prior potiorque puella Sabinum
Detinet, adsumam; locus est et pluribus umbris,
Sed nimis arta premunt olidae convivia caprae.

Tu, quotus esse velis, rescribe, et, rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.

AD NUMICIUM.

Nil admirari prope res est una, Numici,
Solaque, quae possit facere et servare beatum.
Hunc solem et stellas et decedentia certis
Tempora momentis, sunt, qui formidine nulla
Imbuti spectent. Quid censes munera terrae?
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem,
Quo cupiens, pacto; pavor est utrobique molestus,
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat an doleat, cupiat metuatne, quid ad rem,
Si, quidquid vidit melius peiusque sua spe,
Defixis oculis animoque et corpore torpet? ——
Insani nomen sapiens ferat, aequus iniqui,
Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam:
I nunc, argentum et marmor vetus aeraque et artes
Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores;
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem;
Gnavus mane forum et vespertinus pete tectum,
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus et — indignum, quod sit peioribus ortus —
Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est, in apricum proferet aetas,
Defodiet condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippae et via te conspexerit Appi,
Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quaere fugam morbi: vis recte vivere? — quis non? —
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. —— Virtutem verba putas et
Lucum ligna: cave ne portus occupet alter,
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas;
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
Tertia succedant, et quae pars quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos

Et genus et formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
Mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenae praebere rogatus,
„Qui possum tot?" ait; „tamen et quaeram, et quot habebo
„Mittam;" post paullo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt
Et dominum fallunt et prosunt furibus. Ergo
Si res sola potest facere et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas. —
Si fortunatum species et gratia praestat;
Mercemur servum, qui dictet nomina, laevum
Qui fodicet latus et cogat trans pondera dextram
Porrigere. „Hic multum in Fabia valet, ille Velina;
„Cui libet hic fasces dabit, eripietque curule
„Cui volet importunus ebur." *Frater*, *pater* adde;
Ut cuique est aetas, ita quemque facetus adopta. —
Si bene qui coenat bene vivit; lucet, eamus
Quo ducet gula; piscemur, venemur, ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
Differtum transire forum populumque iubebat,
Unus ut e multis, populo spectante, referret
Emtum mulus aprum. Crudi, tumidique lavemur,
Quid deceat quid non obliti, Caerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas. —
Si, Mimnermus uti censet, sine amore iocisque
Nil est iucundum, vivas in amore iocisque.
Vive, vale! Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

EPISTOLA VII.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis recteque videre valentem,
Quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
Maecenas, veniam, dum ficus prima calorque

Designatorem decorat lictoribus atris,
Dum pueris omnis pater et matercula pallet,
Officiosaque sedulitas et opella forensis
Adducit febres et testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus et sibi parcet
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. ¶ „Vescere sodes!"
¶ *Iam satis est.* ¶ „At tu, quantum vis, tolle!" ¶ *Benigne.*
¶ „Non invisa feres pueris munuscula parvis."
¶ *Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.*
¶ „Ut libet; haec porcis hodie comedenda relinquis."
Prodigus et stultus donat, quae spernit et odit,
Haec seges ingratos tulit et feret omnibus annis;
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus,
Nec tamen ignorat, quid distent aera lupinis.
Dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
Quodsi me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos,
Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum et
Inter vina fugam Cinarae moerere protervae.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam
Repserat in cumeram frumenti, pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra;
Cui mustela procul, „Si vis," ait, „effugere istinc,
„Macra cavum repetes artum, quem macra subisti."
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno;
Nec somnum plebis laudo satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Saepe verecundum laudasti, rexque paterque
Audisti coram, nec verbo parcius absens;
Inspice, si possum donata reponere laetus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulixei:
„Non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
„Porrectus spatiis nec multae prodigus herbae;
„Atride, magis apta tibi tua dona relinquam."
Parvum parva decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis caussisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit atque foro nimium distare Carinas

Iam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
Adrasum quendam vacua tonsoris in umbra
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
„Demetri," — puer hic non laeve iussa Philippi
Accipiebat — „abi, quaere et refer, unde domo, quis,
„Cuius fortunae, quo sit patre quove patrono."
It, redit et narrat, Vulteium nomine Menam,
Praeconem, tenui censu, sine crimine notum
Et properare loco et cessare, et quaerere et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus et lare certo
Et ludis et post decisa negotia Campo.
Phil. „Scitari libet ex ipso quodcunque refers; dic
„Ad coenam veniat." Non sane credere Mena,
Mirari secum tacitus. Quid multa? „Benigne,"
Respondet. *Phil.* „Neget ille mihi?" *Serv.* „Negat improbus, et te
„Negligit aut horret." Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat, et salvere iubet prior; ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset, denique quod non
Providisset eum. *Phil.* „Sic ignovisse putato
„Me tibi, si coenas hodie mecum." *Men.* „Ut libet." *Phil.* „Ergo
„Post nonam venies; nunc i, rem strenuus auge!"
Ut ventum ad coenam est, dicenda tacenda loquutus
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi saepe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens et iam certus conviva, iubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis;
Impositus mannis arvum caelumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt ridetque Philippus,
Et sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. Ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est morer; ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
Immoritur studiis et amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad aedes.
Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus,

„Durus,“ ait, Vultei, nimis attentusque videris
„Esse mihi.“ —— „Pol, me miserum, patrone, vocares,
„Si velles,“ inquit, „verum mihi ponere nomen.
„Quod te per Genium dextramque deosque penates
„Obsecro et obtestor, vitae me redde priori!“ ——
Qui semel adspexit, quantum dimissa petitis
Praestent, mature redeat repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

EPISTOLA VIII.

AD CELSUM ALBINOVANUM.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer, comiti scribaeque Neronis.
Si quaeret quid agam, dic, multa et pulchra minantem
Vivere nec recte nec suaviter; haud quia grando
Contuderit vites oleamque momorderit aestus,
Nec quia longinquis armentum aegrotet in agris;
Sed quia mente minus validus quam corpore toto
Nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno;
Quae nocuere sequar, fugiam quae profore credam;
Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
Ut placeat iuveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, „Recte;“ primum gaudere, subinde
Praeceptum auriculis hoc instillare memento:
„Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.“

EPISTOLA IX.

AD CLAUDIUM NERONEM.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias: nam cum rogat et prece cogit,
Scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis;
Munere quum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt ac novit me valdius ipso.

Multa quidem dixi, cur excusatus abirem;
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.
Sic ego, maioris fugiens opprobria culpae,
Frontis ad urbanae descendi praemia. Quodsi
Depositum laudas ob amici iussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.

AD FUSCUM ARISTIUM.

Urbis amatorem Fuscum salvere iubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet una
Multum dissimiles, ad cetera pene gemelli
Fraternis animis, quidquid negat alter et alter,
Annuimus pariter vetuli notique columbi.
Tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
Rivos et musco circumlita saxa nemusque.
Quid quaeris? Vivo et regno, simul ista reliqui,
Quae vos ad caelum fertis rumore secundo,
Utque sacerdotis fugitivus liba recuso,
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Vivere naturae si convenienter oportet,
Ponendaeque domo quaerenda est area primum,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est, ubi plus tepeant hiemes, ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis et momenta Leonis,
Quum semel accepit solem furibundus acutum?
Est, ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus, longos quae prospicit agros;
Naturam expellas furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum propiusque medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundae,
Mutatae quatient. Si quid mirabere, pones

Invitus: fuge magna; licet sub paupere tecto
Reges et regum vita praecurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis frenumque recepit;
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic qui pauperiem veritus potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede maior erit, subvertet, si minor, uret.
Laetus sorte tua vives sapienter, Aristi,
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere, quam satis est, ac non cessare videbor.
Imperat, aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quam ducere funem.
Haec tibi dictabam post fanum putre Vacunae,
Excepto quod non simul esses, cetera laetus.

EPISTOLA XI.

AD BULLATIUM.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos,
Quid concinna Samos, quid Croesi regia Sardis,
Smyrna quid et Colophon? maiora minorane fama?
Cunctane prae Campo et Tiberino flumine sordent,
An venit in votum Attalicis ex urbibus una,
An Lebedum laudas odio maris atque viarum?
Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem,
Oblitusque meorum obliviscendus et illis
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque, qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Adspersus volet in caupona vivere; nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene praestantia vitam;
Nec, si te validus iactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Paenula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.

Dum licet ac vultum servat Fortuna benignum,
Romae laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.
Tu, quamcunque deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu, neu dulcia differ in annum;
Ut, quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas: nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter aufert,
Caelum non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia; navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic est,
Est Ulubris, animus si te non deficit aequus.

EPISTOLA XII.

AD ICCIUM.

Fructibus Agrippae Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia maior
Ab Iove donari possit tibi. Tolle querelas;
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiae poterunt regales addere maius.
Si forte, in medio positorum abstemius, herbis
Vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
Confestim liquidus Fortunae rivus inauret;
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox;
Quum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quae mare compescant caussae, quid temperet annum,
Stellae sponte sua iussaene vagentur et errent,
Quid premat obscurum Lunae, quid proferat orbem,
Quid velit et possit rerum concordia discors,
Empedocles an Stertinium deliret acumen?
Verum seu pisces seu porrum et caepe trucidas,
Utere Pompeio Grospho et, si quid petet, ultro
Defer; nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res,
Cantaber Agrippae, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit; ius imperiumque Phraates

Caesaris accepit genibus minor; aurea fruges
Italiae pleno defundit Copia cornu.

EPISTOLA XIII.

AD VINIUM ASELLAM.

Ut proficiscentem docui te saepe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si laetus erit, si denique poscet.
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.
Si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
Abiicito potius, quam, quo perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas, Asinaeque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas;
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomus furtivae Pyrrhia lanae,
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres, te sudavisse ferendo
Carmina, quae possint oculos auresque morari
Caesaris; oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes mandataque frangas.

EPISTOLA XIV.

AD VILLICUM SUUM.

Villice silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres,
Certemus, spinas animone ego fortius an tu
Evellas agro, et melior sit Horatius an res.
Me quamvis Lamiae pietas et cura moratur,
Fratrem moerentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter, tamen istuc mens animusque
Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum;
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Stultus uterque locum immeritum caussatur inique;
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas;
Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter
Meque et te: nam, quae deserta et inhospita tesqua
Credis, amoena vocat mecum qui sentit, et odit,
Quae tu pulchra putas. Fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video, et quod
Angulus iste feret piper et thus ocius uva,
Nec vicina subest vinum praebere taberna
Quae possit tibi, nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias terrae gravis: et tamen urges
Iampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disiunctum curas, et strictis frondibus exples;
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togae nitidique capilli,
Quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni;
Coena brevis iuvat et prope rivum somnus in herba,
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat;
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis,
Horum tu in numerum voto ruis; invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus;
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

EPISTOLA XV.

AD C. NUMONIUM VALAM.

Quae sit hiems Veliae, quod caelum, Vala, Salerni;
Quorum hominum regio et qualis via — nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
Me facit invisum, gelida quum perluor unda
Per medium frigus. Sane murteta relinqui,

Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus aegris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque petunt et frigida rura.
Mutandus locus est, et diversoria nota
Praeteragendus equus. „Quo tendis? non mihi Cumas
„Est iter aut Baias," laeva stomachosus habena
Dicet eques; sed equis frenato est auris in ore. —
Maior utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres puteosne perennes
Dulcis aquae; — nam vina nihil moror illius orae.
Rure meo possum quidvis perferre patique;
Ad mare quum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanae iuvenem commendet amicae. —
Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces et echinos aequora celent,
Pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti,
Scribere te nobis, tibi nos adcredere par est.
Maenius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumtis urbanus coepit haberi,
Scurra vagus, non qui certum praesepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste,
Quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus,
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quidquid quaesierat ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiae fautoribus et timidis nil
Aut paullum abstulerat, patinas coenabat omasi
Vilis et agninae, tribus ursis quod satis esset;
Scilicet ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos corrector Bestius. Idem
Quidquid erat nactus praedae maioris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem, „Non hercule miror,"
Aiebat, „si qui comedunt bona, quum sit obeso
„Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla."
Nimirum hic ego sum; nam tuta et parvula laudo,
Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis;
Verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.

AD QUINCTIUM.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivae
Pomisve, an pratis, an amicta vitibus ulmo,
Scribetur tibi forma loquaciter et situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opaca
Valle, sed ut veniens dextrum latus adspiciat sol,
Laevum discedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid, si rubicunda benigni
Corna vepres et pruna ferant; si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum iuvet umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit aptus et utilis alvo.
Hae latebrae dulces, etiam, si credis, amoenae,
Incolumen tibi me praestant Septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse, quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum;
Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas,
Neve putes alium sapiente bonoque beatum,
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrim sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures:
„Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
„Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,
„Iupiter;" Augusti laudes agnoscere possis:
Quum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne tuo „Dic sodes" nomine? ¶ „Nempe
„Vir bonus et prudens dici delector ego ac tu."
¶ Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
„Pone, meum est," inquit; pono tristisque recedo:
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum;
Mordear opprobriis falsis mutemque colores?
Falsus honor iuvat et mendax infamia terret
Quem nisi mendosum et medicandum? ¶ „Vir bonus est quis?

„Qui consulta patrum, qui leges iuraque servat,
„Quo multae magnaeque secantur iudice lites,
„Quo res sponsore et quo caussae teste tenentur?“
¶ Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsus turpem, speciosum pelle decora.
„*Nec furtum feci, nec fugi,*“ si mihi dicat
Servus; „Habes pretium, loris non ureris,“ aio.
„*Non hominem occidi;*“ „Non pasces in cruce corvos.“
„*Sum bonus et frugi;*“ renuit negitatque Sabellus;
„Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
„Suspectos laqueos, et opertum miluus hamum.
„Oderunt peccare boni virtutis amore,
„Tu nihil admittes in te formidine poenae;
„Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis:
„Nam de mille fabae modiis quum surripis unum,
„Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.“
Vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
Quandocunque deos vel porco vel bove placat,
„Iane pater“ clare, clare quum dixit „Apollo;“
Labra movet metuens audiri: „Pulchra Laverna,
„Da mihi fallere, da iusto sanctoque videri,
„Noctem peccatis et fraudibus obiice nubem.“
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se demittit ob assem,
Non video; nam qui cupiet, metuet quoque, porro
Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.
Vendere quum possis captivum, occidere noli;
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque,
Naviget ac mediis hiemet mercator in undis,
Annonae prosit, portet frumenta penumque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere: „*Pentheu*
„*Rector Thebarum, quid me perferre patique*
„*Indignum coges?* „¶ Adimam bona.“ „¶ *Nempe pecus, rem,*
„*Lectos, argentum? tollas licet.*“ „¶ In manicis et
„Compedibus saevo te sub custode tenebo.“
¶ „*Ipse deus, simul atque volam, me solvet.*“ — Opinor,
Hoc sentit: „Moriar;“ mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.

AD SCAEVAM.

Quamvis, Scaeva, satis per te tibi consulis, et scis,
Quo tandem pacto deceat maioribus uti;
Disce, docendus adhuc quae censet amiculus, ut si
Caecus iter monstrare velit; tamen adspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat, si te pulvis strepitusque rotarum,
Si laedit caupona, Ferentinum ire iubebo:
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis paulloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
Diog. „Si pranderet olus patienter, regibus uti
„Nollet Aristippus.“ *Arist.* „Si sciret regibus uti,
„Fastidiret olus, qui me notat.“ Utrius horum
Verba probes et facta, doce, vel iunior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia; namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
„Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
Splendidius multo est. Equus ut me portet, alat rex,
Officium facio; tu poscis vilia rerum,
Dante minor, quamvis fers te nullius egentem.
Omnis Aristippum decuit color et status et res,
Tentantem maiora, fere praesentibus aequum.
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitae via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque;
Alter Mileti textam cane peius et angui
Vitabit chlamydem, morietur frigore, si non
Retuleris pannum. Refer et sine vivat ineptus!
Res gerere et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Iovis et caelestia tentat:
Principibus placuisse viris non ultima laus est:
Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit qui timuit, ne non succederet: esto.
Quid, qui pervenit? fecitne viriliter? Atqui
Hic est aut nusquam, quod quaerimus. Hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore maius;

Hic subit, et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent: distat, sumasne pudenter
An rapias. Atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
„Indotata mihi soror est, paupercula mater,
„Et fundus nec vendibilis nec pascere firmus,
Qui dicit; clamat: „Victum date!“ Succinit alter:
„Et mihi dividuo findetur munere quadra.“
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, et rixae multo minus invidiaeque.
Brundisium comes aut Surrentum ductus amoenum,
Qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
Aut cistam effractam et subducta viatica plorat;
Nota refert meretricis acumina, saepe catellam
Saepe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure planum; licet illi plurima manet
Lacrima, per sanctum iuratus dicat Osirim:
„Credite, non ludo; crudeles tollite claudum!“
„Quaere peregrinum,“ vicinia rauca reclamat.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIUM.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem praebere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurrae distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope maius,
Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
Quae se commendat tonsa cute, dentibus atris,
Dum vult libertas dici mera veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum, et utrinque reductum.
Alter, in obsequium plus aequo pronus et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces et verba cadentia tollit,
Ut puerum saevo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas;
Alter rixatur, de lana saepe caprina
Propugnat nugis armatus; „scilicet, ut non

„Sit mihi prima fides et, vere quod placet, ut non
„Acriter elatrem, pretium aetas altera sordet.“
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichos plus;
Brundisium Minucî melius via ducat an Appî.
Quem damnosa Venus, quem praeceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et ungit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga; dives amicus
Saepe decem vitiis instructior odit et horret,
Aut, si non odit, regit, ac veluti pia mater
Plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
Vult, et ait prope vera: „Meae — contendere noli! —
„Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est:
„Arta decet sanum comitem toga; desine mecum
„Certare.“ Eutrapelus, cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim iam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes,
Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium, nummos alienos pascet, ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam,
Commissumque teges et vino tortus et ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
Nec, quum venari volet ille, poemata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis, quotiesque educet in agros
Aetolis onerata plagis iumenta canesque,
Surge et inhumanae senium depone Camenae,
Coenes ut pariter pulmenta laboribus emta:
Romanis sollemne viris opus, utile famae
Vitaeque et membris, praesertim quum valeas et
Vel cursu superare canem vel viribus aprum
Possis. Adde virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet: scis, quo clamore coronae
Proelia sustineas campestria; denique saevam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc, et, si quid abest, Italis adiudicat armis.
Ac, ne te retrahas et inexcusabilis absis,
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno.

Partitur lintres exercitus; Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur;
Adversarius est frater; lacus, Hadria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam, si quid monitoris eges tu;
Quid de quoque viro, et cui dicas, saepe videto.
Percontatorem fugito; nam garrulus idem est,
Nec retinent patulae commissa fideliter aures,
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve
Intra marmoreum venerandi limen amici,
Ne dominus pueri pulchri caraeve puellae
Munere te parvo beet, aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atque etiam adspice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri;
Ut penitus notum, si tentent crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem praesidio; qui
Dente Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paullo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet,
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes tristemque iocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi;
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula, quamvis
Nocturnos iures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem; plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges et percontabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter aevum;
Num te semper inops agitet vexetque cupido,
Num pavor et rerum mediocriter utilium spes;
Virtutem doctrina paret naturane donet;
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum;
Quid pure tranquillet, honos an dulce lucellum,
An secretum iter et fallentis semita vitae.
Me quoties reficit gelidus, Digentia, rivus,

Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi, quod nunc est, etiam minus, et mihi vivam
Quod superest aevi, si quid superesse volunt di;
Sit bona librorum et provisae frugis in annum
Copia, ne fluitem dubiae spe pendulus horae!
Sed satis est orare Iovem, quae donat et aufert;
Det vitam, det opes, aequum mi animum ipse parabo.

EPISTOLA XIX.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino,
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
Quae scribuntur aquae potoribus. Ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camenae.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus;
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. Forum Putealque Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare severis.
Hoc simul edixi, non cessavere poetae
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus et pede nudo
Exiguaeque togae simulet textore Catonem,
Virtutemne repraesentet moresque Catonis?
Rupit Iarbitam Timagenis aemula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile; quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
Bilem, saepe iocum vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps,
Non aliena meo pressi pede: qui sibi fidit,
Dux regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque sequutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
Ac ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos et carminis artem;
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcaeus, sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quaerit quem versibus oblinat atris,

Nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgavi fidicen; iuvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosae plebis suffragia venor
Impensis coenarum et tritae munere vestis;
Non ego, nobilium scriptorum auditor et ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor;
Hinc illae lacrimae. „Spissis indigna theatris
„Scripta pudet recitare et nugis addere pondus,“
Si dixi; „Rides,“ ait, „et Iovis auribus ista
„Servas; fidis enim, manare poetica mella
„Te solum, tibi pulcher.“ Ad haec, ego naribus uti
Formido, et „Luctantis acuto ne secer ungui,
„Displicet iste locus“ clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.

AD LIBRUM SUUM.

Vertumnum Ianumque, liber, spectare videris,
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves et grata sigilla pudico;
Paucis ostendi gemis, et communia laudas,
Non ita nutritus. Fuge, quo descendere gestis;
Non erit emisso reditus tibi. „Quid miser egi?
„Quid volui?“ dices, ubi quis te laeserit; et scis
In breve te cogi, quum plenus languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romae, donec te deserat aetas;
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus, ut ille,
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum tibi sol tepidus plures admoverit aures,

Me libertino natum patre et in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loqueris,
Ut quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis urbis belli placuisse domique;
Corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur aevum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARUM
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.
AD AUGUSTUM.

Quum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros adsignant, oppida condunt,
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit Hydram
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui praegravat artes
Infra se positas, extinctus amabitur idem.
Praesenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasque tuum per numen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et iustus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cetera nequaquam simili ratione modoque
Aestimat et, nisi quae terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit,
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes
Quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum

Dictitet Albano Musas in monte loquutas.
Si, quia Graecorum sunt antiquissima quaeque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur;
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri,
Venimus ad summum fortunae, pingimus atque
Psallimus et luctamur Achivis scitius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
Scire velim chartis pretium quotus adroget annus.
Scriptor, abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? Excludat iurgia finis!
¶ „Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.“
¶ Quid, qui deperiit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas,
An quos et praesens et postera respuat aetas?
¶ „Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
„Qui vel mense brevi vel toto est iunior anno.“
¶ Utor permisso, caudaeque pilos ut equinae
Paullatim vello, et demo unum; demo itidem unum,
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit in fastos, et virtutem aestimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant et somnia Pythagorea.
Naevius in manibus non est et mentibus haeret
Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur quoties uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti,
Dicitur Afrani toga convenisse Menandro,
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
Ad nostrum tempus Livi scriptoris ab aevo.
Interdum vulgus rectum videt, est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet; errat:
Si quaedam nimis antique, si pleraque dure
Dicere credit eos, ignave multa fatetur;
Et sapit, et mecum facit, et Iove iudicat aequo.
Non equidem insector delendaque carmina Livi
Esse reor, memini quae plagosum mihi parvo

Orbilium dictare; sed emendata videri
Pulchraque et exactis minimum distantia, miror:
Inter quae verbum emicuit si forte decorum,
Si versus paullo concinnior unus et alter;
Iniuste totum ducit venditque poema.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.
Recte necne crocum floresque perambulet Attae
Fabula si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pene patres, ea quum reprehendere coner,
Quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit;
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,
Vel quia turpe putant parere minoribus, et quae
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Iam Saliare Numae carmen qui laudat et illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri,
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus; aut quid haberet,
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Graecia bellis
Coepit et in vitium fortuna labier aequa,
Nunc athletarum studiis nunc arsit equorum,
Marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit,
Suspendit picta vultum mentemque tabella,
Nunc tibicinibus nunc est gavisa tragoedis;
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonae ventique secundi.
Romae dulce diu fuit et solemne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere iura,
Cautos nominibus rectis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere per quae
Crescere res posset, minui damnosa libido:
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio; pueri patresque severi
Fronde comas vincti coenant et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior, et prius orto
Sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.
Navim agere ignarus navis timet, abrotonum aegro

Non audet, nisi qui didicit, dare; quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poemata passim.
Hic error tamen et levis haec insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: Vatis avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet,
Non fraudem socio puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo;
Militiae quamquam piger et malus, utilis urbi est,
Si das hoc, parvis quoque rebus magna iuvari.
Os tenerum pueri balbumque poeta figurat;
Torquet ab obscaenis iam nunc sermonibus aurem,
Mox etiam pectus praeceptis format amicis,
Asperitatis et invidiae corrector et irae;
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur et aegrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus et praesentia numina sentit,
Caelestes implorat aquas docta prece blandus,
Avertit morbos, metuenda pericula pellit,
Impetrat et pacem et locupletem frugibus annum.
Carmine dî superi placantur, carmine manes.
Agricolae prisci, fortes parvoque beati,
Condita post frumenta levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem
Cum sociis operum et pueris et coniuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus, et vino Genium memorem brevis aevi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit,
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iam saevus apertam
In rabiem coepit verti iocus et per honestas
Ire domos impune minax. Doluere cruento
Dente lacessiti, fuit intactis quoque cura
Conditione super communi, quin etiam lex
Poenaque lata, malo quae nollet carmine quemquam
Describi; vertere modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Graecia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio: sic horridus ille

Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiae pepulere; sed in longum tamen aevum
Manserunt hodieque manent vestigia ruris.
Serus enim Graecis admovit acumina chartis,
Et post Punica bella quietus quaerere coepit,
Quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem si digne vertere posset,
Et placuit sibi, natura sublimis et acer;
Nam spirat tragicum satis et feliciter audet,
Sed turpem putat inscite metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum, sed habet comoedia tanto
Plus oneris, quanto veniae minus. Adspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi;
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
Quam non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus, cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso Gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat:
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit aut reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum aut pugiles; his nam plebecula plaudit.
Verum equitis quoque iam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quattuor aut plures aulaea premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae;
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves,
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diversum confusa genus panthera camelo
Sive elephas albus vulgi converteret ora;
Spectaret populum ludis attentius ipsis
Ut sibi praebentem mimo spectacula plura,
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. Nam quae pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?

Garganum mugire putes nemus aut mare Tuscum,
Tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
Divitiaeque peregrinae, quibus oblitus actor
Quum stetit in scena, concurrit dextera laevae.
Dixit adhuc aliquid? „Nil sane.“ Quid placet ergo?
„Lana Tarentino violas imitata veneno.“
Ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,
Quum recte tractent alii, laudare maligne;
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus, et modo me Thebis modo ponit Athenis.
Verum age et his, qui se lectori credere malunt
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem, si munus Apolline dignum
Vis complere libris et vatibus addere calcar,
Ut studio maiore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala saepe poetae, —
Ut vineta egomet caedam mea — quum tibi librum
Sollicito damus aut fesso; quum laedimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum;
Quum loca iam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur, non apparere labores
Nostros et tenui deducta poemata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas et egere vetes et scribere cogas.
Sed tamen est operae pretium cognoscere, quales
Aedituos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poetae.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis
Retulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine foedo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se praeter Apellem
Pingeret, aut alius Lysippo duceret aera
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quodsi
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
Boeotûm in crasso iurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se iudicia atque

Munera, quae multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetae;
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas,
Terrarumque situs et flumina dicere et arces
Montibus impositas et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis te principe Romam;
Si, quantum cuperem, possem quoque: sed neque parvum
Carmen maiestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget,
Praecipue quum se numeris commendat et arte;
Discit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium, quod me gravat, ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto;
Ne rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo, capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus et odores
Et piper et quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD IULIUM FLORUM.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat —: „Hic, et
„Candidus et talos a vertice pulcher ad imos,
„Fiet eritque tuus nummorum millibus octo,
„Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
„Literulis Graecis imbutus, idoneus arti
„Cuilibet argilla quidvis imitabitur uda,
„Quin etiam canet indoctum sed dulce bibenti.
„Multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo
„Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
„Res urget me nulla; meo sum pauper in aere.

„Nemo hoc mangonum faceret tibi; non temere a me
„Quivis ferret idem. Semel hic cessavit et, ut fit,
„In scalis latuit metuens pendentis habenae.“ —,
Des nummos, excepta nihil te si fuga laedat;
Ille ferat pretium poenae securus opinor.
Prudens emisti vitiosum, dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc et lite moraris iniqua?
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum, ne mea saevus
Iurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat; post hoc vehemens lupus et sibi et hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
Praesidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summe munito et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,
Accipit et bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
Nescio quod cupiens, hortari coepit eumdem
Verbis, quae timido quoque possent addere mentem:
„I, bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
„Grandia laturus meritorum praemia!... Quid stas?“
Post haec ille catus, quantumvis rusticus, „Ibit,
„Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit,“ inquit.
Romae nutriri mihi contigit atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bonae paullo plus artis Athenae;
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quaerere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato,
Civilisque rudem belli tulit aestus in arma,
Caesaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis inopemque paterni
Et laris et fundi paupertas impulit audax,
Ut versus facerem; sed, quod non desit, habentem
Quae poterunt unquam satis expurgare cicutae,
Ni melius dormire putem quam scribere versus?
Singula de nobis anni praedantur euntes;
Eripuere iocos, Venerem, convivia, ludum;

Tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine tu gaudes, hic delectatur iambis,
Ille Bioneis sermonibus et sale nigro.
Tres mihi convivae prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Praeter cetera, me Romaene poemata censes
Scribere posse inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta relictis
Omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino, visendus uterque;
Intervalla vides humane commoda. Verum
Purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet?
Festinat calidus mulis gerulisque redemtor,
Torquet nunc lapidem nunc ingens machina tignum,
Tristia robustis luctantur funera plaustris,
Hac rabiosa furit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbes,
Rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas
Et studiis annos septem dedit insenuitque
Libris et curis, statua taciturnius exit
Plerumque et risu populum quatit; hic ego rerum
Fluctibus in mediis et tempestatibus urbis
Verba lyrae motura sonum connectere digner?
Frater erat Romae consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos. „Mirabile visu
„Caelatumque novem Musis opus!“ Adspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus vacuam Romanis vatibus aedem;
Mox etiam, si forte vacas, sequere et procul audi,
Quid ferat et quare sibi nectat uterque coronam.
Caedimur et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcaeus puncto illius; ille meo quis?

Quis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum scribo et supplex populi suffragia capto;
Idem, finitis studiis et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina; verum
Gaudent scribentes et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere, beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit, quaecunque parum splendoris habebunt
Et sine pondere erunt et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant
Et versentur adhuc intra penetralia Vestae;
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis
Nunc situs informis premit et deserta vetustas;
Adsciscet nova, quae genitor produxerit usus.
Hic vehemens, liquidus puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua;
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
Levabit cultu, virtute carentia tollet,
Ludentis speciem dabit et torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur. —
Praetulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me vel denique fallant,
Quam sapere et ringi? Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragoedos
In vacuo laetus sessor plausorque theatro;
Cetera qui vitae servaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis
Et signo laeso non insanire lagenae,
Posset qui rupem et puteum vitare patentem;
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese, „Pol, me occidistis, amici,
„Non servastis," ait, „cui sic extorta voluptas
„Et demtus per vim mentis gratissimus error."
Nimirum sapere est abiectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,

Sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
Quocirca mecum loquor haec tacitusque recordor:
„Si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
„Narrares medicis: quod, quanto plura parasti,
„Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
„Si vulnus tibi monstrata radice vel herba
„Non fieret levius, fugeres radice vel herba
„Proficiente nihil curarier: audieras, cui
„Rem dî donarent, illi decedere pravam
„Stultitiam, et quum sis nihilo sapientior, ex quo
„Plenior es, tamen uteris monitoribus îsdem?
„At si divitiae prudentem reddere possent;
„Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
„Viveret in terris te si quis avarior uno.
„Si proprium est, quod quis libra mercatur et aere,
„Quaedam, si credis consultis, mancipat usus;
„Qui te pascit ager, tuus est, et villicus Orbî,
„Quum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
„Te dominum sentit. Das nummos, accipis uvam,
„Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
„Paullatim mercaris agrum, fortasse trecentis
„Aut etiam supra nummorum millibus emtum.
„Quid refert, vivas numerato nuper an olim?
„Emtor Aricini quondam Veientis et arvi,
„Emtum coenat olus, quamvis aliter putat; emtis
„Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum;
„Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
„Limitibus vicina refugit iurgia; tanquam
„Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horae
„Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
„Permutet dominos et cedat in altera iura.
„Sic quia perpetuus nulli datur usus, et heres
„Heredem alterius velut unda supervenit undam;
„Quid vici prosunt aut horrea? quidve Calabris
„Saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus
„Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
„Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
„Argentum, vestes Gaetulo murice tinctas,
„Sunt, qui non habeant; est, qui non curet habere.
„Cur alter fratrum cessare et ludere et ungi
„Praeferat Herodis palmetis pinguibus, alter
„Dives et importunus ad umbram lucis ab ortu
„Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,

„Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
„Naturae deus humanae, mortalis in unum-
„quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
„Utar et ex modico, quantum res poscet, acervo
„Tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres,
„Quod non plura datis invenerit; et tamen idem
„Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
„Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
„Distat enim, spargas tua prodigus, an neque suntum
„Invitus facias, neque plura parare labores;
„Ac potius, puer ut festis quinquatribus olim,
„Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
„Pauperies immunda domus procul absit: ego, utrum
„Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.
„Non agimur tumidis velis Aquilone secundo,
„Non tamen adversis aetatem ducimus Austris;
„Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
„Extremi primorum, extremis usque priores.
„Non es avarus: abi. Quid? cetera jam simul isto
„Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
„Ambitione? caret mortis formidine et ira?
„Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
„Nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
„Natales grate numeras? ignoscis amicis?
„Lenior et melior fis accedente senecta?
„Quid te exemta levat spinis de pluribus una?
„Vivere si recte nescis, decede peritis.
„Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti;
„Tempus abire tibi est, ne potum largius aequo
„Rideat et pulset lasciva decentius aetas."

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLA AD PISONES,
SIVE
DE ARTE POETICA
LIBER.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne;
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, isti tabulae fore librum
Persimilem, cuius, velut aegri somnia, vanae
Fingentur species, ut nec pes nec caput uni
Reddatur formae. ¶ Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.
¶ Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim,
Sed non ut placidis coeant immitia, non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Adsuitur pannus; quum lucus et ara Dianae,
Et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus:
Sed nunc non erat his locus. Et fortasse cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, aere dato qui pingitur? Amphora coepit
Institui; currente rota cur urceus exit?
Denique sit quidvis, simplex duntaxat et unum.
Maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio; sectantem lenia nervi

Deficiunt animique; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium timidusque procellae;
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
Aemilium circa ludum faber unus et ungues
Exprimet et molles imitabitur aere capillos,
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet: hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam naso vivere pravo
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.
Ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
Pleraque differat et praesens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturque licentia sumta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadant, parce detorta. Quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus, ademtum
Virgilio Varioque? Ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, quum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit,
Signatum praesente nota producere nomen.
Ut silvae foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas,
Et iuvenum ritu florent modo nata virentque.
Debemur morti nos nostraque: sive receptus
Terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus aptaque remis
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius; mortalia facta peribunt:
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
Multa renascentur quae iam cecidere, cadentque

Quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.
Res gestae regumque ducumque et tristia bella
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter iunctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos;
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepere pedem grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos puerosque deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et iuvenum curas, et libera vina referre.
Descriptas servare vices operumque colores,
Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult;
Indignatur item privatis ac prope socco
Dignis carminibus narrari coena Thyestae.
Singula quaeque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comoedia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore;
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
Telephus et Peleus, quum pauper et exsul uterque
Proiicit ampullas et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunto,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia laedent,
Telephe vel Peleu; male si mandata loqueris,
Aut dormitabo aut ridebo. Tristia moestum
Vultum verba decent, iratum plena minarum,
Ludentem lasciva, severum seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum, iuvat aut impellit ad iram,
Aut ad humum moerore gravi deducit et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur an heros

Maturusne senex an adhuc florente iuventa
Fervidus, et matrona potens an sedula nutrix,
Mercatorne vagus cultorne virentis agelli,
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.
Scriptor honoratum si forte reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer
Iura neget sibi nata, nihil non adroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenae committis, et audes
Personam formare novam; servetur ad imum,
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere; tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati iuris erit, si
Non circa vilem patulumque moraberis orbem,
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres, nec desilies imitator in artum,
Unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor Cyclicus olim:
„*Fortunam Priami cantabo et nobile bellum.*"
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
„*Dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Troiae*
„*Qui mores hominum multorum vidit et urbes.*"
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten Syllamque et cum Cyclope Charybdin;
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo;
Semper ad eventum festinat et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit, et quae
Desperat tractata nitescere posse, relinquit,
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego et populus mecum desideret, audi:
Si plausoris eges aulaea manentis et usque
Sessuri, donec cantor „Vos plaudite" dicat,
Aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
Reddere qui voces iam scit *puer* et pede certo

Signat humum; gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbis *iuvenis*, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus aeris,
Sublimis cupidusque et amata relinquere pernix.
Conversis studiis aetas animusque *virilis*
Quaerit opes et amicitias, inservit honori,
Commisisse cavet, quod mox mutare laboret.
Multa *senem* circumveniunt incommoda, vel quod
Quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti,
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, castigator censorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
Mandentur iuveni partes pueroque viriles;
Semper in adiunctis aevoque morabimur aptis.
    Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae
Ipse sibi tradit spectator: non tamen intus
Digna geri promes in scenam, multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens,
Ne pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
    Neve minor neu sit quinto productior actu
Fabula, quae posci vult et spectata reponi;
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque virile
Defendat, neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et haereat apte.
Ille bonis faveatque et consilietur amice,
Et regat iratos, et amet peccare timentes;
Ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
Iustitiam legesque et apertis otia portis;
Ille tegat commissa, deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
    Tibia non, ut nunc, orichalco iuncta tubaeque

Aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Adspirare et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu;
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi castusque verecundusque coibat.
Postquam coepit agros extendere victor, et urbes
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus;
Accessit numerisque modisque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscae motumque et luxuriem addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem;
Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps,
Utiliumque sagax rerum et divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit, et asper
Incolumi gravitate iocum tentavit, eo quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator functusque sacris et potus et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
Ne, quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas,
Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
Effutire leves indigna tragoedia versus,
Ut festis matrona moveri iussa diebus,
Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solum
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo,
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur et audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem, sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem: tantum series iuncturaque pollet,
Tantum de medio sumtis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me iudice, Fauni,
Ne, velut innati triviis ac paene forenses,
Aut nimium teneris iuvenentur versibus unquam,

Aut immunda crepent ignominiosaque dicta:
Offenduntur enim, quibus est equus et pater et res,
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emtor,
Aequis accipiunt animis donantve corona.

Syllaba longa brevi subiecta vocatur *iambus*,
Pes citus; unde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen iambeis, quum senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paullo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in iura paterna recepit
Commodus et patiens, non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. Hic et in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni
In scenam missos cum magno pondere versus
Aut operae celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratae premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poemata iudex,
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircone vager scribamque licenter? Ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus: vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales, nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus et aure.

Ignotum tragicae genus invenisse Camenae
Dicitur et plaustris vexisse poemata Thespis,
Quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.
Post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui nitique cothurno.
Successit vetus his comoedia non sine multa
Laude, sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi; lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetae;
Nec minimum meruere decus, vestigia Graeca
Ausi deserere et celebrare domestica facta,
Vel qui praetextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-

quemque poetarum limae labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.
  Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit et excludit sanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego laevus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata . . . verum
Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet exsors ipsa secandi;
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo,
Unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
Quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte sapere est et principium et fons:
Rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae,
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit, patriae quid debeat, et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
Quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personae scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitae morumque iubebo
Doctum imitatorem, et vivas hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis morataque recte
Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum nugaeque canorae.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. ¶ „Dicat
„Filius Albini, si de quincunce remota est
„Uncia, quid superet.“ ¶ Poterat dixisse: *triens.* ¶ „Eu!
„Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?“
¶ *Semis.* ¶ At haec animos aerugo et cura peculi
Quum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro et levi servanda cupresso?
  Aut prodesse volunt, aut delectare poetae,
Aut simul et iucunda et idonea dicere vitae.

Quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis caussa sint proxima veris:
Ne, quodcunque volet, poscat sibi fabula credi,
Neu pransae lamiae vivum puerum extrahat alvo.
Centuriae seniorum agitant expertia frugis,
Celsi praetereunt austera poemata Rhamnes:
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando pariterque monendo.
Hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat aevum.
Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens,
Poscentique gravem persaepe remittit acutum;
Nec semper feriet, quodcunque minabitur, arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; ut citharoedus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Choerilus ille,
Quem bis terve bonum cum risu miror; et idem
Indignor quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poesis: erit, quae, si propius stes,
Te capiat magis, et quaedam, si longius abstes:
Haec amat obscurum; volet haec sub luce videri,
Iudicis argutum quae non formidat acumen;
Haec placuit semel, haec decies repetita placebit.
O maior iuvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi — consultus iuris et actor
Caussarum mediocris abest virtute diserti
Messalae, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est —; mediocribus esse poetis
Non homines, non dî, non concessere columnae.
Ut gratas inter mensas symphonia discors
Et crassum unguentum et Sardo cum melle papaver
Offendunt, poterat duci quia coena sine istis;
Sic animis natum inventumque poema iuvandis,

Si paullum summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilae discive trochive quiescit,
Ne spissae risum tollant impune coronae;
Qui nescit versus, tamen audet fingere? ¶ Quidni?
Liber et ingenuus, praesertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
¶ Tu nihil invita dices faciesve Minerva,
Id tibi iudicium esto, ea mens; si quid tamen olim
Scripseris, in Meti descendat iudicis aures
Et patris et nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis: delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque deorum
Caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones.
Dictus et Amphion, Thebanae conditor urbis,
Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere, quo vellet. Fuit haec sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit; dictae per carmina sortes,
Et vitae monstrata via est, et gratia regum
Pieriis tentata modis, ludusque repertus,
Et longorum operum finis: —— ne forte pudori
Sit tibi Musa lyra sollers et cantor Apollo!
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quaesitum est: ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid possit video ingenium; alterius sic
Altera poscit opem res et coniurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
Abstinuit venere et vino; qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse: „Ego mira poemata pango;
„Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
„Et, quod non didici, sane nescire fateri."
Ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
Adsentatores iubet ad lucrum ire poeta
Dives agris, dives positis in foenore nummis.

Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum; mirabor, si sciet inter-
noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Laetitiae; clamabit enim „Pulchre!“ „Bene!“ „Recte!“ —,
Pallescet super his, etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus: si carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares, „Corrige sodes,
„Hoc,“ aiebat, „et hoc:“ melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra; delere iubebat
Et male tornatos incudi reddere versus:
Si defendere delictum quam vertere malles;
Nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem,
Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomtis adlinet atrum
Traverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
Fiet Aristarchus, nec dicet: „Cur ego amicum
„Offendam in nugis?“ Hae nugae seria ducent
In mala derisum semel exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error et iracunda Diana;
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve; licet „Succurrite“ longum
Clamet „Io cives!“; non sit qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre et demittere funem,
„Qui scis, an prudens huc se proiecerit, atque
„Servari nolit?“ dicam, Siculique poetae
Narrabo interitum: deus immortalis haberi

Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit. Sit ius liceatque perire poetis:
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit, nec, si retractus erit, iam
Fiet homo et ponet famosae mortis amorem.
Nec satis apparet, cur versus factitet; utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus: certe furit, ac velut ursus
Obiectos caveae valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
Quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

ANNOTATIONES
AD ODARUM LIBRUM PRIMUM.

Od. I. 3—10. Cuningam. correxit *Olympium* et Wadius *pulvere Olympio*. Disputarunt autem interpretes de hoc loco interpungendo, quorum sententias recensent Cuningam. *Animadvv.* cap. XV. p. 273—289., I. Fr. Roos in *Excursu* Giessae 1783. 4. edito et Theoph. Kiessling in *Commentat. philol. de primo Horatii carmine.* Cizae 1823. 8. Alii enim vv. *Hunc et Illum* ad *iuvat* retulerunt, ex qua distinctione ne *evehit* nexum turbet, Bentleius coniecit *nobilis t. d. eveherere ad deos* [quod bene reiecit Lamb. Bos *Animadvv. ad scriptt. quosdam Lat.* p. 27.] et Stosch. in *Museo crit.* p. 505. *quae vehit.* Alii, puncto post *nobilis* posito, illa verba ab *evehit* pendere monuerunt. Alii, post *deos* distinctione adhibita, eadem cum *nunquam dimoveas* coniunxerunt. Mihi simplicissima visa est Wadii ratio, qui ad *hunc* et *illum* subintelligit *iuvat et evehit ad deos.* 29. Harius coniec. *te*, ut poeta his verbis ad Maecenatem se convertat et sensus sit: 'Te poetae, quod totus es in iis coronandis et ornandis, inter deos referunt.' Probarunt hanc lect. praeter eos, qui in Wolfii *Analectt.* II. p. 262. et IV. p. 566. laudantur, Groebel. in *Observatt. in scriptt. Rom. classicos Spec.* I., Wagner in *Seebodii Biblioth. crit.* 1820. I. p. 57. et editores recentissimi. Sed insignem hanc adulationem recte reiecerunt Matthiae in *program. scholastico* (Altenb. 1818. 4.), Hermann. in *Ephem. Lips.* 1819. ch. 41. et Kiessling. l. c. p. 11. Sententiarum nexus est: 'Alii aliis studiis delectantur, ego, siquidem Euterpe et Polyhymnia mihi favent, a vulgo remotus poesin lyricam sector; quodsi tu me lyricum poetam dixeris, felicissimus esse mihi videbor.' Hinc apparet, quantum aberraverint Penzelius in *Q. Horatius Zueignungsgesang* (Helmst. 1818.), Eichstaedt. in *Seebodii Bibl. crit.* 1822. XII., Ilgen., Grotefend. in *Athenaeo* III, 1. p. 85.

et Matthiaeus l. c., qui vs. 35. spurium esse voluerunt. vid. Wolf. *Analectt.* IV. p. 570. Neque recte Wadius post *populo* punctum posuit et *sic* pro *si* scripsit. *Si* enim in his modestiae inservit et dubitanter rem, quae per se certa est, proponit. vid. III, 18, 5. IV, 9, 5. Ovid. Her. III, 67. IV, 31. Heindorf. ad Horat. Sat. II, 3, 10. —

Od. II. 19. Wadius correxit *sinistram ripam* et Reiskius *Iove comprobante.* Sed Iupiter, qui utique ultionem permisit, nimiam tamen improbavit. vid. Mitscherlich. 26. Becher. in *Suspicionibus quibusdam Horatianis* (Chemnic. 1822. 8.) p. 12. interpungit *imperi rebus prece? qua* etc., ut ne nimis nude et absolute dictum sit *vocare divum* (?). 31. *candentes* ex cod. Altorf., collat. Sax. et omnibus Bentl. libb. scripsi. Nube amictus est Apollo, ne possit videri [vid. Bentlei. et Mitscherl. ad h. l.]; in quo non erat, quod Wadius malum omen deprehenderet et corrigeret *Nude candentes humeros amictûs* i. e. 'nude amictûs κατὰ humeros nitentes', ut ipse interpretatur. Vulgo *candenti*, quod prae ceteris Schirach. in *Clavi Horat.* p. 395. et Fea defendunt. Sed quid nube opus fuisset, si deus candorem suum ostendere voluisset? 38. Wadius *quem* male ad *ludum* retulit. 44. Reisk. interpungit *almi filius Maiae patiens vocari, Caesaris ultor*, ut *ultor* sit vocativus. —

Od. III. 22. *dissociabili* vulgo activa vi, qui terras dissociaret, accipiunt; sed Reiskius interpretatus est '*Oceanum ἄμικτον*, cum quo societas nulla possit contrahi.' Simili modo Hand ad *Gronov. Diatr. in Stat.* Tom. I. p. 280. 'Deus abscidit terras Oceano, ut hic cum aliis non sociaretur, non posset iterum sociari.' Bentlei. cum Gualterio scripsit *dissociabiles*, Cuning. *dissociabile.* 28. Noli in repetitione verborum *gens* et *gentibus* haerere et cum Burmanno ad Propert. III, 3, 31. p. 513. *mentibus* corrigere. vid. Huschk. ad Tibull. I, 3, 61. Wunderl. ad eund. I, 1, 45. Seebodii *Bibl. crit.* 1820. IX. p. 776. et 1822. XI. p. 1032. Wopkens. *Lectt. Tullian.* I, 13. p. 77. Duker. ad Liv. I, 153. et quae notavi ad Ovid. Metam. XV, 104. ed. Gierig. Magis etiam aberravit Bothius, qui vs. 27. *Atrox Iapeti genus* scripsit, non videns, voculam *audax* e consilio a poeta repetitam esse, cum omnia illa facinora ab audacia humana repetantur. 37. Multi codd. *ardui est*, sed vulgatam lect. recte defendisse videtur Bauer *de Q. Hor. locis nonnullis epist. subitaria.* (Laubani s. a. 4.) Utrumque quidem eundem sensum praebet, sed posterius in hac plurium facinorum enumeratione gravius esse videtur. —

Od. IV. 8. *urit officinas* eodem modo, quo apud Propertium II, 1, 54. *urat ahena* dicitur. vid. ibi Burmann. p. 213. Scaligeri

urget, Wadii *versat* et Bentleii *visit* [quod etiam in sex codd. legitur] glossas esse dixerim.

Od. VI. 2. Lectio *alite* quomodo explicari possit, non video. Scholl. interpretantur *auspicio et sublimitate Homerica*, quod recte reiecerunt Gesner. et Graevius. Neque magis placet Graevii ratio, qui haec per hypallagen pro *carmine Maeonii alitis* dicta esse putat. vid. Schirach. Clav. p. 14. Wadius cor. *Maeonio carminis alite* i. e. Homero duce carminis (?). 18. Bentl. cor. *strictis*, Gronov. *sectos*, Wadius *virginum in—festis*. vid. Cuning. *Animadvv*. c. IX. p. 797. et Burmann. ad Propert. III, 6, 6. p. 551. Rectissime autem Schirach. *Clav*. p. 340. 'Haec proelia fiunt unguibus, sed quia sunt puellae pulchrae, venustae, sectos habent ungues. Non secant antea ungues quam proeliantes; ut omnes fere interpp. somniarunt. Sed puella nitida, mollis, quae amorem amat, pingitur vere certans, sed sectis, ut mos eis est, unguibus.' Praeterea his sectis unguibus notio *noxae non timendae* inesse videtur.

Od. VII. 27. *Teucro duce et auspice Teucro* i. e. meo ductu et meo auspicio. Conf. Ovid. Fast. I, 26., quem locum frustra tentavit Bentleius. vid. ibi Burmann. et Schirach. *Clav*. p. 31. Ingeniosa, sed non vera, est Wadii distinctio: *Teucro duce et auspice; Teucro Certus enim* etc.

Od. VIII. 4. *patiens*, i. e. qui pati posset. Conf. Iuvenal. VII, 33. Hinc non erat, cur Reisk. *impatiens pulveris* scriberet.

Od. XI. 1. Interpungunt: *quaesieris* (*scire nefas!*), *quem* etc., vel: *quaesieris scire* (*nefas!*) *quem* etc. Sed verba *scire nefas* potius sunt obiectum v. *quaesieris*, et vv. *quem . . . . dederint* indicant, *quod nefas* poeta intellexerit. 'Ne quaesieris cognitionem illam nefariam, quem etc.'

Od. XII. 13. In cod. Gemblac. et apud Acronem *parentem*, in multis libb. *parentis*, in plerisque *parentum* legitur. Baxter. et Gesner. ediderunt: *Quid prius dicam solitis parentum laudibus?* de qua lectione Bauerus in *Horatianis Observatt. ad Edit. Iani* (Hirschbergae 1786. 4.) monet: 'Habet poeticam plane structuram *solitis parentum laudibus*, solita maioribus laudis materia, quasi more maiorum laudandi. Nam quod sequitur *qui*, per synesin refertur ad Iovem; nam *laudes parentum* sunt Iupiter a patribus laudatus. Illud ipsum *qui* fecisse potest, ut refingeretur *parentis*, ut haberet *qui*, quo referretur. *Laudes* ergo *parentum* sunt materia laudis maiorum, is quem laudare solerent.' Sed quis ferat soloecam hanc interpretationem? Muretus scripsit: *Quid prius dicam? solitis parentem* etc., quod impeditum et durum esse Bentleius recte monuit. Idem valet de distinctione *Quid prius? dicam sol. parentem* etc., quam, certe languidam, Wa-

dius et Fea receperunt. Mihi non est dubium, quin Lambin., Heins., Bentl., Cuning. et Bothius recte probaverint: *Quid prius dicam solitis parentis laudibus? Parens* enim eodem modo, quo *Pater* I. od. 2, 2. et III, 29, 44., de Iove recte dicitur, quamvis hoc negaverint Harduin. et Bauer. 35. *Tarquinium* et *Catonem*, pro quibus Cuning. *Iunii fasces* et Bentlei. *anne Curti* [quoniam a tyranni laude, ne populum offenderet, et a Catonis, ne Augustus hoc indigne ferret, poeta abstinuerit] correxerunt, recte vindicarunt Gesner. et Bauer l. ad Od. 3, 37. cit. Non autem intelligendus est Tarquinius Superbus, sed Tarquinius Priscus, cuius *superbos* i. e. splendidos fasces vindicat Florus I, 5. De Catone vid. II, 1, 24. et Epist. I, 19, 14. Conf. Burmann. ad Propert. III, 9, 63. p. 600. et Iac. van Vaassen. *Animadvv. histor. crit. ad fastos Rom. sacr.* cap. 2. p. 72.

Od. XIV. 1. Sensus est: 'O navis, quae iam non multum a portu abes, te fluctus in mare referent, nisi fortiter portum occupaveris.' Hinc apparet, neque cum nonnullis codd. *referunt* legendum, neque de navi, quae adhuc in portu sit, cogitandum esse. Sermo enim est de navi, quae portum ingressa fluctibus corripitur. Hinc poeta confidenter, 'Denuo, inquit, in mari iactaberis!' et indignabundus subiungit: 'quid tandem agis, quod portui tam propinqua in mare recurris?' Vide autem, quam parum conveniat Bothii correctio *ecquid agis?* Neque post *fluctus* interrogandi signum ponendum est, quod etiam retineri iussit Becher. l. ad Od. 2, 26. cit. p. 13., qui praeterea, 'integrum orationis lyricae sensum' assecuturus, vs. 5. scripsit *ut malus*, quasi his minutis particulis color poeticus augeatur. 6. *funes* sunt retinacula navis, πείσματα, neque vero vincula, quibus carinam dissilientem vinxerint. v. Bauer. Animadvv. Horatian. ad edit. nuperr. Iani Peric. I. (Hirschb. 1780. 4.). *Carinae* autem neque cum Bentleio de pluribus navibus in uno portu congestis, neque cum Iohnsonio in *Aristarcho Antibentl.* p. 68., Gesnero aliisque (v. Schrader. ad Musaeum p. 131.) de una navi accipiendae esse videntur. Increpat enim navem, quae remigio et ancoris amissis saucioque malo in mare reditura est et e sententia communi subiungit, sine funibus carinas imperiosius mare vix durare posse Graviter sic ostendit temeritatem navis, neque video, cur hanc rationem importunam esse Mitscherlichius contendat. *gemunt* et *possunt* ex codd. et Servii auctoritate edidi. Haud raro enim *viden' ut*, *vides ut*, *adspice ut* cum indicativo modo coniunguntur. v. Silligius meus ad Catull. LXI, 77. et LXII, 12. 13. Becher. mavult: *Iactes et genus et nomen. Inutile!* vel certe: *nomen. Inutile nil pictis*

etc. Immo *genus et nomen inutile* non sine delectu *Ponticae pinui* et *filiae nobili* opponitur.

Od. XV. 20. *Cultus* cum Fea ex multis codd. edidi. vid. I,8,16. IV, 9, 15. et Ovid. Trist. II, 499. Vulgo *crines*, quae lectio, a Schirach. p. 59. defensa et per se quidem bona, tamen, cum de nexa caesarie poeta iam dixerit, a librario orta esse videtur.

Od. XVI. 8. Rectissime Bentleius *si* pro *sic* scripsit, cuius coniecturam cur malam dixerit Schirach. p. 149., non video. Quis enim dixerit: 'Non sic Corybantes aera geminant, ut irae aera geminant'? Sensus est: 'Non Corybantes, si geminant aera, mentem aeque quatiunt, ut irae.' 13. Sic cum Wadio interpunxi, ut *addere* a *coactus* pendeat, quod non perspexerunt Scaliger et Bentleius. *Coactus* autem dicitur, quia, ut monet Gesner, 'in formandis brutorum membris artem suam omnem exhauserat.' Male igitur Scaliger *coactam* coniecit. vid. Bauer. l. ad 3, 37. cit.

Od. XVII. 5. Bauer. l. c. '*Totum* pro *tutum* [ex quibusdam Lambini codd.] corrigit Bentl. [cum Cuning., Wadio, Bothio aliisque], quod nil mirum sit, impune capellis arbutos quaeri, si *tutum* sit. Scilicet, si dixerit poeta, *tutum* esse. At si non dixerit? Pudet nugarum; pudet intempestivi acuminis. Quasi quidquam elegantius sit, aut poetis frequentius, quam rationem verbi, vel adverbii, reddere tali epitheto.' —

Od. XVIII. 9. Vulgo post *Evius* semicolon et post *avidi* punctum legitur. Sed verba *non ego . . . a idi* caussam continere videntur, cur poeta invitum Bassareum quatere nolit. —

Od. XX. Familiariter Horatius Maecenatem in Sabinum suum invitat, sed lauta convivia non esse parata iocose addit. v. Mitscherlich. Hinc noli *Dulce* cum Medenb. Wakkero in *Amoenitatt. liter.* c. 2. p. 11. pro *Vile* corrigere. Neque recte Bentleius, probantibus Wakkero, Cuning., Sanadon. et Burmanno ad Propert. III, 7, 1. p. 561., *clare* pro *care* scripsit. Blande enim Maecenatem compellat.

Od. XXI. Hoc carmen, quod inter saecularia retulit Anchersen. pag. 349. seqq. edit. mai. [*Pars sexta operum Horatii, carmina saecularia* etc. Hafniae 1749 — 1758. 4.] et p. 60. seqq. ed. min., amoebaeum esse voluit Wadius, et pueris vs. 1. et 5 — 8. et vs. 13. verba: *Haec bellum lacrimosum*, puerorum et puellarum choro vss. 3. et 4. et puellis reliqua adscripsit. Sed vid. Mitscherl. Recte autem Fea vs. 13. ex omnibus codd. *Hic bellum* scripsit. Bentlei cor. *Haec*, ut Diana intelligatur. 'Sed vates specialius Apollinem deprecatur, deum Augusti tutelarem.' 14. Scaliger, Wadius, Cuning., Med. Wakker l. c. et alii ex paucis codd. *et* omittunt, ut vv. *principe Caesare* significent: 'propter Augustum, qui princeps est.'

Od. XXV. 5. Burmann. ad Propert. II, 15, 5. p. 348. coniecit *multis faciles.* 7. Bentleii coniect. *longam noctem* a Schirachio p. 272. probatam, improbant Burmannus maior ad Ovid. Heroid. I, 9. et minor ad Propert. I, 12, 13. Vide, quae notavi ad Ovid. Met. V, 334. Gierig.

Od. XXVIII. 18. *avidum* ex optimis et plurimis mss. recte reposuerunt interpretes. Altera lectio *avidis*, quae huic loco non convenit, quod non pereuntes sed res, quae perniciem afferunt, eiusmodi epitheto describuntur, defenditur a Burmanno ad Propert. III, 5, 47. Wadius vss. 17. 18. post vs. 20. collocavit et *altos* et *pavidis* pro *alios* et *avidum* correxit.

Od. XXIX. 2. Reiskius cor. *parans,* quod placet Schirachio p. 260.

Od. XXXI. Anchersen, qui Horatium ode XXXII. carminibus saecularibus praelusisse (p. 44. sqq. et 21. sqq.) monet, etiam hoc carmen iis annumerat p. 453. sqq et p. 80. sqq. In quo non minus aberravit, quam quod *dedicatus* pro *dedicatum* scribere maluit. 12. *vina reparata* Scholiastes recte *commutata, emta* interpretatus est. Ut enim *aliquid aere parare* [Sat. II, 3, 129. Groebel. *Observatt. in scriptt. Rom. classic.* Spec. III. p. 6.], sic etiam *vina merce parari* recte dicuntur. Quod si verum est, quidni etiam *vina merce reparata* i. e. *mercis loco parata* libenter feramus? Bentleius tamen haec 'Syriaca nardo condita' explicat, et Wadius coniec. *Syrae aere parata mercis.* 18. *et* scripsi e cod. Altorf. et edd. Venet. aliisque. Vulgo *at,* quod Bentl. non male in *ac* mutavit.

Od. XXXII. 15. *mihi cumque vocanti* i. e. quandoque (quotiescunque vocaverim) v. Cuning. *Animadvv.* c. 13. p. 239. et Schirach. p. 83. Sed Anchersen. cor. *eumque* i. 'salve mihi et ei, qui *eum* scil. Apollinem rite vocat.' Bentlei. maluit *cuique,* Wadius *quoque* pro 'quocunque tempore.'

Od. XXXIII. 12. *Ioco* cum Porphyr., Lambino, Wadio et Fea maiore litera scripsi. cf. I, 2, 34. Vulgo vv. *saevo cum ioco* interpretantur 'crudeli oblectamento', in qua explicatione insolentior est usus praepositionis *cum,* qui tamen ex I. od. 34, 15. Epod. 17, 37. Sat. I, 4, 7, I, 8, 50. satis defendi potest.

Od. XXXIV. Conf. Ph. Chr. List. *Dissert. inaug. de poenitentia Horatii philosophica ab insolito tonitru provocata.* Giessae 1734. 4. et Dan. Gtl. Briegleb. *disput. Od. 34. lib. I. Horatii explicans atque illustrans.* Coburg. 1770. 4. 13. *insignem,* virum illustrem. Sine caussa corr. Bentl. *insigne* et Cuning. *insignia,* quod probat Schirach. p. 185.

Od. XXXV. 6. *ruris* Wolfius commatis includi et cum voc. *dominam* iungi iussit. Quae contortior verborum ratio etsi ab Horatio non plane abhorreat, tamen necessaria non est. Inde enim, quod ruris colonus eam implorat, satis apparet esse eam ruris dominam. Wadius scripsit *domina*. 17. Pauci libri *serva Necessitas*, quod a Schirachio p. 368. probatum Bentleius recte reiecisse videtur. 29. Becher. l. ad 2, 26. cit. p. 16. ab hoc versu novum carmen exordiri voluit, cum haec verba per saltum praecedentibus addantur. Non vidit enim hunc versum cum vs. 1. coniungendum et, quae vss. 2—28. leguntur, tanquam per parenthesin interposita esse; quae ratio Horatio maxime familiaris est. v. I, 12, 26—32. I, 32, 5—12. III, 17, 1—9. IV, 4, 1—4. et 18—22. [quae verba hanc ipsam ob caussam Iani spuria esse iussit]. IV, 6, 9—24. etc.

Od. XXXVI. 10. Erasmus ex Plin. H. N. VII, 40. cor. *Thressa*. Sed vid. Io. Chr. Senfftii *dissert. de nota cressa*. Wittebergae 1697. 4.

Od. XXXVII. 10. *morbum* Schirach. p. 229. de mutilatione testiculorum et Reiskius et Mitscherl. de insano illo pruritu πασχητικῷ, πασχητιασμῷ, interpretantur. Conf. Epod. 9, 13. Sine iusta caussa Lamb. Bos *orbo virorum* et Bentl. *opprobriorum* coniecerunt. conf. Burmann. ad Propert. III, 9, 29. p. 590. 24. Unus Feae cod. *repetivit*. Reliqui libri *reparavit*. Acquiesco in Gesneri et Mitscherl. interpretatione. 'Volebat aliquando navibus partim per Isthmum ex Nilo transvectis in litus rubri maris, partim ibi aedificatis, fortunam novam experiri, et *classe cita* h. e. mota ac translata *reparare* h. e. amissis illis Aegypti inferioris circa Nili ostia litoribus; alias parare *oras latentes* Romanis.' vid. Plutarch. p. 948. Dio Cass. LI, 10. Flor. IV, 11. Alii tamen coniecturis locum sollicitarunt, quas recenset Groebel. l. ad 31, 12. cit., qui ipse *peragravit* vel *peraravit* suasit. Conf. Schirach. p. 320.

Od. XXXIX. et XL. Haec duo suppositicia carmina, Romae in Horatii ms. cod. biblioth. Palatinae a Casp. Pallavicino reperta, ex editt. Feae et Iaeckii in meam transcripsi. vid. Iul. Bernh. Ballenstedt, *Ueber zwo neuerlich entdeckte dem Horaz zugeschriebene Oden*. Hannover. 1781. 4.

ANNOTATIONES
AD ODARUM LIBRUM SECUNDUM.

Od. I. In cod. Vanderb. D. hoc carmen inscribitur: *Ad Pollionem tragoedum*, quod comprobare possit Schirachii sententiam, qui p. 231. vs. 1—8. non de historia belli civilis, quam

Pollio scripturus erat, sed de tragoedia huius argumenti intellexit; ut igitur Pollioni tragoedias scribere dissuadeat, donec Praetor rempublicam recte constituerit, aut historias suas belli civilis finiverit.

Od. II. In cod. Barthiano hoc carmen inscribitur: *Ad C. Sallustium Crispum Liberalem*, quod cognomen haud dubie a librariis eodem modo additum est, quo alibi Plautum *Asinium*, Ovidium *Getam*, Iuvenalem *Ethicum*, Martialem *Coquum* appellaverunt. v. Barth. *Advers.* VI, 1. p. 258. et Jo. Conr. Burch. Fischer. *De codd. mss. Horatii atque Virgilii Barthianis, simul cum animadvv. in Horat. spec.* (Helmstad. 1785. 4.) p. 19. Hinc fortasse inscriptio od. XII. libri IV. *ad Virgilium mercatorem* explicanda est, siquidem ibi Bothii, Virgilium Maronem intelligentis, rationem sequaris. 7. *agit* ex optimis Torrentii et Bentleii aliisque codd. scripsi. Vulgo *aget.* 19. Bauer. l. ad I, 3, 37. cit. cor. *populique*, ut sensus sit: 'Virtus dedocet nos uti falsis vocibus populi, i. e. non tribuere nomen beati iis, quibus vulgus tribuit.' Probat hanc lect. Schirach. p. 92. Sed vulgata lectio fere eodem redit.

Od. III. 9. Codd. fere omnes *Quo* exhibent, quod si retinendum, cum Bothio ad *gramine* referendum est.

Od. V. 14. Bentleii correctionem *quod tibi demserit, apponet annus* recte refutavit Bauerus l. c. 20. *Gnidiusque* propter codd. optimorum consensum cum Fea pro *Gnidiusve* edidi. v. ad Sat. II, 3, 157.

Od. VI, 19. Multi codd. *fertilis Baccho*, quod librariorum, qui *fertilem Bacchum* [eodem modo quo *feraces fruges* dictum] concoquere non potuerunt, figmentum Bentleius in textum recepit.

Od. VII. In inscriptione carminis haeret Vanderbourgius, et monet Pompeium Grosphum Siculum et divitem fuisse (coll. II. od. 16, 33.), nostrum autem Italum (vid. vs. 3.), qui proscriptus haud dubie bona sua omnia omiserit. Hinc cum Stephano aliisque *Pompeium Varum* intelligit.

Od. X. 3. Wakefield. post *nimium* incidit. Sed propter praecedens *semper urgendo* vulgata distinctio potior est. *Iniquum litus* vulgo *periculosum* interpretantur, sed Schirach. p. 183. pro inaequali (coll. Liv. II, 31.) accipit, cum *litus premere* opponatur *alto mari*, in quo urgendo itidem periculum erat. 9. *Saepius* propter codd. consensum recte praetulerunt Bentl. et Bothius. Hoc enim vult poeta, quod homo excelsiore loco constitutus et *saepius* et *gravius* (*graviore casu*) fortunae iniquitate prematur. Vulgo ex uno cod. *saevius* scribunt. vid. Burmann. ad Ovid. Her. XIV, 30. ad Anthol. Lat. T. I. p. 148.

et ad Propert. I, 8, 13. Ceterum Stoschius in *Museo critico* p. 505. post vs. 12. integram strophen excidisse putat, qua infimae sortis infelicitas describatur. Minime. Poeta enim Licinium a nimia duntaxat honorum et gloriae cupiditate deterrere studet.

Od. XIII. 2. Sic cum Mervillio et Bothio locum distinxi, ut *primum* cum *posuit* iungatur, et ad *quicunque* voc. *fuit* subaudiatur. Vulgo *quicunque primum.* Sed quid hoc sibi vult: *quicunque primum te posuit* — ? Wadius priore *et* in *at* mutato et posteriore deleto vs. 3. *et nepotum in* scripsit. Varie etiam locum satis perspicuum tentarunt Bentlei. et Cuning. 17. Bentl. cor. *reducem fugam,* quod a Burmanno ad Propert. III, 7, 54. p. 575. probatum recte reiecit Schirach. p. 50. Pulchre enim poeta Parthos celeriter fugantes sed fuga tam veloci tremendos inducit.

Od. XIV. 13. Wadelii (*Animadvv. crit.* p. 44.) correct. *a cruento Marte cavebimus* librariorum interpretamentum recte dixit Schirach. p. 47. 27. *superbis* ex uno cod. edidit Fea, et sic iam correxerat Cuning. Pauci libri *superbum,* quod placuit Cuning. et Noltenio in *Lexic. Antib.* voc. *oportet* p. 1621. Mervillius cum Barthio *Advers.* XXXVI, 14. et uno Feae cod. *superbus.* Wadius cor. *sapore.* Vulgo *superbo*, quod recte probasse videntur Bentl. et Iunianus Maius ap. Burmann. ad Anthol. Lat. T. II. p. 636. Agitur enim de vino a Postumo diligenter servato sed profuso ab haerede, quantumvis superbum et pontificum coenis potius sit.

Od. XV. Becher. l. ad I, 2, 26. cit. p. 23. carmen hoc fragmentum longioris carminis, cui exordium desit, esse monuit, quippe offensus eo, quod poeta lectorem sine ulla prooemii vel opportunitate vel gratia medias in res violenter quasi rapiat. Dubito, an ullum Horatiani ingenii non plane expertem unquam adsentientem reperiat. 15. Idem V. D. cor. *metanda*, non recordatus duntaxat, sexcentis in locis haec deponentium participia passive adhibita esse. 20. *novo* i. e. quod inusitatam speciem decusque habet, uti recte interpretatus est Hand ad *Gronov. diatrib. in Stat.* Tom. I. p. 76.

Od. XVI. 1. In membr. Barthii, cod. Argent. et aliis legitur *impatenti*, quod defendit Fischer. l. ad II. od 2. cit. p. 15., Aegaeum mare *impatens* dictum monens, quod hinc insularum frequentia coarctatum illinc turbulentissimis procellis agitatum sit. Vulgatam lectionem recte defendit Schirach. p. 265., quia Aegaeum mare pro unoquoque mari positum sit. 4. Becher. scripsit *nauta*, ut *prensus* habeat, quo referatur (?). 13. Idem distinxit: *Vivitur parvo! — Bene cui paternum . . . aufert!*

19. Ingeniose, sed dubito an vere, Bothius distinxit: *quid terras alio calentes sole mutamus patriae?*, ut *sole* ad *patriae* subaudiatur. Secutus sum Bentleium, quidquid oblocuti fuerint Cuning. et Wakefield. ad Virgil. Georg. IV, 511. Conf. Burmann. ad Anthol. Lat. T. II. p. 528. 32. *Horam* Spanhem. ad Callim. in Apoll. 81. T. II. p. 132. *Parcam* explicuit et maiore litera Gesner. exaravit.

Od. XX. 7. Ex variis huius loci interpretandi rationibus (v. Schirach. p. 335.) optima esse mihi videtur, quam Cuning. et Wadius praetulerunt, qui *dilecte* cum vv. *quem vocant* coniungunt, ut *dilecte* sit nomen, quo Horatius a Maecenate compellatus sit. Bothius cor. *quem vetas* scil. *obire.*

ANNOTATIONES
AD ODARUM LIBRUM TERTIUM.

Od. I. Hanc oden inter carmina saecularia male edidit Anchersen. p. 193. sqq. et p. 36. sqq. Gesnerus autem et Schirach. p. 133. primam strophen totius libri tertii praefationem esse voluerunt. 9. Wadius vv. *est ut . . . . . . sit maior* interrogandi signum apposuit. Bentlei. cor. *esto ut.* Sed *est ut* ut Graecorum *ἔστιν ὅπως* dictum recte defendit Schirach. p. 115.

Od. II. Ingeniose Groebel. in *Obss. in scriptt. Rom. classic. Spec. II.* (Dresdae 1820. 4.) hoc carmen in diem tirocinii, quo togam virilem pueri sumebant, scriptum esse suspicatur. 1. Lambin., Bentlei., Cuning. et Bothius ex nonnullis codd. *amici* praetulerunt. Vulgatam lect. cum Schirachio p. 17. et Fea retinui, quoniam *pati* hoc loco fere necessario eiusmodi praedicatum postulat. Monet quidem Bothius, *amice pati* non significari posse *patienter*, *aequo animo ferre*, *φίλως*, *ἀγαπητῶς φέρειν*, sed caussam non video. Etenim *pauperiem amice pati* est *pauperiem ferre amico in eam animo*, ita ut non gravis et molesta [sed amica, grata] tibi esse videatur. Quae explicatio non solum ex Graecis satis excusationem habet, sed etiam analogia adiectivi *amicus*, quod haud raro activa vi pro benevolo, faventi, non aegre ferenti ponitur, abunde comprobatur.

Od. III. Inter varias de huius carminis consilio sententias plurimis placuit Ian. Fabri Epist. II, 42. suspicio, qua statuit, poetam his dehortatum esse Augustum, ne de sede imperii Ilium transferenda cogitaret. Conf. Schirach. p. 194. Contra Wiedeburg in *diatribe de nexu in odis Horatii* p. 27. monuit, 'iustitiam et animi constantiam laudari, et his virtutibus quomodo via ad immortalitatem pateat indicari; quam cum Romulus etiam adeptus sit, declarari, eum nec ipsa Iunone invita

concilio deorum adscriptum esse, atque inde occasionem, licet altius repetitam, arripi verbosam Iunonis orationem intexendi.' [Immo haec oratio propterea addita videtur, ut inveteratum Iunonis odium ab illo tempore solutum esse indicaret atque sic sententiae suae de Iunonis in Romuli apotheosi favore probabilitatem pararet. vid. Mitscherl.] Praeterea Gtfr. Chr. Haberland. in progr. *de consilio Horatii Od. lib. III. c. III. coniectura cum specim. animadvv. in Virg. Bucolica.* Ienae 1777. 4. edito dicit, 'Horatium celebrasse Augusti Caesaris in regendo, quod multis laboribus paraverat, imperio Romano iustitiam, in tuendo constantiam, animi magnitudinem, fortitudinem, finiumque orbis Romani vi armorum victrice ac fortitudine in dies propagandorum amplitudinem; sed hac lege celebrasse, ut iustitiam cives magis, quam factum adhuc esset, colerent, luxuriei avaritiaeque moderarentur, deos nunquam venerari et colere negligerent, eorumque adeo cultus religionumque sanctitates exsisterent in dies maiores melioresque.' 12. *bibit*, quod plurimi libri mss. exhibent, ut longe elegantius praetulit Haberland. 'Non promittitur heroi inter hos locus, quae est Barthii [Diatr. I. *de digressionibus poeticis.* Vitemb. 1766. p. 16.] sententia, sed hunc iam tenentem facit. Nam cum is ab anno inde aetatis suae XXVIII. per singula oppida in deorum tutelarium numerum receptus esset, non aliena ab hoc loco eius rei licet haud aperta commemoratio erat.' Idem statuunt Gesner. et Vanderb. 23. *damnatum* ad *Ilion*, quod neutro genere dictum est, referendum, neque opus est, ut cum Glareano et Bentleio *damnatam* scribatur. 53. Pro *obstitit* cod. Basil. e glossa *exstitit*, quod tamen placuit Müllero apud Haberland. p. XII. 58. Conf. Zeunii *diatribe de fatali reipubl. Romanae conservatione.* Lips. 1768.

Od. IV. 9. Bothius cor. *Vulture in abdito.* Bentleius maluit *Altricis extra limina sedulae.* Triplici enim difficultate hic locus laborare visus est. Primum enim offendit vv. *Appulo* et *Apuliae* vicinitas, de qua vid. ad I, 3, 28. Porro in metro variato, *Āppŭlus* et *Ăpūlia*, haerent, quod tamen aliis exemplis defendi potest. Sic *Sĭcānus*, *Sĭcănus*, *Sīcănus*, *Sĭcānia*, *Ītalus*, *Ĭtalus*, *Italia*, *Servĭlius*, *Servīlia*. Vid. Grotefend *lat. Grammat.* II. p. 58. et quae notavi ad Ovid. Metam. VI, 11. Denique addunt, si *Apulus* ille mons sit, rem in eo gestam *extra limen Apuliae* accidisse dici non posse; quod tamen bene removerunt Gesnerus et Mitscherlichius. *Vultur* enim mons est Apuliae, cuius tamen iugum in Lucaniam porrigitur. Hinc recte mons *Apulus* dicitur, in quo tamen nimis progressus fines Apuliae exire potuit.

Od. V. 15. Mallem cum Stephano scripsisse *trahenti*, quamquam codd. *trahentis* tuentur, quod Fea 'Reguli trahentis (derivantis) ab exemplo perniciem' interpretatur. 37. '*Hic* [i. e. eiusmodi homo, qui mortem timuit] cum nesciret, unde vitam sumeret [cum in vitae discrimen adductus esset], pacem duello miscuit i. e. arma deposuit et captivum se dedidit, vitam igitur ignominiosam morti praetulit.' Hinc non scripserim, cum Bentleio *mortem hinc, unde vitam sumeret aptius; pacem* etc., vel cum Wadio *mortem his, unde vitam sumeret, amplius*, vel cum Bothio *mortem hinc, unde vitam sumeret, inscius pacem* etc.

Od. VI. 10. Nonnulli codd. *inauspicatos*, quod etsi propter reliquos codd. in lectione *non auspicatos* consentientes [conf. Stephan. diatr. II. apud Both. annotatt. ad Feae edit. Tom. I p. 41.] non praeferam, tamen propter malum sonum (*in*auspicatus cont. *im*petus) non recte reiecit Bothius. vid. ad Od. IV, 6, 6.

Od. VII. 20. Permulti codd. *historias monet*, quod ut multo gravius praefert Schirach. p. 228.

Od. X. 3. Bentleius cor. *Proiectum*, quod etiamsi per se bene ferri potest [vid. Bentl. ad h. l. ad Epod. X, 22. Burmann. ad Propert. II, 7, 21. p. 267.], tamen vulgata lectio egregie pingit hominem in limine iacentem et frigore rigentem. vid. Baxter. ad h. l. et Schirach. p. 26.

Od. XI. 17—20. Varie hanc strophen tentarunt interpretes. Primum enim Dacierius monuit: 'Totum hoc carmen dehonestat vocula *eius*, qua utinam Horatius non usus fuisset.' Unde Bentleius cor. *quamvis fur. cent. muniant a. caput, exeatque sp. teter* etc. Cuningamius, *quamquam f. c. muniunt a. caput, aestuatque sp.*, vel, *efflat. atque sp.* Wadius, *quamquam f. c. muniunt a. caput et iubam, atque sp.* Gesner. *caput effluatque sp.* Both. *quamquam f. c. muniunt a. caput, eiulatque sp.* Eichstaedtius *in Seebodii Bibl. Crit.* 1819. Fasc. VI. p. 649—651. et Heinrichius in *Indice praelectt. in acad. Bor. Rhen. per menss. hib. a.* 1821—1822. *habend.* (Bonnae. 4.) spurios esse iudicarunt hos quatuor versus, quos tamen defendit Steuberus in *Seebod. Bibl. cr.* 1820. I. p. 59—63. Monent autem illi, his versibus sententiarum nexum turbari, in iis orationem latinam scabram [cum *eius* a sermone poetico abhorreat, *atque* in fine versus displiceat, *spiritus* et *sanies* neque bene coniungi neque *spiritus manare* dici possit, nec *furiale caput* huc quadret, neque omnino haec omnia (*furiale caput, angues, spiritus* et *sanies*) sint munimenta contra artis musicae delenimenta] et omnem strophen ex II, 13, 33—36. et II, 19, 31. 32. desumtam et a librariis huc intrusam esse. Sed quod ad sententiarum nexum attinet, poeta utique reliquas res brevi-

ter attingit et in Cerbero describendo exspatiatur. Quae descriptio etiamsi bene abesse possit, tamen neque nexum turbat, neque ab Horatii ingenio aliena est. Saepe enim longioribus singularum rerum descriptionibus sententiarum nexum sic interrumpi, docui ad I, 35, 29. Conf. III, 4, 45—48. et 61—64. Quin etiam latiore Cerberi mitigati descriptione magis, ut bene monuit Steuberus, vis lyrae apparet. Depingit poeta horridam Cerberi faciem terribilemque formam, quae cum in universum ab artis musicae illecebris abhorreat, non erat cur singula munimenta commemorarentur. Cur autem *spiritus* et *sanies*, quae tamen ambo ex ore proveniunt, recte coniungi non possint, caussam non video. *Manare* autem *sanies* et *spiritus* certe per zeugma dici possunt [vide, quos citat Burmann. ad Propert. I, 1, 24. et II, 25, 13.], uti explicuit Mitscherlich., qui etiam *furiale caput* recte interpretatus est. Praeterea si *aura*, *aër*, *sonitus* manant, etiam *tetrum* illum *spiritum* manare posse putaverim. Porro si *et*, *ac*, *ut*, *utque*, *neque*, *nec* etc. in fine versus recte ponuntur, cur *utque* propter πλατύτητα, quam dicunt, ab hoc loco abhorret? Legitur in fine versus II, 10, 21., ubi Bothius *utque* scripsit et locum planum miro modo detorsit. Pronomen *is* autem, quod ὀρθοτονούμενον [notione nostri *dér*, *die*, *dás*] in poetis frequens est, ἐγκλιτικὸν et προεγκλιτικὸν [quod, nostrum *er*, *sie*, *es* significans, in casibus obliquis tantum adhibetur] a poetis evitari solet. Legitur tamen *eius* posteriore notione apud Ovid. Trist. III, 4, 27. Metam. VIII, 16., ut eos locos, in quibus *ei*, *eum*, *eo*, eadem vi leguntur, praeteream. Atque cur tale pedestris orationis verbum semel atque iterum a poetis adhiberi non licuerit, mihi quidem non liquet. Postremum autem argumentum, quo hos versus ex II, 13, 33. et 19, 31. sumtos esse Eichstaedtius statuit, miror quomodo a tanto viro proferri potuerit. Similitudo enim, quae inter hos locos intercedit, aut exigua aut nulla est. Conf. Steuber. l. c.

Od. XII. Hoc carmen ex Bentleii distinctione versuum cum Bothio edidi. Vulgo sic distinguere solent, ut cuique versui quatuor Ionicos pedes annumerent.

Od. XIII. 5. Delevi interpunctionem post *destinat*, ut sensus sit: 'cui frons turgida frustra destinat venerem et proelia.' 16. Quominus hic et Epod. XVI, 48. ex paucis libb. *nymphae* et *nympha* vulgatae lectioni praeferas, obstat Handius, qui ad *Gronov. Diatr. in Stat.* T. I. p. 179. egregie docuit, a poetis '*lymphas* dici, cum aquam ipsam vel humorem et undam intelligant, *nympham* vero, quum vel omnino fontem vel eius praesidem, deam velint, aquae naturam non respicientes.'

Conf. Huschk. ad Tibull. IV, 1, 60. et Sillig. Epist. Crit. de Catull. p. 8.

Od. XIV. 11. *puellas virûm expertes* esse innuptas, nuptiarum expertes, bene monuerunt Iani et Fea. Conf. Ovid. Metam. I, 479. Alii explicant *viris orbatas*. Vulgatam lectionem *virum expertae male ominatis* etc. defendit Manso in *Vermischten Abhandlung. u. Aufsätz.* p. 292. sqq. Sed poeta hic verba facit de sacris celebrandis, in quibus non nuptae mulieres sed cum pueris puellae adhibebantur. v. Bentlei. 19. *si quae* cum Bothio metri caussa scripsi. *qua* ultimam corripit, nisi forte *qua testa* ablativum esse dixeris, quod certe perquam insolenter dictum esset.

Od. XVI. 32. Theod. Car. Alberti in *Observatt. philol. crit. in Horat. sortis suae laudes celebrantem* (Helmst. 1771. 4.) interpungit: *Fallit. — Sorte beatior.*, et explicat: 'Conditio mea tenuis, sufficiens tamen et tuta, prorsus latet ipsum adeo splendidum illum et divitem fertilis Africae proconsulem. Ego vero (in) hac ipsa mea fortuna longe felicior sum, rectius multo vivo.' Non recte. Sensus enim est: 'Fallit eum, qui imperio Africae fulget, ager [rivus, silva et fides segetis] meus Sabinus beatior [nescit hunc agrum esse praestantiorem] quam sors ipsius.' vid. Schirach. p. 130.

Od. XVII. 5. *Ducit* ex Heinsii coniectura ediderunt Bentl., Cuning., Gesner. et Bothius. Wadius cor. *ducere*. Codd. omnes *ducis*. Sensus est: 'Siquidem priores Lamiae eorumque nepotes a Lamo recte denominati sunt, tu ducis originem ab eo, qui etc.' Male igitur parenthesin Vanderbourg. post *fastos*, alii post *originem* clauserunt. Neque rectius Sanadon. vss. 2—5. spurios habuit, qui omissi sunt in edit. Bodon.

Od. XIX. 12. Monent interpp. Horatium in his magistrum convivii agere, unde multi cum Rutgersio in *Lectt. Venus.* c. 7. scripserunt *miscentor*. Wadius cor. *miscento c. p. commodi* (scil. *sodales*) et *petat*. Sed recte Cuningam. animadvertit Horatium in his non tam iubere, sed praecepta dare, quomodo vinum aqua temperandum sit. Sensus est: 'Commode [recte, sine ullo damno] poculo aut tres aut novem cyathi vini infundi possunt [de qua miscendi ratione vid. Christius *de magisteriis vett. in poculis* Lips. 1745., Schirach. p. 86. Mitscherl. et Vanderb.] Hinc Cuning. scripsit *commodum* (pro *commode*), quod probat Schirach. Sed idem sensus in vulgata lect. esse videtur. 'Tres aut novem cyathi commodi [i. e. commode] infunduntur poculo'.

Od. XXI. 5. Conf. Burmann. ad Propert. I, 9, 28. Wadius cor. *lectum o omine*. 17. Bothius post *anxiis* incidit et iungit *viresque et cornua pauperi addis.*

Od. XXII. Inter carmina saecularia male retulit Anchersen. p. 303. sqq. et 56. sqq.

Od. XXIII. 19. Propter codd. auctoritatem scripsi *mollivit*, quod, uti Graecorum aoristus [vid. Hermann. *de emend. rat. Gr. grammat.* p. 188. ad Viger. p. 746. edit. 2.], *mollire solet* significat. vid. Bentl. ad h. l. Vulgo *mollibit*, quod placet Schirachio p. 169. et 279. Ceterum post *hostia* pone comma, ut sensus sit: 'Immunis manus, quae sumtuosâ hostiâ allatâ non blandior est, farre et mica deos mollire solet.'

Od. XXIV. 5. Bentleium *sic* et *dura Necessitas* scribentem recte refutarunt Klotzius in *Vindicc.* p. 218. et Schirach. p. 237. 18. An *temperat* per se *pocula miscet* significare possit dubito, et potius *parcit* explicuerim. Schirach. p. 362. *regit* interpretatus est. 33—60. In his versibus interpungendis Bothium et Schirachium p. 71. secutus sum.

Od. XXV. 7. Becherus loc. ad I, 2, 26. cit. interpunxit: *insigne, recens adhuc, ind.*, ut sit nostrum: ich eben noch neu, noch frisch ergriffen von augenblicklicher Begeisterung. Dubito an cuiquam haec ratio placeat. 12. *ac* ex tribus codd. edidi, quoniam *non secus ut*, quod Bothius defendit, exemplis destituitur. Recte tamen idem Bothius vetuit, ne post *Rhodopen* punctum ponatur.

Od. XXVI. 7. *arcus*, quibus minitabatur lenonibus fores defendentibus, uti recte locum explicuit Bothius. Bentleius cor. *securesque*, Cuning. *et hastas*.

Od. XXVII. 2. *ducat* i. e. fac ut ducat, licet ducat. Noli igitur cum Bentl., Cuning., Wadio et Sanadono *ducit* corrigere et vs. 5. ex duobus codd. *rumpat* scribere. De consilio carminis optime Mitscherl. disputavit. Nexus sententiarum est: Impii variis ominibus terreantur et ab itinere prohibeantur (vs. 1—7.); his ego te non deterrebo sed felix omen tibi precabor (vs. 7—12.). Sed etiamsi neque infelicitate, neque oblivione nostri neque malis ominibus (vs. 17 — 20.) te deterrere velim, tamen propter pericula, quae turbulentum mare minatur, iter tuum dissuadeo. 39. Cuning. et Wadius ex Mancinelli et Bentleii correctione *vitio* ediderunt, quod cur necessarium sit, non video. vid. Gesner. 41. Sivrius cor. *quam*, quod in textum recepit Wadius et probant Sanadon. et Bothius. Sed audacius imago ista ab inferis adscendens, tanquam deus, somnium adducere dicitur. 52. vid. D'Orvill. ad Charit. p. 239. ed. Lips. 60. Quin *pendulum collum elidere* significet *collum elidere*, *se suspendere*, non est quod dubitemus. Quod autem haec dictio aliis exemplis confirmari nequeat, me non ita movet, ut cum Bentleio, Heinsio ad Ovid. Fast. IV, 371. et *Advers.* I. 11. p. 118.,

Wakkero *Amoenit. Liter.* c. 13. p. 128. Schirach. p. 201. aliisque *elidere* ex uno alterove cod. praeferam, quod potius interpretamentum esse videtur. 71. *quum* i. *abstineto tum, quum* etc. Hinc non opus est, ut cum Klotzio in *Vindicc.* p. 224. et Schirach. p. 3. ex edit. Ven. 1490. *dum*, vel cum Bentleio *iam tibi iniussus* scribas.

Od. XXIX. 6. *ne contempleris* i. e. noli contemplari. In paucis codd. *nec*, in uno alterove *non*, unde Cuning. et Wad. *neu*, Harding. *ut* corr. 26. Sanadon. cor. *orbis*. sed Maecenas *urbi* praefectus fuit. Cuning. et Wadius *urbis* maluerunt.

Od. XXX. Inter saecularia carmina edidit Anchersen. p. 615. sqq. et 128. sqq.

ANNOTATIONES
AD ODARUM LIBRUM QUARTUM.

Od. I. 2. Interrogandi signum post *moves* cum Bothio, Vanderbourgio aliisque pro puncto posui. Etenim haec sententia certa quidem et in facto posita est, sed miratur poeta, quod tale quid sibi aetate provectiori accidere possit. Eadem ratio est I, 28, 6. et I, 29, 5., Epist. I, 1, 3. Art. Poet. 382. Non multum differt III, 20, 2., ubi poeta miratur, quod Pyrrhus illa, quae monuit, non videat. Eandem ob caussam Sat. I, 3, 128. post *sapiens* interrogandi signum posui. Sed non recte interrogandi signum ponunt I, 9, 4. Ibi enim Horatius Thaliarchum ad id attendere iubet, quod hiemis tempus advenerit, et propterea genio indulgendum esse monet. Ex communi sententia fit conclusio, in qua semicolon potius ponendum est. Hinc non multum distat Epod. I, 1—4., ubi poeta Maecenatis abitum futurum pro comperto habet, et de eo tantum dubitat, quid sibi faciendum sit.

Od. II. 2. Non opus est, ut cum nonnullis editt. *I-ule* scribatur, quod prae ceteris commendat Schrader. *Emendatt.* c. 12. p. 223. Vid. I, 12, 47. IV, 15, 22. Sat. I, 8, 39. Epist. I, 3, 1. Conf. quae notavi ad Ovid. Metam. IV, 632. ed. Gierig. 30. *plurimum* refer ad *laborem.* v. Schirach. p. 271. Neque recte post *plurimum* distinguunt atque *nemus* et *ripas* cum *fingo* iungunt. 49. Codd. inter *Tuque* et *Teque* variant. Antonius, qui expeditioni adversus Sygambros interfuerat, Augustum in triumpho comitabatur. Hinc sensus est: 'Dum tu et milites proceditis et dicitis *io triumphe*, nos cives idem dicemus.' v. Mitscherl. Bothius maluit: *recepto Caesare felix Teque. Dum proc.* Wadius cor. *Tuque, dum procedit, io tr.; Nos simul d., io tr.; Civitas omnis dabimusque* etc.

Od. III. 10. Multi codd. *praefluunt*, quod probant Bentleius, Wadius, Schirach. p. 138. aliique. 15. Anchersen. p. 35. sine iusta caussa cor. *vatem.*

Od. IV. 17. Verba *quibus mos . . . . fas est omnia* spuria esse voluit Iani in disput. crit. Halae 1778. 4. edita; sed argumenta eius non sufficiunt. vid. ad I, 35, 29. 24. Graviter et cum vi *victrices* Vindelicorum *catervae revictae* dicuntur neque erat cur Bentlei. ex nonnullis codd. *repressae* et Bothius ex duobus *revinctae* praeferrent et Wadius *reiectae* corrigeret.

Od. V. 17. Propter repetitam voc. *rura* correxerunt priore loco Faber *prata*, Both. *tuta*, posteriore Bentl. *farra*, Cuning. et Wakef. *culta*, Wadius *arva*. vid. ad I, 3, 28.

Od. VI. Carmini saeculari praeludit. v. Anchersen. p. 90. sqq. et p. 28. sqq. 6. Permulti codd. *quamvis Thetidis*, quod certe propter frequentiorem literam *i* Bothius improbare non debebat. Satir. I, 4, 91. *si risi.* vs. 116. *tibi mi.* Vid. ad Sat. I, 4, 41. Noli igitur huic incerto iudicio a soni ratione repetito aliquid tribuere; quo tamen saepissime usi sunt Horatii editores. Quantopere autem in his fluctuaverint viri docti, inde apparet, quod haud raro inter se pugnarunt. Sic Bothius Sat. II, 3, 7. *frustra calami immeritusque* propter ingratum literae *i* concursum ex uno cod. *calami frustra immeritusque* scripsit, et Cuningamius Epist. I, 8, 3. propter gratum literae *a* concursum *multa ac pulchra* pro *multa et pulchra* correxit. vid. Gierig. ad Ovid. Metam. X, 3. Epist. I, 2, 32. *ut iugulent homines surgunt de nocte latrones*, Bentleius edidit *hominem* [recte quidem, cum optimi codd. in eo consentiant], ut ὁμοιοτέλευτον evitaret. Contra Bothius ad Sat. II, 8, 1. Ut *Nasidieni iuvit de coena beati*, in hac terminationis similitudine singularem concinnitatem esse multis docuit. Idem Epist. I, 14, 7. *Fratrem moerentis, rapto de fratre dolentis* propter ὁμοιοτέλευτον *fratrem mirantis* correxit. Sed v. Both. *Vindicc. Ovid.* p. 15. et quae ad Ovid. Met. VI, 401. notavi. Ingratum ὁμοιοτέλευτον etiam Sat. I, 5, 37. in vv. *deinde urbe* invenit et *dein urbe* scripsit. Eodem modo Morgenstern. Sat. II, 3, 254. *in Polemo? ponas* haesit et *Polemon*, quod Heindorf. reiecit, maluit. Nec non Bentleius Sat. I, 2, 110. pro *pectore pelli* propter ingratam alliterationem ex paucis libb. *pectore tolli* praetulit. vid. ibi Heindorf. Alii in hac alliteratione, ut *Dorica castra, te tenet* etc. elegantiam quandam invenerunt. vid. Vulp. ad Tibull. I, 1, 5., Burmann. ad Ovid. Heroid. II, 61., Schroder. in *Miscell. Observatt.* VI, 1, p. 196., Bentleius. ad Horat. Od. II, 20, 10., Both. *Vindicc. Ovid.* p. 19., Gierig. ad Ovid. Met. I, 299. et quae ibidem ad IV, 522. monui. In literae

s concursu haesit Bothius et Od. IV, 11, 13. ex collat. Sax. *advocere* maluit. Simili ratione Od. III, 23, 12. Bentleius, Cuning. et Wadius ex paucis codd. *securim* scripserunt, ne tres versus in s [*ilices herbis*, *secures*. sed vid. Od. IV, 14, 45. sqq. Sat. I, 2, 58. et 59. et quae ad Ovid. Metam. XV, 426. dixi] exirent. Contrarium egit Bentleius Od. IV, 4,7. ex multis codd. scribens *vernisque iam nimbis remotis*, quod non propter sonum [conf. Od. III, 7, 7. Art. Poet. 161. Ovid. Metam. VIII, 814.] sed propter codd. in lectione *vernique* consensum [vid. Gesner.] reiiciendum est. Neque Od. I, 3, 29. Feae lectio *domu subductum* propter concursum literae *u* [Epod. IV, 4. *crura dura*] sed propter insolentem ablativum, quem ex inscriptionibus et libris iuris Fea defendere non debebat, removenda est. Eadem vocalis tamen in caussa fuit, ut Bentleius Sat. I, 7, 20. contra leges grammaticas *compositi* scriberet. Idem Epist. I, 2, 17. *Rursus quid virtus* etc. propter sibilum et ὁμοιοτέλευτον *rursum* edidit. Propter literam *m* autem Sat. I, 3, 20. *dum ferrum molliat* coniecit *emolliat* [exagitatus a Cuningamio *Animadvv.* c. XI, p. 136., qui ex cod. Leid. praetulit *ferrum dum molliat*, ut mugiens follium strepitus exprimatur]. Idem fecit Bothius, qui Sat. I, 10, 49. *multa cum* pro *cum multa* et I, 6, 113. *vespertinusque* pro *Circum vespertinumque* et I, 9, 49. *hac non* pro *hac nec* correxit.

Od. VII. 3. Plane aberravit Salmasius, cum ad Solin. p. 305. *recrescentia* corrigeret et p. 631. *decrescentia* 'valde crescentia' interpretaretur. Verum vidit Gesner. Conf. Burmann. ad Anthol. Lat. T. II. p. 353. 15. *pater* e plurimis et optimis codd. edidi. Vulgo *pius*. Male autem interpp. in *divite Tullo* haerent. vid. Liv. I, 31. Both. ad Horat. Sat. II, 3, 168. Burmann. l. c. p. 715.

Od. VIII. 17. Cum poeta insolitam caesuram in voc. *Carthaginis* adhibuerit, neque Scipio Africanus Maior Carthaginem incenderit, Bentleius hunc versum spurium iudicavit. Sed Cuningam. [cui accedit Wadius], caesuram ex Od. II, 14, 17. defendens, cor. *impendia*. Minime. Quamquam enim haec *incendia* de incensis Hasdrubalis et Syphacis castris et exustis Punicis navibus cum Fea non intellexerim, poterat tamen poeta in his *nomen Scipionis* urgere et silentio praeterire, quod iunior Scipio Carthaginem incendio deleverit. Conf. Schirach. p. 170.

Od. IX. 18. Multi codd. *Primusque* et *Sthenelusque*, quod utrumque per se bene ferri potest. Male enim Bentleius ad Epod. XVI, 6. et Sermon. I, 6, 68. et Burmann. ad Ovid. Heroid. II, 89. monuerunt, post *non* et *nec* semper *ve* scribendum esse. Revocavit hanc sententiam Burmann. ad Ovid. Metam. III, 492., in Addendis Tom. IV. p. 242. et ad Phaedr. IV, 4, 16. Aberrat etiam

Gierig. ad Plin. Paneg. 49, 6., qui in eiusmodi locis *que* pro *neque* positum esse dicit. Immo vocula *que* duae sententiae arctissime connectuntur et ita in unam coalescunt, ut negandi particula ad utramque pertineat. vid. ad Sat. II, 3, 157. 25. Conf. Homer. Odyss. V, 51. et Burmann. ad Propert. III, 1, 25. p. 485. 41. In paucis libb. post *utili* et *vultu* additur *et*, unde Wadius *aut* fecit.

Od. X. 2. Hunc locum de adventu aetatis virilis recte accepisse videntur, ut sensus sit: 'cum lanugine adventante aetatulam tuam istam, qua places, amiseris et pulchritudinem mollem.' Wadius explicat: 'formae, qua superbis, elegantia pennas, quibus avolet, sibi sumet.'

Od. XI. 9. Sine caussa Heinsius, Cuning. et Wadius *festinant* scripserunt, neque recte Bentleius vs. 13. *crepitant*, quod cod. Altorf. confirmat, correxit.

Od. XII. 15. *iuvenum*. Qui hoc carmen ad Virgilium quendam mercatorem scriptum esse putant, Claudium et Drusum vel Caium et Iulium Caesares intelligunt; sed Bothius, qui Virgilium Maronem poetam substituit, Agrippam, Pollionem et Maecenatem illos iuvenes esse maluit.

Od. XIII. 14. Aliquot codd. *cari*, quod placet Wadio. Verum hic non de pretio sed de pelluciditate lapidum sermonem esse Fea recte monuit.

Od. XIV. 10. *Genaunos* [*Γεναύνους*] et *Breunos* [*Βρεύνους*, Ptolem. II, 13. Strab. VII, p. 313.] e codd. recte scripserunt intpp. Plerique codd. mire variant. 19. *fatigarit*, quod propter *spectandus* necessarium esse videtur, ex duobus Feae codd. edidi. Vulgo *spectaret* vel *spectarat*. Wadius non post *Martio* sed post *liberae* incidit, ut in verbis *spectandus pectora* sit Graecismus, et in seqq. scripsit: *quantis fatigavit ruinis indomitos!* 28. Codd. inter *meditatur* et *minatur* variant, et utrumque habet quo defendatur; prius tamen magis poeticum esse videtur.

Od. XV. 2. *lyra* cum *loqui* iungendum esse, recte monuit Wadius.

ANNOTATIONES
AD EPODON LIBRUM.

Ep. I. 4. Wakefield. cor. *tui*, Bothius *Caesari tuo*. Sed sensus est: 'Tu *tuo* ipsius periculo *Caesaris periculum* subire paratus es.' Vide autem, quantum argutetur Bothius monens: 'Sane friget *tuo*, cum subire alterius periculum sine suo ipsius, praesertim in bello, nemo possit.' Quasi poesis nihil nisi nudam sententiam admittat. *Tuo* propter oppositum *Caesaris periculum*

necessario additur. 5. Plurimi codd. *si* pro *sit* exhibent, i. e. quibus vita est iucunda, si te superstite vivitur. Sed haec ratio mihi nimis contorta esse videtur. 20. Barth. *Advers.* XXXVII, 15. scribit *ad lapsus* i. ad quosvis serpentium lapsus pullis timet.

Ep. II. 11. 12. In cod. Altorf. et edd. Steph. et Fabric. hi duo versus post vs. 14. leguntur, qui ordo utique vulgato potior est. 21. *Quis* cum Cuning., Sanad. et Wadio Fea edidit, sed incerta est huius lectionis auctoritas. 25. Recte Bothius ex codd. auctoritate *ripis* pro *rivis* revocavit, cum *alti* [profundi] *rivi* ad amoenitatem nihil conferant. Eundem tamen vs. 27. ex Marklandi coniectura *Frondesque* edidisse nollem. *Fontes*, qui in codd. omnibus exstant, opponuntur avium cantui, neque ad *altas ripas* [fluminum] pertinent. Cur autem flumina cum fontibus coniungi recte nequeant, caussam non video. Conf. Senec. Hippol. 508. sqq.

Ep. IV. 8. *bis trium* recte correxit Barth. *Advers.* LIV, 26. Codd. *bis ter*, quod soloecum est.

Epod. V. Saepius poeta *Canidiam veneficam* commemorat. Conf. Epod. XVII. Satir. I, 8, 24. etc. Dicunt eam unguentariam proprio nomine *Gratidiam* appellatam, Neapoli ortam et olim ab Horatio amatam esse. vid. Heindorf. ad Sat. I, 8. et Cel. Weichert. in Commentat. *de Iarbita Timagenis aemulatore* [Grimae 1821. 4.] p. 10. Fea ad Sat. II, 1, 48. eius patrem Canidium, maritum Albutium fuisse affirmat. Conf. ibid. Both., qui eam potius Albutii moechi scortum fuisse monet. 60. *laborarint* propter codd. auctoritatem edidi. v. Mitscherl. Vulgo *laborarunt*. 87. Perperam post *valent* interrogandi signum reliqui, cum punctum ponendum esset. Sensus est: 'Venena i. veneficia multum quidem valent et fas nefasque, omne officium, convertunt; at non possunt conditionem mortalium mutare et efficere, quominus veneficae poenas dent.' Sic recte locum explicuisse videntur Lambin., Gesner. et Bothius. Idem, nisi fallor, voluit Wadius, scribens: *Venena, magnum ut fas nefasque, non valent* etc. Alii vehementer in hoc loco se torserunt, e quibus Guyetus vss. 87. 88. spurios esse voluit. Quod remedium profecto facillimum est in locis, quos non intellexeris!

Ep. VI. 8. Bothius ex aliquot codd. praetulit *procedet* i. e. obviam ibit mecum pugnatura. Sed sensum potius dixerim: 'insectabor omnes feras, quaecunque praecesserint et in conspectum mihi venerint.' v. Mitscherl.

Ep. VII. 11. Vellem virgulam post *mos* et *dispar* sustulisse. *feris* et ad *lupis* et ad *leonibus* referendum est et sensum recte exposuit Fea: 'Neque lupis neque leonibus feris unquam fuit hic mos nisi in dispar genus.'

rus filius, non suppositus erat.' *Ventrem* enim pro infante dictum esse putant. vid. Bentl. et Schirach. p. 364. et 376. Alii nec pauci nec spernendi libb. *partumeius*, i. qui facillime parit et quasi partum meiit, quae lectio Feae placuit. Eodem modo *submeius* et *submeiulus*, quae etiamsi ab Isidoro tantum et Marcello Empirico adhibita sint, tamen analogiam vocis comprobant. Mihi tamen, quod praeferam, non satis liquet. 60. 'Cui bono ditavi Pelignas anus et velocius toxicum miscui, si te impune abire sinam? Ulciscar te, sed tardius obibis, quam optaveris; nam ingrata vita tibi misero in hunc finem ducenda est, ut novis semper cruciatibus suppetas.' Bothius.

ANNOTATIONES
AD CARMEN SAECULARE.

Vid. Anchersen. p. 511. sqq. et. p. 106. sqq., qui cum Wadio et Mervillio hoc carmen ita distinxit, ut pueri vs. 9 -- 12. 33, 34. et 61 — 68., puellae 13 — 20. 35, 36. et 69 — 72. et iunctus chorus 1 — 8. 21 — 32. 37 — 60. 73 — 76 canat. 27. *servet* scripsit, ut haec verba sint optantis et voventis, quae ratio cum sequentibus optime convenit. vid. Gesner. Codd. tamen inter *servet* et *servat* fluctuant. Conf. Schirach. p. 363. 49. Sic, Bentleium et Bothium secutus, ex pluribus potioribusque mss. edidi. 'Quaecunque Augustus, vos bobus et sacrificiis veneratus, precatur, impetret.' Sed etiam altera lectio *quique . . . imperet* habet, quo se commendet. Recte enim poeta precari poterat, ut Augustus, ut antea, ita etiam in posterum imperaret, quod a vss. 53 — 56. egregie comprobari videtur. 68. Fea ex plerisque codd. *prorogat*, *curat* et *applicat* edidit, ut ad hos etiam versus *si* pertineat et a vs. 73. apodosis incipiat. Sed ut non haeream in sententia 'si Apollo et Diana preces audiunt, spero etiam Iovem eas auditurum esse;' tamen me offendit illud: 'si Apollo rempublicam prorogat, spero etc.'

ANNOTATIONES
AD SATIRARUM LIBRUM PRIMUM.

Sat. I. 2. *ulla*, quod Fea pro *illa* ex multis codd. recepit, quamquam per se bene ferri potest (conf. Ovid. Metam. XII, 184.); tamen in simplici definitione iusto gravius esse videtur. 4. Constantem omnium libb. lectionem *annis* cum Fea, Heindorfio et V. D. in *Ephem. Lips.* 1818. ch. 274. p. 2189. retinui. Innuit poeta non *annos vitae* sed *annos militiae*. Neque cogitandum est de quovis cive Romano, qui iure coactus stipendia mereat [qui quidem mos dudum antiquatus erat]; sed poeta, querelas cito prae-

tereuntes descripturus, inducit militem, qui [non gregarius, quoniam cum mercatore se comparat] sponte sua lucri caussa stipendia meruit et longa militia functus atque labore fractus tandem intellexit, militem sibi non eas, quas speraverat, divitias colligere posse. Non igitur de onere armorum et fatigatione, sed de eo queritur, quod tam multis militiae annis nihil divitiarum sibi parare potuerit. conf. vs. 31. Aliter tamen statuit Buherius *armis* corrigens, quod praeter eos, quos Bothius in edit. Gesneri laudat, etiam Eichstaedtius ad Ommèrenii praelectt. *Horaz als Mensch u. Bürger von Rom*, p. 193. et Groebelius loc. ad Od. I, 1, 29. cit. defendunt. 8. *Aut* post *momento* ex quinque codd. inserui. Bis enim *aut* ponitur, ubi pares res sibi opponuntur, semel, ubi deterior subiungitur. 29. *Praeterea* per *ἀνακόλουθον* explicandum est. Pergere enim vult poeta, sed subito mutat mentem. *Perfidus hic campo miles* [i. e. miles, qui campo et pugnis non fidus est] ex quinque Feae codd. scripsi. Vulgo *Perfidus hic caupo*, quem cum concoquere non possent, correxerunt Markland in *Epist. crit. ad Harium* p. 4. *Causidicus vafer hic* [quod probant Io. Mich. Hamann. in progr. schol. Regiomonti 1796. 8. edito et Eichstaedt. l. c. p. 194. Sed iuris consultum hic commemorari non posse Heindorf. bene docuit.], Valart. *Callidus hic cautor*, Schrader. *Emendatt.* p. 169. *Providus hic cautor*, De Bosch. *Pervigil hic campo*, Fea *Praefidus hic campo*, Bothius *Fervidus in campo*. 50. Vix dubium est, quin Cuning. recte *viventis* correxerit. *viventi* enim cum *refert* iungi nequit. Neque placet hunc dativum ad *aret* referre, ut sit: 'aret sibi viventi.' 73. Non recte huic versui interrogandi signum apponunt. Non enim haec interrogat, sed ex vss. 70—72. indignabundus concludit, et graviter monet, non fuisse cur Tantali fabulam rideret. His autem sequenti versu praecepta addit. 77. *Mali fures* ex solemni dictione. vid. Heindorf., Wolf. et Both. ad h. l. Non recte igitur Fea post *malos* comma posuit. Ceterum vs. 75. typotheta pro *quîs* scripsit *quis*. Quod si sonsilio fecit, recte fecit. Etenim pronomen *qui* est secundae declinationis [eodem modo flexum, quo *solus*, *ullus* et alia], quod formas *quem*, *qui* (ablat.) et *quibus* a pronomine *quis*, quod tertiae declinationis est, mutuatum est. Sed puerorum caussa e vulgari ratione *quîs* scripsi, quamquam nemo *dominîs*, *servîs*, *puerîs* facile probabit. 88. 'An nihili putas et operam perdere videris (*perdas*), si cognatos, quos sine impensis tuis natura tibi dedit, retinere velis.' Recte locum vertit Wieland. 95. *Nummidius* a *nummis* dictum, *ein gewisser Reiche*, *ein gewisser Silbermann*. Confirmant hanc lectionem duo Feae codd. et Charisius. Vulgo *Ummidius*, qua lectione Bentleius abductus pro *quidam* cor. *qui tam*. 100. *Tyndaridarum* i. e. omnium

tum marium tum feminarum huius gentis. Ironice ad Clytemnestram alludit. v. Heindorf. Noli igitur aut *Tyndariarum* aut *Tyndarearum* scribere. 101. *Maenius* (conf. Epist. I, 15, 26.) et *Nomentanus* homines erant perquam prodigi. vid. Sat. II, 3, 224. sqq. Alii tamen *Maevium* substituunt hominem avarum et sordidissimum. 105. *Tanais* fuit spado, *Visellii socer* autem herniosus.

Sat. II. 3. M. Tigellius Hermogenes, in Sardinia natus, musicus peritissimus et vocis eximiae fuit. Qui quidem, C. Iul. Caesari et Octav. Augusto acceptissimus, aliquando Horatii carmina non satis modulata dixerat; unde saepius in eum invehit poeta. vid. Sat. III. IX, 25. X. 90. Cic. Famil. VII, 24. Cel. Weichert. in *Comment. de Q. Horatii Fl. obtrectatoribus* (Grimae 1821. 4.) p. 9. 25. Scribendum est vel *Malthinus* a *μάλθων*, vel *Maltinus* a Luciliano *malta*, quod mollem significat. Codd. *Malchinus.* Maecenatem hoc nomine tangi cum Schol. vet. statuunt Heindorf., Buttmann. et Weichert. l. ad Epod. 5. cit. p. 10. 36. Cupiennius [quod nomen Horatius fortasse a *cupiendo* deduxit] a Schol. dicitur C. Cupiennius Libo Cumanus Augusti familiaritate clarus, corporis sui diligentissimus, sectator matronarum concubitus. 45. Sic propter codd. consensum edidi. Duo codd. et ms. Cruq. *cuidam* vel potius *quoidam*, unus lib. *demeterent;* unde vel *cuidam . . . demeteret ferrum*, vel *cuidam . . . demeterent ferro* ediderunt. Conf. Valer. Max. VI, 1, 13. 55. *Origo* meretrix et mima nobilissima. 59. Pro *abunde* Schirach. p. 274. cor. *abuti* i. e. 'an satis est evitare, personam abuti, non evitare, quidquid ubique afficit.' Sed cur in codd. lectione haereret, iustam caussam non habuit. 63. Comma, quod vulgo post *ancilla* legitur, recte delevit Heindorf. Vix enim *ne* tertio demum loco ponitur. *ancilla togata* est liberta meretrix, quae feminae togas gerebant, matronae autem stolas et pallas. 64. Sext. Villius cum Fausta, Sullae filia et Milonis uxore, tam saepe rem habuit, ut quasi Sullae gener [quod verb. pro adultero satis acerbe positum est] dici posset. 67. De *Longareno* vid. Macrob. Sat. II, 2. *fore* pro foribus. 80. Sic ,ut edidi, locum ex codd. Bentleius aliique constituerunt. 'Neque huic matronae, quamvis niveis viridibusque lapillis ornata sit, femur magis tenerum et crus rectius est, quam tuum, o Cerinthe; quin etiam togatarum femora et crura saepe meliora sunt.' Sed inopportuna tamen est matronae et Cerinthi comparatio, cum non de Cerintho sed de puellis togatis matronae praeferendis agatur. Unde recte Fea ex plerisque codd. scripsisse videtur: *Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos (Sit licet hoc, Cerinthe, tuum) tenerum est femur* etc. i. e. 'Matronae femur, etiamsi tenerrimum sit et cum Cerinthi femore comparari possit, margaritis et smaragdis non magis tenerum red-

ditur. Quare propter cultum matronae amor non expediendus est; sin autem pulchritudinem spectas, meretrices persaepe meliora femora habent.' Hinc non video cur Bentleius hanc lectionem ineptam et sensu destitutam esse dixerit. 95. *Catia* 'adeo impudica fuit, ut in aede Veneris Theatinae ad theatrum Pompeianum adulterium cum Valerio Siculo Colono, tribuno plebis, obducto velo admiserit.' *Schol. Cruq.* Eadem propter pulchritudinem crurum elata veste usa esse dicitur. v. Acron. 121. Hunc versum interpp. ex Philodemi epigrammate quodam petitum esse monent, quod legitur in Reiskii *Anthol.* p. 111. et in Brunckii *Analectt.* II. p. 85., sed spurium atque ex hoc loco fictum esse arguitur ab Iacobsio in Wolfii *Lit. Analect.* II. p. 359. Vid. Morgenstern. *Symbol. crit. in quaedam loca Plat. et Horat.* Spec. II. p. IV. 129. *vepallida* recte probarunt Heindorf., Both., Morgenstern. libri cit. Spec. I. p. V. aliique. Fea edidit *vae pallida.* Bentl. *ne pallida.* Ad *conscia* et *haec* subaudias *ancilla*, et *uxor* ad *deprensa.* Male autem correxerunt Bentl. *doti haec* et Cuning. *doti illa prensa.* vid. Heindorf. ad h. l. —

Sat. III. 8. Groebel. in *Obss. in scriptt. Rom. classic. Spec.* VI. (Dresd. 1824. 4.) male correxit *resonat quae e chordis quatuor imae*, vel *e chordis quatuor imâ. Vox* in his significat *sonum, den Ton*, et ordo est, ut recte Heindorf. monuit, *modo summa voce, modo hac, quae ima resonat chordis.* Conf. Schirach. p. 53. 56. et 364. Idem Groebelius l. c. vs. 20. recte cum Heindorfio *haud* probavit, quod in uno Feae cod. et edit. Aldi legitur. Unus cod. *aut*, reliqui *et* exhibent. Sed *haud*, quod proprie est dubitantis neque acriter contendentis, ab omni sententiarum nexu et particula *immo* flagitatur. 21. *Maenius.* vid. ad 1, 101. Alii *Maevius* legunt, qui fuit homo avarus, nisi forte Maevium poetam maledicum (Horat. Epod. X. Weichert. de Horat. Obtrectatt. p. 12 sq.) intelligere malis. De *Novio* vid. I, 6, 121. 25. Unus cod. *praevideas*, quod a Bentl., Cuning., Rutgersio et Heins. ad Ovid. Pont. I, 7, 43. probatum recte reiecit Schirach. p. 275. Pauci libri *provideas*, unde Bothius fecit *pro videas oculis* i. e. videas pro oculis, pro lippitudine tua, ut *pro virili*, *pro sapientia tua* dicitur. Hoc ferri posset, si sermo esset de aliquo, qui vere oculis inunctis prospexisset. Groebel. lib. cit. Spec. V. cor. *proh! videas.* Nonnulli codd. *male.* Sed sana est vulgata lectio, quam iam Acron recte explicuit. 'Tu, qui in amicorum vitiis tam acute cernis, tua mala [i. e. gravissima vitia] ita videndo percenses ac si lippus esses [ut lippus oculis inunctis mala pervidere potest].' 46. *Sisyphum* pumilionem M. Antonii fuisse dicunt. *Hagna* autem meretrix fuit. 82. Vulgo Antistium Labeonem [v. Tacit. Ann.

III, 75. Sueton. Octav. 54. Dio Cass. LIV, 15. Gellius XIII, 12.] intelligunt. Wieland. scripsit *Labieno.* v. Senec. Praef. Controv. 5. 120. Sensus est: 'Cum enim omnia peccata aequalia esse dicas et, te parva similiter ac magna puniturum esse, mineris, non dubium est, quin eum, qui multo maiore poena dignus sit, ferula tantum caedas.' *Non vereor ut* affirmat, et male Heindorf. *ut* pro *ne* positum et Bothius orationem soloecam esse dicit. 130. *Alfenus Varus* olim Cremonae *sutrinam* (vel secundum unum Acronis cod. *tonstrinam*) fecerat, sed postea stipendia mereri coepit et anno V. C. 713. agris dividendis praefuit. vid. Acron. ad h. l. Donat. Vit. Virgil. 30. Serv. ad Eclog. VI, 6. et IX, 10 et 29. Voss. ad Virgil. Eclog. VI. p. 291. Alii P. Alfenum Varum iuris consultum celeberrimum intelligunt, quos refellit Heindorf. 132. Bentleius ex uno cod. *tonsor* pro *sutor* edidit. vid. supra.

Sat. IV. 11. *tollere* vulgo explicant *servare*, sed est potius *delere*, uti recte monuit Doering. lib. ad Sat. X. laud. Quae enim e libro *tolluntur*, eiiciuntur. conf. X, 51. 14. Crispinus fuit philosophus ἀρετάλογος, et poeta loquax, qui de secta Stoica versus scripserat. conf. Sat. 1, 120. Bothius post *velles* punctum posuit, ut Crispinus *garrulus* et *piger* dicatur. Sed alii propter vs. 10. haec recte ad Lucilium retulisse videntur. 21. De Fannio varia referunt Scholiastae. Ex Horatio apparet eum poetam ineptum Hermogenis convivam (Sat. I, 10, 80.) et Horatii obtrectatorem fuisse et scripta sua cum imagine ultro bibliothecis misisse. Conf. Excell. Weichert. de Horat. Obtrectt. p. 7. Vulgo Fannium Quadratum intelligunt. 25. Vulgo ex codd. *elige* scribunt. Bentleius cor. *arripe.* Sed lectio *erue* a codd. satis confirmata difficultatem eiusmodi hominem e magna turba extrahendi significare videtur. 26. *ab avaritia* ex duobus Bentleii et uno Marcilii cod. ediderunt. v. Burmann. ad Propert. II, 20, 15. p. 399. Reliqui libri in lect. *ob avaritiam* consentiunt. Praepositio *ob* autem partim finem indicat, quem factis assequi studes (ut *scelus ob titulos admittis* i. e. ut titulos tibi pares. Sat. II, 3, 212., *se demittit ob assem* Epist. I, 16. 64. etc.); partim [vel potius unice] caussam, quae nos ad facinus aliquod incitat. Sic *prave sectum stomacheris ob unguem* Epist. I, 1, 104., *parcus ob haeredis curam* ibid. 5, 6., *laudas ob amici iussa* ibid. 10, 12., *clarus ob id factum* ibid. II, 2. 32., qui postremus locus maxime huc facit, cum sensus fere idem sit, qui est in verbis *clarus hoc facto.* Eodem modo *ob avaritiam laborare* est *avaritiâ lab.*, *propterea laborare, quod avaritia hunc laborem excitat.* In mutata autem structura *aut ob avaritiam aut ambitione laborare* non est quod haereas.

Sic Ovid. Heroid. V, 15. *super stramen foenoque iacere*, et VIII, 110. *fugio sicut ab hoste virum*. Plura de hac re olim ad Ovid. Met. I, 19. disputabo. Sed in nostro loco certi quid definire non ausim, quare etiam priorem lectionem retinui. 35. Rutgers. cor. *tibi*, quod probant Heind. et Bothius. Sed *sibi* est dativus commodi. Risum excutit aliis de eo, quod ipse dixit. 41. Qui cum Bentleio ex nonnullis codd. *si qui* ediderunt, poterant hoc ex Sat. 6, 30. defendere, sed ad malum sonum provocare non debebant. Si enim *si quis* propter sibilum displicet, in *si qui* litera *i* offendit. Sin in *quis scribat* haeserunt, debebant etiam in *plus scribere* vs. 16., *merces surgente* vs. 29., *quivis stomachetur* vs. 55., *dissimilis sis* vs. 112., *plures sumus* vs. 142. haerere. Res autem in eo versatur, quod *quis*, *qua*, *quid* et *aliquis*, *aliqua*, *aliquid* substantiva sunt, adiectiva autem *qui*, *quae*, *quod* et *aliqui*, *aliquae*, *aliquod*. Ubi igitur haec verba absolute [substantivo non addito] ponuntur, proprie ubique *si quis* scribendum est, et *si qui* tum demum adhiberi potest, cum e contextu substantivum quoddam subauditur. Quin igitur et hoc loco et I, 6, 79. II, 6, 78. II, 7, 24. Epist. II, 1, 239. etc. *quis* praeferendum sit, non est dubium. Magis haerere possis in iis locis, in quibus pronom. *quis* et *aliquis* aliud substantivum additur [*aliquis sensus, si quis deus*], quod tamen appositionis loco additum esse videtur. Non autem discernere ausim, utrum scriptores Augustaei aevi non nisi *aliqui sensus*, *si qui deus*, neque *aliquis sensus*, *si quis deus* dixerint, an inter *aliquis sensus* et *aliqui sensus* simile discrimen intercedat, quod est inter *quis deus fecit?* et *qui deus fecit?* Etenim in *quis deus* quaeritur nomen [Iupiter an Apollo], in *qui deus* qualitas [bonus an malus, benignus an invisus]. 65. *Sulcius* et *Caprius* delatores acerrimi fuerunt. 73. *recitem*, propter *habeat* necessarium, multi codd. exhibent. Vulgo *recito*, quod si cum Heindorfio receperis, de consuetudine Horatii [pro *recitare soleo*] explicandum est. 87. *unus* opponitur cunctis, neque recte Fea ex nonnullis libb. *imus* scripsit, cui accedit Morgenstern. l. ad 2, 129. cit. p. 17. Bene autem Bentleius pro *avet*, quod non satis grave est, ex uno cod. *amet* praetulisse videtur. vid. Schirach. p. 26. 92. Cf. 2, 27. Petillius Capitolinus cum Capitolio praeesset, coronam Iovis Capitolini auream furatus esse dictus est; sed in iudicium vocatus a iudicibus in gratiam Augusti absolutus est. 100. Fea ex uno cod. *fucus* edidit, quod probat Morgenstern. l. c. p. V. 109. *Albi filius* et *Barrus* homines incerti sunt, sed prodigi fuisse videntur. 112. Pro *Scetani* fortasse ex nonnullis codd. *Sectani*, a sectando puellas, legendum est.

Sat. V. 5. 'Duobus demum diebus Forum Appii pervenimus,

cum alii [*altius procincti*] uno die hoc iter absolvant. Quod quidem propterea fecimus, quod iis, qui tardius procedunt, via Appia minus gravis est.' Haec postrema verba iocose addit poeta. vid. Heindorf. Plane aberravit Bothius, qui haec de proximo itinere (naechste Tagereise) intellexit et scripsit *hinc iter*. Fea edidit *nimis est gravis*, quae verba sive serio sive iocose dicta sunt, commodum sensum non habent. 32. *L. Cocceius Nerva* imperatoris Nervae avus iam a.V.C.714.Antonii et Augusti dissensionem composuerat.Appian.B.C.LXIV.p.796. *Fonteius Capito* non fuit Caius, qui a V. C. 765. Consul fuit, sed eius pater, qui 721. Consul suffectus fuit, et tribus annis ante Antonio Cleopatram in Syriam arcesserat. Plutarch. in *Anton.* et Morgenstern. Symbol. Spec. II. p. IV. 34. *Aufidius Luscus* non praetorius, sed scriba fuit, et Fundis magistratu fungens tamquam praetor se gessit. 38. *L. Licinius Varro Murena* fuit frater Terentiae, quae Maecenatis uxor erat. 50. *Coccei* scribendum erat e vulgari lege, qua substantiva in *ius* genitivum in *i* formare dicuntur. vide, quae dixi ad Ovid. Metam. XV, 728. 72. Fea cum Lambino ex uno cod. scripsit *arsit macros*; sed vulgarem ordinem recte defendunt Cuning., Both., Wolf. ad I, 1', 88., Morgenstern. Symb. I. p. VI., D' Orvill. ad Charit. p. 395. aliique.

Sat. VI. 4. *legionibus* propter codd. retinui. Sed tamen ex uno cod. *regionibus* scribendum esse videtur; nam Maecenatis maiores Lucumones sive reges Etruriae fuerunt. vid. Both. ad h. l. Aliter tamen statuit Huschk. ad Tibull. I, 1, 2. 12. *P. Valerius Laevinus* propter morum turpitudinem ultra quaesturam provehi non potuit. 13. Vulgo *fuit*; sed *fugit* ut lect. difficiliorem probat etiam Kirchner. ad Sat. II, 3, 278. 20. *Decio.* v. Cic. de divinat. I, 24, 51. De *Appio Claudio Pulchro* v. Cic. Epist. ad Fam. VIII, 14. et Brut. 77. 24. *Tillius*, a Caesare quasi Pompeianus e senatu motus, interfecto Caesare latum clavum recepit et tribunus militum factus est. 39. *Cadmus* crudelissimus illius temporis carnifex publicus fuit. vid. Eichstaedt. ad Ommeren. p. 197. et Schirach. p. 94. 40. *Novius*, homo novus, Neumann; nisi forte frater Novii foeneratoris (vs. 121.) intelligendus est. *Novius Niger* commemoratur a Sueton. Caes. 17. 53. *possim*, quod orationis nexus requirit (ich möchte wohl nicht können), ex codd. edidi. Vulgo *possum*. 85. Recte locum explicuit Bothius: 'Nec timuit, ne sibi potius quam mihimet ipsi, tali institutione male uso, vitio quis aliquando verteret, si non ultra praeconis aut coactoris conditionem adscendissem.' 117. Cum Heindorfio *echinus* pro *e chino* propter codd. auctoritatem scripsi et post *vilis* incidi, ut adsit *echini* epitheton; *guttus* enim et *patera* verbis *Campana supellex* satis describuntur.

Sat. VII. 3. vid. Schirach. p. 210. 8. *Sisenna* et *Barrus* homines dicaces fuisse videntur. 15. *vexet* ex plurimis et optimis libris scripsi. Bentleius ex paucis *verset* maluit. Eadem varietas I, 8, 19., ubi *versant* propter codd. auctoritatem praeferendum est. 20 *Bithus* et *Bacchius* gladiatores fortissimi, cum multos interemissent, tandem inter se commissi mutuis vulneribus conciderunt. 30. Plin. H. Nat. XVIII, 26. Voss. ad Virg. G. II, 403.

Sat. VIII. 7. Fea cor. *fissa*, quod recte reiecit Bothius, cum *fixa arundo* (ein aufgestekter Rohrbüschel) idoneum sensum praebeat. 11. Mallius Verna trans Tiberim ingenuis parentibus natus, quia a multis pecuniam mutuam rogabat, *Pantolabos* cognominatus est. De *Nomentano* vid. ad Sat. 1, 102. 15. Bentl. cor. *qua*, sed *quo* refer ad v. *aggere*. 25. *Sagana* fuit liberta Pomponii senatoris [*vel* foeneratoris] et habuit sororem natu minorem. Cf. Epod. V, 25. 32. Sic cum Wakef. interpunxi, qui tamen ex aliis codd. *utque* scripsit. Vulgo *servilibus modis* cum *peritura* coniungunt. 39. Quis *Iulius* fuerit incertum est; certe cum *Pediatia* [ut sit *Iulius Pediatia*] propter linguae leges coniungi nequit. — '*Pediatius* eques Romanus patrimonio consumto se prostituit et propter mollitiem ab Horatio mutato genere *Pediatia* nominatur.' — 'Aiunt *Voranum*, Q. Lutatii Catuli libertum, fuisse adeo furacem, ut nummos subreptos a nummulario in calceos demiserit, a quo cum deprehensus esset, quidam subridens, Belle, inquit, si te non ἐγχαλκεύει, h. e. verberibus tanquam aes recudat, alludens ad calceos.' 41. Vix est dubium, quin recte Bentleius *resonarint* correxerit; certe, quomodo *resonarent* ferri possit, non video. Insolita perfecti forma corruptionis ansam praebuit.

Sat. IX. 1. Sic cum Wakefield. *Silv. Crit.* IV. p. 197. interpunxi, quae ratio etiam Feae placuit. Bothius vv. *sicut meus est mos* ad *ibam*, Heindorf. et ad *ibam* et ad *meditans* retulit. 16. Multi codd. *prosequar*, quod est eorum, qui officii et honoris caussa aliquem comitantur. Sed *persequar*, quod multo gravius et homini arroganti et insolenter se offerenti convenientius est, Fea vindicavit. 22. Hamann. loc. ad I, 1, 27. cit. correxit: *si bene me noris;* sed vulgatam lect. iam Schol. vet. recte interpretatus est. 'Si sum virtutis propriae idoneus aestimator.' — *Vibius Viscus* eques duos filios senatorii ordinis habuit, quorum alter Horatii amicus et Maecenatis convictor fuit. Conf. Sat. I, 10, 83. et II, 8, 20. De *Vario*, poeta tragico, (I, 5, 40. 10, 43. Art. Poet. 55. etc.) omnia nota sunt. 25. vid. ad I, 2. 3. 44. Verba *paucorum hominum . . . est usus* recte garrulo isti tribuisse videntur Turneb. *Advers.* XV, 18., Torrent., Bentlei., Heindorf. et Bothius, quamvis ea Horatio denuo adscripserit

Manso loc. ad Od. III, 14, 11. cit. p. 294. Vix enim Horatius, ut alia mittam, Maecenatem dexterius (pfiffiger) fortuna usum esse dixisset, quippe cui *sapientius* certe dicendum erat. Friget etiam haec Maecenatis laus, siquidem ab Horatio dicitur. Neque recte Morgenst. *Symbol.* Spec. I. p. VII. cor. *Nemo deterius* [quod etiam in edit. Mediol. 1477. expressum est] et haec verba de Horatio, qui Maecenatis favore non prudenter usus sit, ab importuno illo dicta esse monet. 60. *agit* i. e. cum vehementiore corporis motu dicit. Male igitur Both. ex nonnullis codd. *ait* praetulit. 61. *Fuscus Aristius* grammaticus illius temporis celeberrimus et tragoediarum scriptor. Conf. Sat. 10, 83. Epist. I, 10, 1. Od. I, 22. 69. *Tricesima sabbata* cum Lambino, Dacier., Sanad., Hagedorn., Torrent. ad Sueton. Aug. 76. aliisque de festo Passah intelligo, quod die XV. mensis Nisan (medio Aprili) celebrabatur. Annum autem Iudaei a. d. IX. Calend. Octobr. incipiebant. Alii aliter statuunt. vid. Henr. Aug. Franck. *Commentat. de trigesimo Iudaeorum Sabbato* (Erford. 1765. 4.)

Sat. X. Priores octo versus, quae in permultis codd. et omnibus scholiis desunt, genuinos esse Iac. Fr. Heusinger. *De versibus Horatianis, quibus eques importunus Lucilii defensor facete reprehenditur, caussa parum manifesta ab Horatio abiudicatis* (Wolfenbutt. 1759. 4.) et Fr. Guil. Doering. *De Horatii octo versuum integritate praeter rem in suspicionem vocata* (Gothae 1822. 4.) probare studuerunt. Priorem obiter refutavit Heindorfius, posteriorem Eichstaedtius singulari libello *De Horat. Sat. I, X. exordio* Ienae 1822. 4. edito. Eos certe cum consilio et stylo huius satirae non convenire, Heindorfius recte docuisse videtur. Male igitur Io. Val. Franckius eos post vs. 51. interponi iussit. Heindorf. et Bothius in his exordium alius satirae ab Horatio non absolutae agnoscunt. Conf. Cel. Weichert. *De Titio Septimio poeta comment.* (Grimae 1824. 4.) p. 2. Morgenstern. autem *Symbol.* Spec. II. p. V. eos ab Horatio primum initio huius satirae positos sed secundis curis remotos esse putat. De *Catone Valerio* Grammatico vid. Sueton. *de Grammat. illustr.* c. 11. — 2. Perperam Doeringius *ineptus* pro *inepte est* correxit. 'Inepto modo Lucilio favet.' 6. De *Laberio* vid. Macrob. Saturn. II, 7. Sueton. Caes. 39. etc. 18. *simius iste* M. Demetrius, modulator, esse dicitur, qui vss. 79. et 90. commemoratur. v. Weichert. de Obtrectt. p. 6. 22. *Pitholeon* sive *Pitholaus* Rhodius fuit epigrammatographus. Sueton. Caes. 75. Macrob. Saturn. II, 2. Weichert. loc. ad vs. 36. cit. p. 4. 26. *Petilli.* v. ad Sat. 4, 92. 28. *Pedius Poplicola* et *Messala Corvinus* [Conf. Od. III, 21, 7. Tibull. IV, 1.] oratores insignes verba Graeca diligenter evi-

tarunt. Quinctilian. X, 1. 'Quaero ex te, utrum in versibus tantum, an etiam in caussarum actionibus, in quibus maximi oratores *Latine* loquuntur, tu patriae patrisque immemor [*oblitus*] Graeca Latinis immiscere malis?' Noli igitur cum Bentleio *oblitos* scribere, quod ab Heindorfio et Bothio probatum recte reiecit Manso loc. ad Od. III, 14. cit. p. 295., qui tamen non recte post *facias* interrogandi signum posuit. Apparet etiam *Latine* legendum esse, quamquam permulti codd. *Latini* exhibent, quod ad *patris* relatum maxime friget. *Canusii* Apuliae urbe sermone ex Graecis et Latinis mixto utebantur. 36. M. Furius Bibaculus Cremonensis, poeta non satis concinnus et homo mordax (Tacit. Ann. IV, 34.) inter alia carmen epicum de pugna Achillis et Memnonis et πραγματείαν Belli Gallici scripserat, in qua versus ab Horat. Sat. II, 5, 41. adductus legebatur, unde nunc *turgidus Alpinus* dicitur. Docte de eo exposuit Weichertus optimus in *Comment. de Turgido Alpino sive Marco Furio Bibaculo poeta Cremonensi.* Grimae 1822. 4. 38. *Tarpa.* v. ad Art. Poet. 387. 46. *Hoc* sc. poesis satirica. 61. Memini Spohnium meum de hoc loco sic fere disputasse: '*Cassius* Parmae Etruriae urbe natus est, unde *Etruscus* et Epist. I, 4, 3. *Parmensis* dicitur. Parma enim, colonia Romanorum in agrum Etruscum missorum, eodem iure, quo Bononia, ad Etruriam pertinebat. Fuit ille poeta multorum carminum, quae tamen nullius pretii erant. Errant enim, qui Cassium ab Horatio Epist. I, 4, 3. laudari putant. Ibi enim Horatius nihil dicit nisi: Scribisne tu opus quoddam, quod vastitate sua etiam vasta Cassii opuscula superet? Idem Cassius in Bruti et Cassii castris tribunus militum fuerat et postea primum ad Sext. Pompeium deinde ad Antonium se contulerat. Post pugnam Actiacam Athenas fugit, ubi Octaviani iussu interfectus est. Quod quidem Horatius respiciens (scripta enim est haec satira a. V. C. 723. mense Octobri) et de multitudine scriptorum iocans dicit: Hoc ipso tempore fama fert, Cassium interfectum suis libris in rogum exstructis ambustum (i. e. combustum, v. Cic. pro Mil. 32. et Heindorf. ad h. l.) esse.' Conf. Schirach. p. 45. 66. Bothius h. v. recte cum Heindorfio interpretatus esse videtur: 'Do, Lucilium esse limatiorem, quam facile sit aliquis auctor carminis rudis et Graecis intacti.' Sed vs. 66. de Ennio intelligit Manso l. c. p. 297. 68. *delatus* i. e. si non suo sed hoc aevo vixisset. Alii libb. *dilatus* i. si usque ad nostrum aevum vixisset, quod absonum est. 77. *Arbuscula* mima celeberrima et meretrix fuit. Cic. ad Attic. IV, 15. 78. *Pantilius* s. *Pantillius* (ὁ πᾶν τίλλων) homo ceteroquin ignotus est, nisi quod vilis poeta fuisse dicitur. v. Weichert. de Obtrectt. p. 5. 80. v. ad

Sat. 4, 21. et 2, 3. 82. De *Plotio Tucca* et *Tito Valgio Rufo* poeta epico et elegiaco (Od. II, 9. Intpp. ad Tibull. IV, I, 180.) omnia nota. *Octavius* historicus fuisse videtur. v. Virgil. Catalect. 14. De *Fusco* et *Viscis* vid. ad Sat. 9, 22. et 61.

ANNOTATIONES
AD SATIRARUM LIBRUM SECUNDUM.

Sat. I. De C. Trebatio Testa iurisconsulto celeberrimo vid. Cic. ad Famil. VII, 5. Ernesti in Clav. Cic. etc. 15. *describat*, quod est dubitantis, codd. confirmant. Bentleius tamen e multis libb. *describit* praetulit. Eadem varietas et ratio vs. 20. deprehenditur. 22. v. Sat. I, 8, 11. 24. *Milonius* illorum temporum scurra, qui cum ebrius saltasset, Romanorum mores violaverat. Cic. pro Mur. 6. 29. Censu et natalibus Lucilius melior fuit, quam Horatius et Trebatius. 47. *Cervius*, Ascanii libertus, calumniator, accusavit Cn. Calvinum lege de sicariis. Cic. Verr. V, 44. Alii legunt *Servius*, de quo v. Cic. ad Fam. VIII, 12. et ad Q. fratrem II, 13. 49. vid. ad Epod. V. Conf. Sat. II, 2, 67. *C. Marcius Furius* fuit iudex corruptissimus, qui accepta pecunia reos absolvere solebat. 53. *Scaeva*, homo luxuriosus, matrem, quia nimis diu viveret, veneno necavit. 54. Miro modo Bothius post *mirum* incidit et coniunxit *nil mirum sceleris* [i. e. nil miri sceleris] *faciet*. Sed recte Wielandus: 'ein Wunder iust wie das, dass dir der Wolf nicht mit dem Hufe nachschlägt.' vid. Heindorf. 59. *luserit* ex tribus codd. praetulit Fea, probantibus Bothio et Morgenst. Spec. II. p. 9. coll. Serm. II, 8, 62. Od. II, 1, 3. III, 29, 50. Vulgo *iusserit*. 61. *amicus* sc. tibi. *frigore* sc. amicitiae suae. v. Pers. I, 108. 68. *Lupo* v. Cic. de N. D. I, 23. 84. Negligentia mea in textu remansit *laudatur*, quod idoneo sensu destitutum cum Wielandio, Haberfeldio, Heindorf., Both. et Morgenstern. l. c. in *laudatus* mutandum est.

Sat. II. 10. Hic locus per *ἀνακολουθίαν* explicandus est, cuius sensus est: 'Venatione vel equitatione lassus sis, vel etiam, si Graecorum studia Romanorum militiae praefers et vel pila vel disco te exercere mavis, disco te fatiges: cum labor, quicunque fuerit, fastidia extuderit' etc. v. Heindorf. et Kirchner. *extuderit* i. e. vi quadam fastidia illa penitus infixa excusserit. Argutatur Bentleius, monens, *extundere* non esse excutere ut eiicias et expellas, sed ut invenias et obtineas; cui tamen obtemperavit Morgenstern. Spec. I. p. VIII. et cum illo ex uno cod. *expulerit* recipi iussit. Sed vid. Heindorf. et Schirach. p. 126. 16. Kirchnerus post *atrum* comma posuit et hanc voc. cum *hiemat*

coniunxit. Sed non video, cur mare hiemans, χειμαζόμενον, non recte *atrum* dicatur. 29. In hoc versu multum se torserunt intpp., in quo simplicissima est Bothii ratio: *Carne tamen, quamvis distat, nihil hac magis illa, Imparibus formis deceptum te patet.* i. e. 'Quamvis distat gallinae caro a pavonis, tamen nihil (non) hac (pavonis) magis illa (gallinae, sed) imparibus formis deceptum te esse patet.' Illud tantum huic sententiae obstat, quod poeta, discrimen inter pavonis et gallinae carnem esse, negat. Sensus autem est: 'Non vesceris pluma pavonis, neque cocto idem honor adest, et tamen, quamvis illa avis (pavo) carne sua nihil magis hac (gallina) distat, imparibus formis, ut patet, deciperis.' *nihil magis* simpliciter pro *nullo modo*, *neutiquam* dictum esse videtur, et *illa* ad propius, *haec* ad remotius refertur. vid. vs. 36. Ruhnken. ad Rutil. Lup. p. 216. Gronov. Obss. III, 16. Duker. ad Flor. IV, 2, 48. Heusing. ad Cic. Offic. I, 3, 5. Bremi ad Nepot. VIII, 1, 3. Philolog. Blaetter Fasc. II. p. 132. etc. Confer, quae ad Epist. I, 17, 19. notata sunt. 38. Bentleius hunc versum spurium esse voluit et Heindorfius certe *rari* scribendum esse monuit. Utrumque recte improbavit Kirchner. Concludit enim hic versus sententiam gulonumque perversitatem indicat. 'Laudas magnos mullos et odisti proceros lupos, quia hos natura magnos fecit, illos parvos; vulgaria enim stomachus, qui raro ieiunus est, contemnit.' 46. De *Gallonio* v. Cic. de Fin. II, 8. et pro Quinct. 30. 50. *praetorius*, qui praetura excidit, ein Praetor in Hoffnung, 'Asinius Sempronius Rufus instituisse creditur, ut ciconiarum pulli manducarentur; quare cum in praetura petenda repulsam tulisset, tale epigramma meruit:

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis,
Suffragiorum puncta non tulit septem;
Ciconiarum populus ultus est mortem.' *Schol.*

84. Bentleius cor. *ubive*, quoniam post *seu*, *seu* tertium locum particula *ve* obtineat; quam sententiam recte refutavit Kirchner, qui tamen in notione particulae *sive* definienda aberrat. v. Zumptii Gr. Lat. p. 276. ed. recent. 99. Plurimi codd. *aes*, quod librariorum est. 124. *Ita* est precantis et voventis, ut in illo: *ita me dii ament.* v. Kirchner. 129. *proprie* [i. e. privatim, peculiariter,] ex codd. scripsit Fea, quod probat Morgenstern. Spec. II. p. X. Vulgo *propriae* i. telluris, quae propria sit, herum natura statuit neminem. 134. *cedet* propter codd. auctoritatem cum Kirchnero scripsi. Eodem modo in lectione *dictus erat* optimi libri consentiunt, et ad *proprius* voc. *est* facile subintelligitur. Kirchnerus cum aliis edidit: *dictus, erit nulli proprius.* Conf. Huschk. ad Tibull. I, 1, 19.

Sat. III. 1. Bentleius ex aliquot codd. scripsit: *Si raro scribes, ut . . . . . canas: quid fiet?*, quod, ut nimis languidum, recte reiecit Heindorf. Neque rectius Bothius ex aliis mss.: *Sic raro scribes* i. e. *scribere vis* metri caussa edidit. Damasippus enim Horatium non propterea vituperat, quod raro scripturus sit, sed quod hoc ipso tempore raro et scripserit et scribat. vid. vs. 6. 9. 11. sqq. Recte igitur plurimi et optimi codd. *scribis*, de cuius ultima syllaba producta non est quod dubites, cum ab arsi satis excusationis habeat. vid. Sat. I, 4, 82. 5, 90. II, 1, 82. 2, 47. Conf. Cel. Weichert. Epist. crit. p. 73. Schneider. Gramm. Lat. I. p. 745 sqq. Plerumque quidem haec productio in quarto hexametri pede (v. Hermann. Elem. Doctr. metr. p. 40.), interdum tamen etiam in reliquis occurrit. 4. Bentlei. ex quatuor codd. *at ipsis.* Sed nullus est obiectioni locus. Neque placet eius distinctio: *huc fugisti sobrius. ergo* etc., qua locus vehementer languet. v. Heindorf. Male autem Kirchner. *Saturnalia* de conviviis et commessationibus aestivis intellexit, quia Horatius vix hiemis tempore in Sabinum suum se contulerit. Sed vid. vs. 10. quem Schol. Cruquii recte interpretatus est. Illud ipsum miratur Damasippus, quod hieme poeta rure lateat. 7. *Arguit eorum stultitiam, qui cum sententiarum aut verborum inopia urgentur, in parietes quasi minus commodas irascuntur.* Schol. Cruq. Conf. Pers. I, 106. De versibus parieti inscriptis male cogitant Schol. Acr. et Kirchner. 19. *Ianum medium* de media Iani cuiusdam parte intelligunt. Sed plures transitiones perviae (Iani) ad forum ducebant, quorum unus *Ianus Medius* (der mittelste Durchgang) vocabatur, in quo toto (vid. Epist. I, 1, 54.) foeneratores mensas suas habebant. conf. Schirach. p. 141. 25. *Vulgo cognominabar Mercurius.* Schol. Cruq. Noli igitur ex Gryphii edit. cum Sanadono, Valarto, Wakef. ad Virg. G. III, 147. et Haberfeldio *Mercuriali* scribere. 27. Verba: *Atqui Evomit . . . . . . et medicum urget,* quae vulgo Damasippo tribuuntur, cum Morgenstern. de Sat. et Epist. Horat. discrimine p. 57. et Symbol. crit. Sp. II. p. XII. Horatio adscripsi. Damasippus enim, ut, unde Horatium nosset, explicaret, se, Stoica philosophia impulsum, aliena curare dixit. Iam vero hic homo, qui sapienti barba sua nisi ad perfectam certe ad conspicuam sapientiam pervenisse sibi videbatur, hoc aliena curandi negotium *morbum* propterea appellare non potuit, quod a Stoica philosophia id repetierat. Quomodo enim et *se* et *Stoicos* cum lethargico pugnis alios petente comparare poterat? Egregie autem haec verba Horatio conveniunt, qui ad id alludens, quod Damasippus *insanus* (vs. 40. 48.) appellatus est, eum non tam ab omni

morbo sanatum esse dicit (qui sensus verbis: *Novi . . . te illius*, inesset), quam potius morbi ratione mutata eundem, qui antea emacitate laboraverit, nunc mordacitate urgeri suspicatur. Iocose igitur haec ex Damasippo quaerit, et statim responsionis loco subiungit: *Dum ne quid simile* etc. 33. *Stertinius* philosophus ducentos et viginti libros de philosophia Stoica scripsit. 61. Iliona Priami filia et Polymestoris uxor simul Polydorum fratrem et Deiphilum filium educavit. v. Heyn. Excurs. XXIV. ad Virg. Aen. I. Sed ne frater insidias experiretur, eum Deiphili, Deiphilum autem Polydori nomine vocavit. Hinc factum est, ut Polymestor, cum Troia diruta Polydorum trucidare vellet, filium suum interficeret eiusque corpus in mare proiiceret. De hac re Pacuvius fabulam *Ilionam* composuit, in qua Deiphili umbra matri dormienti apparebat, eamque verbis: *Mater te compello* vocans, ut corpus suum sepeliret, rogabat. vid. Cic. Academ. II, 27. Tuscul. I, 44. Hygin. 109. Quae fabula cum aliquando in scena ageretur, Fufius, qui matris personam susceperat, revera tanto sopore obdormiverat, ut Catieni Deiphilum agentis compellationem non audiret. conf. Schirach. p. 110. Ceterum *Ilionam edormire* eodem modo, quo supra I, 5, 63. *Cyclopa saltare*, dictum est, unde non opus est, ut cum Lennepio Animadvv. ad Coluth. II. cap. 11. p. 123. *Cum Iliona edormit* scribatur. 63. 'Docebo, cunctum vulgus insanire errorem similem huic errori.' 69. *Decem a Nerio* i. e. decem tabulas, quales Nerius scribere solet. 'Scribendas cura, o creditor, tabulas decem, quales a Nerio, centum, quales a Cicuta scribi solent — tamen falleris.' *Gesner*. Vid. Schirach. p. 338. Heind. et Both. *Nerius et* [*Perillius*] *Cicuta foeneratores fuere callidissimi.* Schol. Cruq. 72. *malis alienis* i. e. 'non suis, sed animalis, cuius ille, dum nexus a te rapitur, derepente figuram induit. Sequitur enim *Fiet aper*, *modo avis* etc.' Lennep. ad Sabin. Heroid. I, 85. 89. Quae signo ¶ distinxi, Stertinius sibi ipse aut Damasippus ei obiecit. In his omnibus enim usque ad vs. 295. Stertinii orationem Damasippus refert. De *Q. Arrio* vid. Cic. in Vatin. c. 12. et Ernesti in Clav. Cic. 123. Süvern in prolusione Elbingae 1807. edita correxit: *Ne tibi desit!*, quod recte improbat Morgenst. Symb. crit. Spec. II. p. XV. 129. *tuos*, quod codd. optimi et plurimi tuentur, nolim propter literarum s concursum cum Bentleio in *tuo* mutare. Sensus est: 'Insanum te esse dicunt, si populum caedas, vel etiam servos tuos, in quos tamen, cum tui et tuo aere parati sint, plurimum iuris habes.' Eodem iure tuearis *servosque* (vid. ad vs. 157.), quod fortasse per ἓν διὰ δυοῖν *populum tuum servilem*, *familiam tuam* interpretari possis. Male autem alii

interpp. propter verba *quos aere pararis* de variis servorum generibus et vario modo acquisitis cogitarunt. Neque melius Kirchner. suasit: *servosve fuges.* 157. Plurimi libri *pereamque*, multi *pereamve*, pauci *pereamne.* Postremum soloecum est. Sententia autem Opimii haec est: Aut interna caussa (*morbo*) aut externa (sive *furtum* sive *rapina* est) pereundum est, et nihil refert qua peream. Iam vero poterant utique *furta* et *rapinae*, quatenus diversae erant, particula *ve* disiungi, poterant etiam, quatenus coniuncta *morbo* opponuntur, particula *que* copulari. Conf. Hand. ad Stat. Tom. I. p. 281. Nihil enim refert, quod alterum ad medicum alterum ad haeredem pertinere dicitur. Eodem modo in vernaculo sermone: *Was ist es für ein Unterschied, ob ich durch Krankheit, ob durch Diebstahl und Raub* — vel: *ob ich durch Krankheit, ob durch Diebstahl oder Raub zu Grunde gehe.* Saepe autem in eiusmodi locis turbas moverunt viri docti, in quibus nihil refert, utrum voc. *que* sententias coniunxeris, an part. *ve* disiunxeris. In his igitur codices audiendi sunt, et temerariam rationem sequuntur, qui haec pro lubitu corrigunt. 161. *Craterus* medicus praestantissimus. Cic. ad Attic. XII, 14. 163. Verba *Quod latus . . . acuto* caussam continent, cur medicus [aut aeger ipse] negat, illum hominem non aegrum esse. Iam vero poterat haec caussa a medico addi, poterat etiam omitti et a Stertinio suppleri. Prius si statueris, *tententur*, posterius si sumseris, *tentantur* scribendum est. Utrumque enim in codd. legitur. Vid. Wagner. Comment. de coniuncti modi apud Latinos natura usuque (Marburg. 1817. 4.) p. 28. Gernhard. ad Cicer. de Offic. I, 26, 90. Eadem ratio est Sat. I, 4, 4. I, 6, 3. 48. Ovid. Met. XIII, 487. etc. 164. Mutavi interpunctionem, ut sensus: 'Potest fieri, ut aliquis, quia non periurus neque sordidus est, aequis Laribus porcum immolare possit, idem tamen propter ambitionem et audaciam suam Anticyram navigare debeat.' Vulgo enim post *Laribus* puncto, et post *audax* nisi eodem signo, certe maiore interpunctione distinguunt. 183. Fea contra metrum ex plurimis codd. edidit *aut aeneus*. Sed *aeneus* nunquam tribus syllabis veteres dixerunt. vid. quae ad Ovid. Metam. in indic. s. h. v. [edit. Gierig.] notavi. 187. Cur Wielandius et Haberfeldus in his verbis Stertinii et Agamemnonis dialogum esse voluerint, caussam non video. Immo Stertinius, novo exemplo rem demonstraturus, *Agamemnonem* et *militem* eodem modo, quo supra Opimium et medicum, loquentes inducit. 191. Plurimi codd. *reducere*, quod per se quidem recte dicitur, sed a metro respuitur. Videntur enim aureae aetatis poetae praepositionem *re* tum demum produxisse, cum in arsi collocata et cum verbo composita esset, cuius primitiva forma a consona inciperet et

duas priores syllabas correptas haberet. Hinc non solum fere ubique *rĕtŭlĭt*, *rĕpĕrĭt*, *rĕpŭlĭt*, *rĕtŭdĭt*, sed etiam *rĕcĭdĭt*, *rĕcĭdăt*, *rĕcŭbăt*, *rĕpărăt* etc. recte dicuntur, vix autem *rĕpello*, *rĕdūco*, *rĕsīsto* certis exemplis [nisi haec ex Plauto, Lucretio, Terentio et recentissimis poetis petiveris] probare possis. *Deducere* autem eodem modo dictum est, quo ex Asia in Graeciam proficiscentes *καταβαίνειν* dicebantur. 201. Bentlei. et Heindorf. distinguunt: *Quorsum insanus quid enim Aiax fecit?*, quod Latinum non est. Idem valet de Kirchneri ratione: *Quorsum insanus quid e. A. fecit, cum st. f. pecus?* Recte tamen viderunt, voc. *insanus* necessario ad Aiacem pertinere. Id enim agit miles, ut demonstret, *insanum* [quem dixit Agamemnon] non tanta perpetrasse facinora, quanta Agamemnon, qui sibi sanus videatur, fecerit. Male igitur Bothius cum Acrone scripsit: *Quorsum insanus?* sc. tibi videor. Quod si retinere velis, certe haec verba militi tribuenda sunt, ut sensus sit: Cur [qua ratione] insanus ille abs te dicitur? Sed recte locum percepit Schol. Cruquii. Agamemnon enim, qui militis mentem nondum satis percepit, quaerere vult: *Quorsum haec dicta sunt?* Sed interrumpit eius orationem miles et statim pergit: *Insanus quid* etc. Eodem modo in sequentibus militis orationem ab Agamemnone interrumpi puto. 208. Recte Heindorf: 'Qui tumultu (animi et cupididatum) alias (diversas) veri scelerisque species permixtas capiet, commotus (insanus) habebitur.' 230. Non opus est ex paucis codd. scribere: *Qui cum venere* etc. Vivide enim et quasi *δραματικῶς* haec omnia narrat Stertinius, unde etiam vs. 233. pathetice subiungit: *Accipe* etc. 239. Conf. Plin. Hist. Nat. IX, 59. Valer. Max. IX, 2. 254. *Polemo.* vid. Lucian. Bis Accus. c. 17. Valer. Max. VI, 9. 310. *Turbo gladiator fuit parvo corpore, sed animosus pugna.* Schol. Porphyr. 317. Receptam lectionem post Cruquium et Bentleium probarunt Heindorf., Bothius et Morgenstern. Symbol. Crit. Spec. II. p. XVI. Fea edidit: *num tandem, se efflans, sic magna fuisset.* Haeserunt autem viri docti in verbo *fuisset*, pro quo Harius in Epist. Crit. p. 23., scripsit: *magna fuit? Tum.* Vir doctus apud Morgenst.: *fuit? at.* Morgenst.: *fuit? et.* Sed nihil mutandum. *num* in interrogatione obliqua adhiberi bene docuit Morgenstern., et praesens tempus in eiusmodi narratiunculis haud raro *ἀοριστικῶς* et perfecti loco ponitur, ita ut recte et imperfectum et plusquamperfectum subiungi possit. vid. Epist. I, 7, 68. Simili modo vs. 278. aberrat Kirchner., pro *fuit* scribens *furit*, quoniam *praecipitat* et *fuit* non sic coniungi potuerint.

Sat. IV. De *Catio* vid. Manso in Vermischt. Abhandl. u. Aufsaetzen p. 284. sqq., qui Caium Matium equitem intelligit.

Maecenatem sub hoc nomine latere suspicatur Heindorf. 13. *alma* correxit Bentleius; sed *alba*, in quo codd. consentiunt, non male de maiore albumine Fea interpretatus esse videtur, quod oppositus *vitellus* omnino comprobat. 61. *immorsus* stomachus, i. e. vellicatus, excitatus, eodem modo, quo vs. 59. *acer* dicitur. 'Stomachus vino acer redditus et ideo immorsus flagitat refici perna et hillis.' Heindorfius tamen coniungit *immorsus perna et hillis*, quod huic loco non convenit. Bentleius, ex paucis libris *in morsus* sine idoneo sensu scripsit. Bothius correxit *immersus*. Si quid mutandum est, malim *immorsis* i. e. stomachus flagitat refici perna et hillis non mansis, sed quas integras et rudes devoraveris.

Sat. V. 22. Schrader. Emendatt. p. 72. correxit *struam*, quod placet Ruhnkenio in Praefat. ad Schelleri Lexic. Lat. Belg. p. XIV. Sed multo elegantius est *ruam* i. e. eruam (quod nonnulli codd. ex glossa tuentur), operose conquiram. Vid. Morgenstern. Symbol. crit. II. p. XVIII. 36. Plerique libri *quassa*, quod multis defendit Fea. Sed *cassa nux* ex proverbiali locutione recte dicitur, *quassam* autem quomodo rite explices non habes. 39. Sunt haec verba Furii Bibaculi, de quo vid. ad I, 10, 36. 60. Retinui vulgarem hanc lectionem, qua acerbe divinatio irridetur. Bentleius tamen in uno cod. *mihi donat* in alio *donavit* invenit, unde Haberfeldus correxit: *Quidquid dicam aut erit, aut non Divinare mihi magnus donavit Apollo*, quae lectio ab Heindorfio et Vossio probata utique Tiresiae, qui statim rem eventu probatam subiungit, convenientior esse videtur. Bothius coniecit: *aut non Divinare etiam magnus mihi donat Apollo*. 103. Multum in hoc loco se exercuerunt interpretes, qui si sanus est, sic explicandus esse videtur: 'Postquam heres scriptus es, sparge subinde haec verba *Ergo nunc* etc. et, si potes, lacrimas funde; si non potes et vultus gaudia prodit, licet eum celare i. e. vel avertere vel velare.' Quod si cui durum esse videtur, restat ut cum Barthio ex cod. antiquissimo legatur: *est gaudia prudentum vultu celare*. vid. Fischer. libr. ad II. od. 2. citato p. X. Ex priore ratione fortasse melius etiam scribi possit: *illacrimare Gaudia prodentem vultum est celare*. In cod. Altorf. enim *est* post *prodentem* legitur et in multis libris plane deest.

Sat. VI, 16. Hic versus neque cum Gesnero parenthesi includendus neque cum Haberfeldo post vs. 19. collocandus est. Sensus enim est: 'Simulac me in Sabinum meum contulero, nihil prius satiris et humili hoc carmine celebrabo, quam rus, quod modo dixi. Neque me ibi, ut Romae, ambitio et cum autumno auster (derSirocco) impedient, quo minus carmina pangere possim. Rus

igitur argumentum, Ianus autem principium carminis erit.' 24. Verba *Eia . . . urge* non sunt Iani, uti Bothius opinatur, sed Horatii, qui sibi haec tanquam ex persona hominis accusati obiicit. 48. Bentleii interpunctionem recte tuiti sunt Heindorf. et Bothius. Fea tamen edidit: *Invidiae: noster ludos* etc., quod cum Turnebo Advers. VI, 7. probat Morgenstern. Symbol. crit. II, p. XIX., qui etiam *spectaverit* et *luserit* praefert. 109. Bentleius ex duobus codd. *praelibans* edidit. Sed *praelambens* non solum codd. auctoritate defenditur, sed etiam mari verniliter se gerenti magis conveniens est.

Sat. VII. 13. Vulgo ex multis codd. *doctor* scribunt, cum Schol. Cruq. notaverit: *Dicitur Priscus oratoriam docuisse.* Sed nemo Romanorum docendi caussa Athenas se contulit. Praeterea *doctus* i. e. sapiens, philosophus melius et aptius *moecho* opponitur. 30. Neque *usque* scribendum, neque *usquam* pro semper accipiendum est. *usquam* est irgendwohin, ad ullam coenam. Tu ita te geris, ac si ad ullam unquam coenam invitus (*vinctus*) eas. 82. *lignum, νευρόσπαστον, Marionette.* v. Apulei. de Mundo p. 125. Plato de Legg. I. p. 644. E. Male Douza, Marcilius, Bentlei. et Sanadonus correxerunt *signum.* v. Burmann. ad Anth. Lat. Tom. II. p. 487. 113. *et erras* edidit Fea. Sed vid. Morgenstern. l. c. II. p. XIX.

Sat. VIII. 1. Scripsi cum Torrentio et Bentleio *Ut Nasidieni* etc. ,ut *Nasidieni διὰ συναιρέσεως* duarum vocalium, ut scribit Schol. Cruq. ad II, 3, 245., *Nasidjeni* legatur, de qua re multum disputarunt Lambin. ad I, 7, 30., Bentleius, Heindorf. et Both. ad h. l., Gronov. ad Senec. Thyest. 233. Both. ad Plaut. Amph. prol. 74. et alii. Fea edidit: *Nasidieni qui*, qua lectione omnem numerum pessum dedit. Non autem refrager scribenti: *Qui Nasidieni*, cum voc. *ut* utique ex glossa orta esse videatur. 82. *dantur* propter codd. exhibui, quamquam etiam *dentur* optime ferri potest. vide, quae monui ad Ovid. Metam. XV, 113. ed. Gierig. 88. *albae* cum Bentleio et Heindorfio scripsi. vid. Conr. Schneider. Grammat. Lat. Vol. II. p. 7. 90. *adusto* non *asso* explicandum sed proprie accipiendum esse, recte monuerunt Heindf. et Morgenst. II. p. V. 95. Male Bentlei. dubitans an *afflare* cum dativo iungi possit, cor. *veluti si* v. Schirach. s. h. v. p. 12.

ANNOTATIONES
AD HORATII EPISTOLARUM LIBRUM PRIMUM.

Epist. I. 14. Non unam tantum disciplinam sequor. v. Schi-

rach. p. 197. 16. Editt. vett. *versor*, quod propter praecedens *agilis* probat Handius ad *Gronovii Diatr. Stat.* T. I. p. 432. 21. Male Bentlei. ex uno cod. *Lenta* scripsit. *Longa* cum vi repetitur. v. Fea et Obbarius. 25. Hunc versum spurium esse censet Hand. l. c. p. 411. Caussas tamen non addit, et bene contra eum disputavit Obbarius. 44. Vulgo post *labore* punctum legitur; sed vss. 42—46. duplicem *πρότασιν* et vss. 47. 48. *ἀπόδοσιν* continent. 56. Si hic versus, ex Sat. I, 6, 74. repetitus, genuinus est, certe vs. 55. cum Marklando *senesque et* legendum est; cum vv. *Laevo . . . . lacerto* nihil nisi periphrasin puerorum contineant. Dubito autem, rectene Gesner. et Fea monuerint, Horatium hoc versu satirice uti, ut indicet, senes etiam tota die puerili illa exercitatione computandi numeros atque aera suarum rationum tractandi occupatos esse. 57. Nexus est: ' Cives ordinem et locum ex pecunia, pueri in ludo ex meritis et recte factis constituunt. Recte quidem hi, et haec sit immutabilis lex (*murus aheneus*), nil conscire etc.' In multis codd. autem vs. 58. ante vers. 57. sic legitur: *Si quadringentis s. s. m. desint;* sed alterum ordinem et lect. *sed . . . . desunt* ex optimis codd., nexu sententiarum flagitante, recte reposuit Bentleius. v. Obbarius. 62. De *lege Roscia* v. Cic. p. Mur. 19. Phil. II, 18. Liv. Epit. 99. 67. *Pupius* tragoediographus ita affectus spectantium movit, ut eos flere compelleret. 71. Non opus est, ut cum Bauero *ferar* pro *fruar* (vid. Schirach. p. 144.) aut seq. versu cum Bothio *aut fugiam* legatur. 91. *Ride* sc. pauperem, qui divitem imitatur. Ride hoc, quod statim describitur. Hinc non recte Bentleius cor. *viden ut*, quod Bothius probat. Neque *ride* necessario ad Maecenatem referendum sed in universum dictum est.

Epist. II. 1. Duo Lollii fratres fuerunt, quorum alter infra epist. 18, 63. commemoratur. 7. *Barbariae* i. Phrygiae. vide, quae dixi ad Ovid. Metam. XIV, 574. 25. *Stultus* Ulixes fuisset agendi ratione, *excors* autem, siquidem canis vel sus factus et humana natura privatus esset. Hinc neque de tautologia cogitandum neque *excors* in *exsors* mutandum est. 27. Recte Schirach. p. 246. 'Nos numerum tantum explemus, nihil memorabile gerentes et otiose viventes.' 31. *cessatum* i. ducere curam, ut cesset. *cessatum* est supinum, neque *cessatam*, *cessantem* vel *certatim* corrigendum est. v. Gesner., Both. et Schirach. p. 53. et 395. 52. Gronov. cor. *tomenta*. Sed v. Burmann. ad Anthol. Lat. Tom. II. p. 485. et Hand. ad Gronov. *Diatr. Stat.* T. I. p. 160.

Epist. III. Vide de hac epist. Cel. Weicherti *Comment. de Titio Septimio poeta* (Grimae 1824. 4.), unde haec transcribo:

Iulius Florus fuit Horatii amicus, iuris peritus, orator et poeta. Ex Ennio, Lucilio et Varrone praestantiores Satiras elegit easque emendavit, fortasse etiam ἐρωτικὰ scripsit. Claudium Tiberium Neronem a. V. C. 734. in Orientem comitatus est, sed postea in Galliam secessit et 774. Galliarum rebellionem excitavit. *Titius Septimius* idem est, quem Horatius epist. IX. Tiberio commendat et cui inscripta est Od. II, 6. Fuisse videtur filius M. Titii, qui a. 723. consul fuit. Scripsit tragoedias et poemata lyrica, quae tamen ab Horatio propter nimiam sublimitatem vituperantur. *Celsus*, poeta plagiarius, non esse videtur Celsus Albinovanus, Tiberii scriba et comes, ad quem epist. VIII. scripta est. *Munatius* fuit haud dubie filius L. Munatii Planci, qui, M. Titii avunculus, et a. 712. consul, apud Augustum multum gratia et auctoritate valebat. 4. Lectionem *turres*, pro qua Bentleius aliique *terras* scripserunt, egregie comprobavit [coll. Strabo XIII, 22. Tom. V. p. 298. Tz.] Weichertus l. c. p. 8., quamquam olim in Epist. Crit. p. 47. *terras* maluerat.

Epist. IV. De huius epistolae consilio v. Spohnius meus *de A. Tibulli vita et carminibus* P. I. c. 5. p. 97. Scripta est a. 728., cum Tibullus rure latens Deliae amorem deploraret. Non ita multum ante Od. I, 33. facta est. Ibi magis iocose, hic autem gravius eum admonet, *ne doleat plus nimio memor immitis Glycerae* (der unholden Huldinn). 3. vid. ad I, 10, 61.

Epist. V. 4. *T. Statilius Taurus* a. 728. iterum consul fuit. Iocose autem Horatius dicit: 'Bibes vinum non ita vetus neque praestans; (conf. Od. I, 20.) si melius habes, affer, si non, veni; certe te exspecto.' Inde apparet, non recte Feam ex uno cod. vs. 6. post septimum collocasse. 9. *Moschus*, Pergamenus rhetor, illo tempore veneficii reus fuit, eiusque caussam egerunt Torquatus et Asinius Pollio. 26. De *Butra* et *Septicio* nihil constat. Idem valet de *Sabino*, quem Aul. Sabinum, Ovidii amicum et heroidum scriptorem, esse non recte nonnulli opinati sunt. Alii legunt *Septimiumque* (vid. ad epist. III.), quod cum Bentl. et Both. propter codd. recte reiecit Weichertus l. c. p. 6. 27. *umbris*. v. Sat. II, 8, 22.

Epist. VI. 5. *spectent* e plurimis et optimis codd. revocavi. Fea edid. *spectant*. Solent utique poetae in dict. *sunt qui* indicativum modum praeferre; sed locos non congruentes mutandos esse negaverim. vid. Heindorf. ad Sat. I, 4, 24. Conf. Pauli *Beyträge z. Sprachwissensch.* Fasc. I. p. 163., Krüger *Untersuch. aus d. Gebiet d. lat. Spr.* Fasc. I. p. 63., Schwarz. *Comment. crit. de Cic. Offic.* (Ulmae 1820.), Beier. ad Cic. Offic. I, 2, 5. 26. *Porticum Agrippae* esse Neptuni s. Argonautarum porticum (Dio Cass. LIII, 27.), quam Agrippa a. 729. condidit, monet Excell. Weichert. *De Medea Oestro percita* Comm. I.

(Grimae 1824. 4.) p. 7. 51. *pondera* i. e. quae eiusmodi homo humeris fert. v. Baxter. et Wieland. 53. *hic fasces* ex plurimis codd. scripsi. Alii *is*, quod ad *ille* referendum esset; sed tertium quendam commemorat.

Epist. VII. 46. De *L. Marcio Philippo* oratore v. Ernesti Clav. Cic.—

Epist. VIII. Vid. ad Epist. 3, 9. 5. *oleamque* pro *oleamve* ex codd. scripsi; vites enim et olea coniunctim armentis opponuntur. vid. ad Sat. II, 3, 157. 12. *ventosus* (i. e. inconstans) propter codd. et sensum loci praeferendum. Ipse enim sibi levitatem suam obiicit. Altera lectio *venturus* aperte librariorum figmentum est.

Epist. IX. Vide, quae ad epist. III. notavi. 2. Fea ex duobus codd. et editt. vett. *nam me* edidit. Sed reliquorum libb. lectionem *quum*, in qua duplex πρότασις (conf. epist. 1, 44.) non offendit, retinui. *Scilicet* cum vi verbis *ut tibi se laudare* etc. additur, cum tale quid ab Horatio minime exspectaveris. Quare Bothius non recte post *scilicet* incidisse videtur.

Epist. X. 1. vid. ad Sat. I, 9, 61. 41. Semper divitias sibi paraturus, quia omni tempore parvo uti *nesciet*, semper serviet. Non igitur video, cur *nesciit* Gesnerus et Bothius praetulerint.

Ep. XII. 8. Bothius ex uno cod. *sic vivis* scripsit. Sed sensus est: 'Si nunc paucis contentus vivis, sic etiam *vives* tum cum (*protinus ut*) te fortunae rivus inauret.'

Ep. XIII. 14. '*Pyrrhia* est nomen ancillae in quadam fabula Titinii, quae furata lanae glomos ita gestavit, ut deprehensa sit.' Schol. Cruq.

Ep. XIV. 34. Ad hunc versum ex praecedenti *scis* repetendum est: *Quem scis bibulum Falerni.* Bothius audacter eum post vs. 32. collocari iussit.

Epist. XV. *De Numonio Vala* v. Vellei. Paterc. II, 119. 3. *Antonius Musa* Augusti libertus et medicus. Sueton. Aug. 59. Ad *supervacuas* intellige *facit*, neque vero *scribit*. 10. Interpunctionem post *nota* cum Sanadono et Bothio delevi. 26. *Maenius*. v. ad Sat. I, 1, 101. 35. Fea post *scilicet* incidit; sed vulgatam distinctionem recte revocavit Bothius monens: 'Ita omaso suo vescebatur, ut in nepotes lautius coenantes inveheretur, tanquam alter Bestius.' Conf. Cel. Weichert. *de Iarbita Timagenis aemulatore* p. 11. Bestius enim homo parcissimus fuit.

Epist. XVI. 41. Ironice sibi fingit descriptionem viri boni, quam vs. 43. sq. refellit. Quod ut melius appareat, vss. 41—43. iis adscripsi, quibus tanquam adversarius sententiam suam impugnat. 49. *Sabellus* i. dominus agri Sabini, Horatius. Schol.

Cruq. 50—56. Hi versus quasi responsionem Sabelli continent, cur ille servus *bonus et frugi* haberi nequeat.

Epist. XVII. 12. *siccum* h. l. pauperem, impransum et *unctum*, opulentum, laute viventem significare Schol. notant. 19. *hoc* referendum est ad verba *Scurror ego ipse mihi*, neque vero ad *populo tu*, ut Bothius volebat, qui propterea interpunctionem loci mutavit et post *tu* et *rex* punctum, post *multo est* comma posuit. Sed si verba *rectius . . . . multo est* Horatius cum vv. *populo tu* iungere voluisset, scripsisset *rectius illud* etc. Etenim non recte monent, in duobus enuntiatis discernendis pronom. *hoc* ad posterius, *illud* ad remotius referendum esse. vide ad Sat. II, 2, 29. Immo *hoc* designat id quod *potius* est et *propius* ad loquentem pertinet, *illud* autem id cuius nulla aut minor est cum loquente coniunctio; et tum demum, cum utrumque enuntiatum idem valet, *hoc* ad proximum referri solet. Sic Sat. II, 2, 36. mulli *hi* et lupi *illi* dicuntur, quoniam poeta magnorum mullorum amorem carpit. Mulli igitur ibi sunt potior res, et magis quam lupi ad poetam pertinent. 21. Fea ex permultis codd. scripsit: *tu poscis vilia, verum es Dante minor*, quod tamen librariorum figmentum dudum editores reiecerant.

Epist. XVIII. 1. vid. ad Epist. 2. init. 19. *Castor* et *Dolichos* nobiles illius temporis gladiatores fuerunt. 31. De *P. Volumnio Eutrapelo* v. Ernesti Clav. Cic. 80. *Ut*, quod pro *sicut* positum est, noli cum Bentleio in *At* vel cum Cuning. in *Ac* mutare. 82. '*Luthienus Theon* libertinus dicacitatis amaritudine praeter ceteros ita patronum suum exasperavit, ut domo eius summoveretur.' Schol. Cruq. 105. *Mandela* fuit pagus in Sabinis. 15. '*Timagenes*, rhetor Alexandrinus a Gabinio captivus Romam traductus et a Fausto Sullae filio redemtus tandem in Caesaris Augusti gratiam venit (Senec. Controv. 34.); sed propter linguam procacem et *παῤῥησίαν*, unde *Parrhesiastes* dictus est (Plutarch. de Adul. et Am. Discr. T. VI. p. 250. R. Suidas v. *Τιμαγένης* et *σφηνωθείς*) mox ipsi Augusti domo interdictum est. Inde propter facetias (Senec. Epist. 91.) ab Asinio Pollioni exceptus est, et in agro Tusculano in Pollionis villa obiit. Qui Timagenes cum aliquando in hominum doctorum conventiculo cum omnium applausu declamasset vel scriptum quoddam praelegisset, accidit, ut *Cordus*, [vel *Codrus*, siquidem idem est, quem Virgilius in eclogis commemorat] homo doctus, natione Maurus, *Iarbita* cognominatus, illius virtutem aequare niteretur et nimio nisu et ingenti vocis laterumque intentione diaphragma dirumperet et subita morte periret.' Haec hausi ex doctissima Weicherti *Comment. de Iarbita Timagenis aemulatore.* Grimae 1821. 4.

Epist. XX. 8. Duo codd. *plenus cum*, quod plenius et rotundius esse Bentlei. et Fea monuerunt et in textum receperunt. Omnino Horatii interpretes, praesertim Cuningamius, aurium iudicio usi, multos poetae locos transpositis verbis sollicitarunt, quippe nescientes, nunquam verba transponenda esse, nisi aut grammaticae aut rhetoricae leges eiusmodi transpositionem necessario flagitent, quibus inductus Heindorfius Sat. II, 4, 90. recte *memori referas* ex codd. praetulit. Vide autem, quo iure scripserint Epist. I, 2, 10. *regnet salvus*, 2, 17. *muros intra*, II, 1, 97. *vultum picta*, 2, 40. *zonam qui*, Sat. II, 4, 22. *nigris qui*, 4, 51. *supponas coelo si vina*, 3, 112. *longo cum*, 3, 137. *tutae male mentis*, 5, 29. *in ius vocet*, 6, 25. *terras radit*, 7, 93. *mentem dominus*, 8, 72. *lapsus pede*, ut de aliis permultis taceam.

ANNOTATIONES
AD EPISTOLARUM LIBRUM SECUNDUM.

Epist. I. 14. Fea ex duobus codd. *positos* edidit, quod etsi propter tautologiam cum Bothio non reiecerim, tamen iusta librorum auctoritate destituitur; neque est cur a vulgata lect. discedas. Idem valet vs. 18., ubi Bentleius ex uno cod. *hoc* pro *hic* maluit. 46. *itidem* ex duobus codd. cum Bothio scripsi. Vulgo *etiam*, quod non quadrat in loco, in quo de saepius repetita demtione sermo est. Multi codd. *et item*, quod immerito Feae placuit. 52. Ennius Pythagorae *μετεμψυχώσει* fretus, Homerum se olim fuisse, credidit. v. Schirach. p. 40. 69. *delendaque* pro *delendave* propter codd. edidi. v. ad Od. IV, 9, 18. 71. De Orbilio v. Sueton. de illustr. gramm. c. 9. 75. *ducit* cum Baxtero et Bothio *producit*, *commendat*, explicem. Bentleius correxit *ducit venitque*. v. Schirach. p. 107. 79. 'Si fabula in scenam recepta sit, quae floribus et croco spargitur.' Schol. Cruq. v. Schirach. p. 81. Weichert. *de turgid. Alpino* p. 9. 92. *viritim* per singulos viros explicat Schol. 'Nemo est qui haec non legat.' Fea ex uno cod. *Quiritum* edidit, quod vel propter inusitatam genitivi formam displicet, quamquam Mervillius in praef. ad Horat. p. VIII. eandem formam in alio Horatii loco reponere voluit eamque exemplis *sapientum* et *sapientium*, *clientum* et *clientium*, *parentum* et *parentium* etc. defendere studuit. 115. Bentleius correxit *Quod melicorum est, promittunt melici*, quod a multis probatum tamen necessarium non duco, siquidem sensus est: 'Nemo, qui non gubernator est, regit navem, nemo nisi medicus abrotonum dat; relinquimus ergo medicis medicinam et fabris fabrilia; sed carmina

omnes pangimus.' 124. *est*, quod ad sensum necessarium est, e codd. addidi. 178. *inflat* non sine vi quadam opponitur ei, qui *exanimat*, spiritum subtrahit. Alii tamen *instat* legunt, quod iusta librorum auctoritate destitutum est. 186. Vulgo *gaudet*. Sed *plaudit*, quae vox plebi non moderate gaudenti proprie convenit, recte ex codd. reposuit Fea, qui etiam Bentleii correct. *equiti* iure reiecit et *incertos oculos*, pro quibus *ingratos* Bentleius maluit, inconstantes neque constanter una aliqua specie fruentes bene interpretatus est. 196. *converteret* propter codd. consensum retinendum est, quamquam per se *converterit*, quod nonnulli Prisciani codd. exhibent, bene ferri posset et rem in facto positam denotaret. [Conf. Cic. p. Rosc. Am. 35, 99. *Quid erat, quod Capitonem primum scire voluerit?*] Democritus enim exempli loco adducitur, et verba *rideret Democritus*, si in vivis esset, fere idem significant, quod *quivis rideat si converterit* etc. 213. Verba *ut magus* ad *qui angit* referenda sunt, neque recte Wakefield. scr. *Et, magus ut,' modo* etc. Locum non ita difficilem recte explicuerunt Zeunius, Wieland. et Schirach. p. 176. 216. *munus* i. e. templum Apollinis abs te dedicatum. Sueton. Octav. 29. 268. Bentlei. ex nonnullis codd. *operta* scripsit. Sed *capsa aperta* i. quae ne clausa quidem est, egregie contemtum et neglectum rei indicat. vid. Gesner. et Schirach. p. 21.

Epist. II. 8. *imitabitur* cum Fea ex plurimis optimisque codd. recepi, ut artem quandam pueri, cuilibet arti apti, poeta indicet. Vulgo edunt *imitaberis*, quod Acron explicat: 'Tanti ingenii est, ut flectas eum, quo velis, tamquam argillam udam.' 16. Plurimi libri *laedat* i. e. si forte fiat, ut te nihil laedat. Alii *laedit*. 17. Ab hoc versu apodosin incipere Eichstaedtius recte monuit, sed non recte vs. 16. mangoni tribuere videntur, cum sensus sit: 'Si quis servum venalem his verbis, quae vss. 3—15. leguntur, tibi commendet, et tu, siquidem te fuga excepta non offendat, nummos des; ille ex mea opinione poenae securus esse potest.' 19. Huic versui recte interrogandi signum apposuit Bothius, quem sequutus est Güntherus in vers. vernacula. 60. Bion Borysthenites philosophus in scriptis suis neque hominibus neque diis pepercit. v. Diog. Laert. IV, 52. 75. Fea ex tribus codd. scripsit *furit*, quod probat Kirchnerus ad Sat. II, 3, 278. Sed etiam altera lectio *fugit*, celeriter currit, ἀλόγως τρέχει, habet quo se commendet. 90. Multum Bothius in hoc loco fluctuatur, cuius sensus est: 'Romae rhetor consulti frater erat eo consilio, ut . . . . . Vides furorem: sed qui [in welcher Hinsicht] minus vexat furor iste poetas? Ego carmina facio, alter elegos, et invicem nobis acclamamus: Mira-

bile visu . . . Vide tantum, quanto cum fastu ad aedem Apollinis adspiramus' etc. Recte locum vertit Günther. 125. *Cyclopa movetur*. v. Gronov. *diatr*. *Stat*. I. p. 510. ibique Hand. 128. Post *ringi* interrogationis signum posui. Quaerit enim poeta, praestetne contrarias partes sequi, quas vs. 128—140. exemplo illustrat; et vs. 141. sqq. responsionem addit. 182. *curet* ex tribus codd. pro *curat* concinnitatis caussa propter *habeant* scripsi. v. ad Epist. I, 6, 5. et Both. ad I, 1, 57.

Epist. III. *de Arte Poet*. 5. Markland., Schellius, Klindworthius et alii post *teneatis* interrogandi signum ponunt et *amici* cum Pisones coniungunt. Sed vulgatam distinctionem a Viro docto in Ephem. Ienens. 1820. ch. 237. p. 471. defensam recte retinuerunt Günther. et Hocheder. 18. *Rhenum*, quippe difficiliorem lectionem, retinui. conf. Od. IV, 4, 38. Multi codd. *Rheni*, quam dicendi rationem Graevius ad Callimach. in Iov. 6. Tom. I. p. 5. Ern. illustrat. 20. Male Klindworth. cor. *Vis simulare*. vid. Hocheder. et Schirach. p. 84. Neque rectius, Martini *Var. Lect*. I, 25. et Schirach. p. 125. ex nonnullis libb. *expes*, *νέπους*, ore tantum exstans, praetulerunt, quod in naufragii descriptione nisi absonum, certe ridiculum est. Quivis enim natans ore tantum exstat. *Exspes* est, qui in alto mari natat, et haec vox graviter arguit pictorem, qui nihilominus in tali naufragii pictura cupressum in vicino quodam litore adpingit. 26. *lenia* ex nonnullis codd. reponi iusserunt Bentleius et Exc. Weichertus l. ad Epist. I, 6, 25. cit. p. 4. Alteram lectionem *levia* [*laevia*], a Fea, Doeringio, Hochedero et Schirachio p. 240. probatam, expressit Güntherus: die Sucht recht fliessend zu schreiben. 32. *Aemilius* gladiatorum ludus non procul a Circo fuit. Pro *unus* autem ex aliis codd. legendum est *imus* [i. e. ultimus in arte], quod recte defendunt Hocheder. et Schirach. p. 175. 43. Sic cum Bentleio et Schirachio p. 89. locum distinxi: 'ut iam nunc dicat quae iam nunc dici debent [i. e. ut quaeque suo loco et suo tempore dicat], pleraque tamen nunc [praesenti tempore] omittat et in aliud tempus differat.' Conf. Schirach. p. 289. *in praesens tempus omittat* est nostrum: er lasse es für ietzt weg. 55. *cinctutis Cethegis* i. e. priscis illis, qui adhuc cingulum, campestre, loco tunicae gerebant. Schirach. p. 55. Burmann. ad Anthol. Lat. I. p. 335. 62. Pro *vigentque* Fea ex uno cod. *virentque* edidit, quod recte reiecit Hocheder. 65. Retinui lectionem *sterilisque diu palūs*, quoniam Servius et Priscianus affirmant, Horatium ultimam huius vocis syllabam corripuisse. Si quid mutandum esset, cum Gesnero scriberem *sterilisque palus diu*, ut propter sequentem vocalem *diu* corriperetur. v. Both. ad h. l. 95. Recte Bentleius punctum post *pedestri* sustulit, quem tamen scri-

psisse nollem *Telephus aut Peleus.* Uterque enim simul Chremeti comico opponitur. 101. *Adsunt* neque *adsint* legendum est, quoniam haec verba sententiam communem continent, ex qua poeta concludit: *si vis me flere* etc. Neque opus est, ut cum Bentleio legatur *flentibus adflent*, quod tamen probavit Burmann. ad Anthol. Lat. II. p. 209. v. Hocheder. 129. Aberrat Bothius scribens *deduxes in actus Quam sic proferres.* 'Rectius [cum minore aberrandi periculo] deducis [deducere potes] Iliacum carmen [argumentum iam tractatum], quam deduceres ignota et indicta, si primus ea proferres.' Conf. Wagner. in *Prolus. ad Indic. Lect. per semestre aestiv.* 1818. *habend. in Acad. Marburg.*, qui citat Tacit. Ann. I, 21. et 29. Liv. I, 27. Cic. Verr. II, 1, 26. Tusc. Quaest. V, 7. de N. D. I, 31. de Invent. II, 2, 27. quibus alia in Seebodii Bibl. Crit. 1821. Fasc. 2. p. 167. adduntur. 157. Fea cum Bentleio ex uno cod. scripsit: *Mobilibusque decor, maturis dandus et annis.* Sed *naturis* recte defendunt Schirach. p. 227., Gesner. et Hocheder. Alia est natura pueri, iuvenis, viri, senis, et natura cum annis mobilis est. Hinc Horatius dicit: 'cuique aetati mores aptandi et pro mutatis naturis et annis decor mutandus est.' 190. *reponi* est denuo [in scena] edi. vid. vs. 120. et Schirach. p. 322. Hinc non opus est, ut ex aliquot codd. *spectanda* scribatur. 208. *urbes*, quod codd. fere omnes pro *urbem* tuentur, Fea recte recepisse videtur. Non enim simpliciter de Roma, sed de quavis urbe, in qua spectacula edebantur, sermo est. 243. Bothius ex codd. maluit *accedet*, quoniam poeta se aggressurum aliquando promittat. Sed haec verba in universam dicuntur, et *accedit* eodem iure quo *pollet* servandum est. 258. *Hic* i. e. in sede secunda et quarta. 294. Bentl. ex codd. quibusdam *praesectum* edidit, quod recte reiecit Fea. Sensus est: 'Reprehendite carmen, quod litura non decies ad unguem castigavit, ut perfectum sit.' vid. ad Epod. XVII, 5. et ad Od. I, 17, 5. 301. *Licinus* tonsor postea a Caesare in senatum receptus est. 357. vid. Epist. II, 1, 233. 371. Vid. ad Sat. I, 10, 27. De Cascellio Aulo v. Valer. Max. VIII, 12, 1. 373. *columnae* eodem modo, quo Sat. I, 4. 71. [vid. ibi Heindorf.] *pila*, explicandae sunt. conf. vs. 345. Mira enim est Frenzelii sententia, qui in *Seebodii Bibl. Crit.* 1822. Fasc. 2. p. 167. *deos* de hymnis et tragoedia, *homines* de poesi media et *columnas* de epigrammatis intelligit. Fea *homines* doctos et *columnas* plebem interpretatus est. 387. *Meti* pro *Metii* scribi iussit Cel. Weichert. de Turgido Alpino p. 5. vid. ad Sat. I, 5, 50. Fuit autem Spurius Metius Tarpa illis temporibus summus criticus et severus carminum aestimator. 423. *Atras lites*, ἀτηρὰς, recte vindicavit Fea. Bent-

leius ex codd. quibusdam *artis* maluit. 438. De *Quinctilio* Varo, poeta Cremonensi, cui Od. I, 24. inscripta est, v. Heyn. Excurs. II. ad Virgil. eclog. 441. Pro *tornatos* Bentlei. cor. *ter natos.* Sed vid. Burmann. ad Propert. II, 25, 43. p. 471.

Errata.

Od. I, 3, 7. et Epist. I, 16, 16. pro *incolumen* lege *incolumem.* Od. I, 34, 12. pro *Valet* l. *valet* et II, 5, 4. et Sat. I, 3, 109. *venerem* pro *Venerem.* Od. III, 4, 35. pro *Vitam* l. *Visam.* Epod. I, 57. pro *Iapathi* l. *lapathi.* Epod. XIII, 2. pro *silvae* l. *siluae.* Sat. II, 3, 235. pro *cenem* l. *coenem.* Sat. II, 3, 201. ante *quorsum* interpone *A.* Comma ponendum est Od. I, 2, 8. post *montes,* II, 9, 20. post *Niphaten,* III, 12, 4. post *telas,* III, 16, 6. post *pavidum,* III, 30, 12. post *populorum.* Idem delendum III, 14, 3. post *Caesar* et Sat. I, 4, 49. post *insanus.* Semicolo incidendum est Od. IV, 9, 50. post *timet;* interrogandi signo Epod. IX, 10. post *perfidis* et Epist. I, 18, 103. in fine; puncto Od. IV, 2, 44. post *orbum,* Epod. VI, 4. post *petis* et Epist. I, 16, 66. in fine. Ceterum pro recepta lectione scribe Sat. II, 1, 84. *laudatus,* Art. Poet. 22. *levia,* 32. *imus* et 62. *vigentque.*

